

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

MUĞLA İLİ ÖZELİNDE EKOTURİZM-EKOLOJİK
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK GERÇEKÇİ Mİ?

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİRAY GÜLER
HAZİRAN 2023
MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

MUĞLA İLİ ÖZELİNDE EKOTURİZM-EKOLOJİ
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ GERÇEKÇİ Mİ?

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİRAY GÜLER

HAZİRAN 2023

MUĞLA

MUGLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
Fen Bilimleri Enstitüsü

TEZ ONAYI

MİRAY GÜLER tarafından hazırlanan **MUĞLA İLİ ÖZELİNDE EKOTURİZM-EKOLOJİ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ GERÇEKÇİ Mİ?** başlıklı tez, 19/06/2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Biyoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans derecesi için gerekli şartları sağladığından oybirliği ile kabul edilmiştir.

TEZ SINAV JURİSİ

Prof. Dr. Atilla Levent TUNA (**Danışman, Jüri Başkanı**)

İmza:

Biyoloji Anabilim Dalı, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla

Prof. Dr. Ahmet BALCI (**Üye**)

İmza:

Kimya Anabilim Dalı, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla

Dr. Öğr. Üyesi Selçuk GÖÇMEZ (**Üye**)

İmza:

Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Ana Bilim Dalı,

Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞI ONAYI

Prof. Dr. Hasan KOÇ

İmza:

Biyoloji Ana Bilim Dalı Başkanı,

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla

Prof. Dr. Atilla Levent TUNA

İmza:

Danışman, Biyoloji Anabilim Dalı,

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla

Savunma Tarihi: 19/06/2023

Tez çalışmalarım sırasında elde ettiğim ve sunduğum tüm sonuç, doküman, bilgi ve belgelerin tarafımdan bizzat ve bu tez çalışması kapsamında elde edildiğini; akademik ve bilimsel etik kurallarına uygun olduğunu beyan ederim. Ayrıca, akademik ve bilimsel etik kuralları gereği bu tez çalışması sırasında elde edilmemiş başkalarına ait tüm orijinal bilgi ve sonuçlara atıf yapıldığını da beyan ederim.

Miray Güler

19/06/2023

(İmza)

ÖZET

MUĞLA İLİ ÖZELİNDE EKOTURİZM – EKOLOJİ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ GERÇEKÇİ Mİ?

Miray GÜLER

Yüksek Lisans Tezi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Biyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Atilla Levent TUNA

Haziran 2023, 89 sayfa

Dünyanın önemli ekonomik faaliyetlerden biri olan ve ülkelerin ekonomisine büyük katkılar sağlayan turizm sektörü, son yıllarda daha önemli hale gelmiştir. Turizm sektörü, ülkelerin ekonomik açıdan yükselmesini sağlarken aynı zamanda sosyal ve kültürel açıdan da kalkınmasını sağlamaktadır. Ancak turizm özellikle de kitle turizmi, doğal ve kültürel çevre üzerinde azımsanamayacak derecede önemli tahribatlara neden olmaktadır. Turizmin kaynaklarını oluşturan, doğal, kültürel ve tarihi değerlerin yok olma tehlikesine karşı çözüm olarak ortaya çıkan sürdürülebilir turizm yaklaşımlarından biri ekoturizmdir.

Günümüzde kullanılan ve en eski tanımı ile ekoturizm “çevrenin korunması ve yerel halkın refahını arttırmaya yönelik olarak doğal alanlara yapılan duyarlı seyahatlerdir” (The international ecotourism society/TIES,1990). WWF ise ekoturizmi “vahşi doğa çevresinde doğal çevreye en az etkide bulunan ve bu arada yerel topluluklara ekonomik fayda sağlayan turizm türü” olarak tanımlamıştır

Ekoturizm ya da ekolojik turizm kavramı batı kökenli bir kavram olarak 80’li yıllardan itibaren kullanılmasına rağmen, Türkiye’de kavramsal düzeyde tanımlanması ve uygulamaya girmesi çok gecikmemiştir. Ülkemizde kitle turizmi 90’lı yılların başında popüler olsa da 90’ların ortalarında ekolojik çiftlikler adı altında kırsalda oluşturulan bağlarda turistlere ekolojik yaşam bilinci geliştirilmeye çalışılmıştır.

Ekoturizm, ne yazık ki son yıllarda rant peşinde koşan kişilerin sıkça sığındıkları bir olgu olmaya aday durumundadır. Öyle ki, ekoturizm faaliyeti kapsamına alınan kırsal bölgede bulunan bir taşınmazın maddi değeri ile hemen yanı başındaki aynı vasıfta ancak ekoturizm vasfına sahip olmadığı iddia edilen diğer taşınmazın maddi değeri arasındaki fark oldukça açıkmıştır. İşte bu da insanoğlunun rant kaygısının ve bencilliğinin her daim doğayı korumadan daha ağır bastığının en önemli bulgularından bir tanesidir. Ne yazık ki, bilimsel çevreler de konuya tam hâkim olmadan ekoturizm kervanına dahil olmakta ve farkında olmadan çevresel

sürdürülebilirlik adına yarardan çok zarar verir hale gelmektedirler. Bu çalışmada da Ekoturizme ön yargıyla bakılmamıştır, çalışmalar derlenip, kitabı bilgide var olanlar ile bizzat doğal gerçekler karşılaştırılarak dün, bugün ve yarın perspektifinde akılcı ve bilimsel analiz yapılmıştır.

Araştırmaya konu olan Fethiye, Göcek ve Dalaman bölgeleri doğal güzellikleri tarihi zenginlikleri ve fauna flora çeşitliliği ile ekoturizm faaliyetleri için önemli bir potansiyele sahiptir. Deniz, kum, güneş turizminde oldukça popüler olan bu bölgede, ekoturizm faaliyetlerinin ne ölçüde yapıldığını, bölgelerin bu konuda potansiyellerinin ne olduğunu, ekoturizmin bölgeye olumlu veya olumsuz katkılarının neler olduğunu belirlemek amacıyla ilgili alanda yapılmış çalışmalar incelenmiş ve analiz edilmiştir.

Türkiye’de turizm sektörünün en ön sıralarında yer alan Muğla ilimiz hem doğası hem kültürü ile Dünya’nın da dikkatini çekmektedir. 1480 km’yi bulan deniz olan kıyısı, plajları, koyları ve limanları ile ülkedeki deniz, güneş, yüzme turizminde önemli bir konumdadır. Sadece deniz turizmi değil, aynı zamanda müzeleri, ören yerleri, doğal sit alanları, tescilli binaları, çok yaşlı anıt değerinde ağaçları, arkeolojik yapıları ile turizm için alternatif kollar oluşturmaktadır.

Bölgenin bu denli doğal potansiyele sahip olması, insan ilgisini aşırı derecede çekmekte ve bu durum çevre tahribatını da beraberinde getirmektedir. Akıllarda olan ve henüz tam bir cevabı bulunmayan soru: turizm ve ekoloji birbirine dost mudur yoksa düşman mı? Ekoloji ve Biyoloji ayrılmaz bir bütündür. Eko terimi çevre, Biyo ise canlı anlamına gelir. Çevre, canlı bir varlıktır. Yeryüzünde canlılığın devamı korumadan ve sürdürülebilir kullanımdan geçer. Uzman görüşlerine göre, insanoğlunun dünyadaki tüm doğal varlıklardan yararlanma hakkı vardır. Bu hak yadsınamaz, ancak insanoğlunun benliğindeki tahrip etme olgusu aslında içgüdüselidir. Çünkü insan bencil bir varlıktır. Doğaya her daim hükmetmek arzusundadır. İşte bu zamanda ortaya atılan Ekoturizm kavramı son 10 yılda popülerliği giderek artan bir konu olagelmıştır. Bu tezde incelenen konular arasında ekoturizm olgusunun aslında insanoğlunun kendi kendini kandırma ve daha çok ranta hükmetme planı mı olduğu, yoksa gerçekten de insanoğlunun doğanın tahribatını bir nebze olsun önleyip onu sürdürülebilir kılmak için geliştirdiği samimi ve uygulanabilirliği yüksek bir eylem mi olduğu da önemle tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm, Ekoturist, Sürdürülebilir Turizm, Muğla, Fethiye

ABSTRACT
ARE ECOTOURISM AND ECOLOGY SUSTAINABILITY REALISTIC IN
MUĞLA PROVINCE?

Miray GÜLER

Master of Science (M.Sc.)

Institute of Science and Technology

Supervisor: Prof. Dr. Atilla Levent TUNA

June 2023,

The tourism sector, which is one of the most important economic activities of the world and makes great contributions to the economy of countries, has become more important in recent years. While the tourism sector enables countries to rise economically, it also provides social and cultural development. However, tourism, especially mass tourism, causes significant damage to the natural and cultural environment. Ecotourism is one of the sustainable tourism approaches that emerge as a solution to the danger of extinction of natural, cultural and historical values that constitute the resources of tourism.

Ecotourism, which is used today and with its oldest definition, is 'responsible travel to natural areas to protect the environment and increase the well-being of local people' (The international ecotourism society/TIES, 1990). WWF defines ecotourism as 'the type of tourism in the wild that has the least impact on the natural environment while providing economic benefits to local communities'.

Although the concept of ecotourism or ecological tourism has been used as a concept of western origin since the 1980s, it was not too late to be defined at the conceptual level and put into practice in Turkey. Although mass tourism in our country was popular at the beginning of the 90s, in the middle of the 90s, it was tried to develop an awareness of ecological life for tourists in the vineyards created in the countryside under the name of ecological farms.

Unfortunately, in recent years, ecotourism is a candidate to be a phenomenon that people who seek rent often take shelter in. So much so that the difference between the material value of an immovable located in the rural area included in the scope of ecotourism activity and the tangible value of the other immovable right next to it with the same qualification but claimed not to have the ecotourism qualification has widened considerably. This is one of the most important findings of the fact that the rent anxiety and selfishness of human beings always outweigh the protection of nature. Unfortunately, scientific circles are also involved in the ecotourism caravan without having full knowledge of the subject, and they are unwittingly doing more harm than good for environmental sustainability. In this study, Ecotourism was not viewed with prejudice, studies were compiled and a rational and scientific analysis

was made in the perspective of yesterday, today and tomorrow by comparing the natural facts with the ones in book knowledge.

Fethiye, Göcek and Dalaman regions, which are the subject of the research, have an important potential for ecotourism activities with their natural beauties, historical riches and fauna and flora diversity. In this region, which is very popular in sea, sand and sun tourism, the studies conducted in the relevant area were examined and analyzed in order to determine to what extent ecotourism activities are carried out, what the potentials of the regions are in this regard, and what are the positive or negative contributions of ecotourism to the region.

With its natural beauties, historical and cultural resources, Muğla province is one of the most important tourism centers in Turkey. The province is the locomotive of sea tourism in the country with its coastline length of approximately 1480 km, bays, blue flag beaches and ports. In addition, it offers a rich spectrum for alternative tourism with its historical and cultural resources such as numerous urban, natural and archaeological sites, museums and ruins, registered structures and monumental trees, handicrafts and festivals.

The fact that the region has such a natural potential attracts the attention of people and this situation brings environmental destruction. The question that remains in mind and for which there is no complete answer yet: are tourism and ecology friends or enemies? Ecology and Biology are inseparable. The term Eco means environment and Bio means living. The environment is a living entity. The continuation of life on earth depends on conservation and sustainable use. According to expert opinions, human beings have the right to benefit from all natural assets in the world. This right is undeniable, but the phenomenon of destruction in human beings is actually instinctive. Because man is a selfish being. He always desires to dominate nature. The concept of Ecotourism, which was introduced at this time, has become an increasingly popular topic in the last 10 years. Among the topics examined in this thesis, it is also discussed whether the phenomenon of ecotourism is actually the plan of human beings to deceive themselves and dominate more rent, or whether it is a sincere and highly applicable action developed by human beings to prevent the destruction of nature to some extent and make it sustainable.

Keywords: Ecotourism, Ecotourist, Sustainable Tourism, Muğla, Fethiye

Sevgili ailem'e

ÖNSÖZ

Çalışmanın, farklı düşünmenin, bakış açısını değiştirmenin önemini bana öğreten ve bu çalışmanın her aşamasında yol gösteren düşünceleri, vizyonu ve bilgisi ile beni her daim kendisine hayran bırakan çok değerli hocam, danışmanım Prof. Dr. Atilla Levent TUNA'ya en içten dileklerle teşekkür ederim.

Ayrıca bu süreçte her zaman yanımda olan ve beni destekleyen sevgili eşim Saygın GÜLER'e, değerli annem Mesude TUFAN ve değerli babam Ali Osman TUFAN'a minnettar olduğumu belirtmek isterim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
SEMBOLLER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç ve Kapsamlar	4
1.2. Kaynak Özetleri.....	6
2. MATERYAL VE YÖNTEM.....	9
3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	10
3.1. Sürdürülebilirlik Kavramının Tanımı	10
3.2. Geçmişten Günümüze Sürdürülebilirlik.....	11
3.3. Sürdürülebilirliğin Geleceği	16
3.4. Ekolojik ve Tarımsal Sürdürülebilirlik.....	18
3.5. Dünyadan ve Türkiye'den Sürdürülebilirlik	21
3.6. Turizmin Tanımı ve Doğuşu	25
3.7. Bacasız Sanayi Olarak Turizmin Önemi.....	28
3.8. Sürdürülebilirlik ve Turizm Çakışması	33
3.9. Dünyadan ve Ülkemizden Turizm Uygulama Örnekleri	35
3.10. Ekoturizm Nedir, Ne değildir?	46
3.11. Ekoturizm ve Sürdürülebilirlik İlişkisi.....	51
3.12. Ekoturist Gerçeği	53
3.13. İnsan ve Doğa İlişkisi.....	57
3.14. Ekoturizm Tahribatına Örnekler	59
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	76
KAYNAKLAR	80
ÖZGEÇMİŞ.....	89

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Binyıllık kalkınma hedefleri	15
Şekil 3.2. Sürdürülebilir kalkınma planları	16
Şekil 3.3. Ekosistem hizmetleri.....	19
Şekil 3.4. Toprak tehdidi.....	20
Şekil 3.5. Turizmde iş kolları.....	30
Şekil 3.6. Yıllara göre turizm dağılımı.....	30
Şekil 3.7. Turizm geliri,gideri,ortamam harcama	31
Şekil 3.8. Yıllara göre giriş yapan ziyaretçi sayısı.....	32
Şekil 3.9. Yıllara göre giriş-çıkış yapan ziyaretçi sayısı.....	33
Şekil 3.10. Sürdürülebilir turizmin genel ilkeleri	35
Şekil 3.11. Karagöl'ün kurutulmadan önceki hali	38
Şekil 3.12. Sarıgerme plajında inşaa edilen otel	38
Şekil 3.13. Milli park sınırları içinde bulunan otel inşaatı.....	39
Şekil 3.14. Doğal alanlara zarar veren otel inşaatının arka plan fotoğrafı	40
Şekil 3.15. Güvercinliğin yangın sonrası hali	41
Şekil 3.16. Yangından sonra yapılaşmanın başlaması	41
Şekil 3.17. Tamamalanan ve tamamlanmak üzere olan otel inşaatı	42
Şekil 3.18. Otel inşaatının tamamlanmış hali	42
Şekil 3.19. Kızkumu plajında doğal sete zarar veren turistler	44
Şekil 3.20. Kumsalı zehirli kimyasallarla kaplayan bir işletme.....	45
Şekil 3.21.Alternatif turizm.....	47
Şekil 3.22.Ekoturizm tanımları	48
Şekil 3.23.Etkinlikler ve ekoturizmle ilişkisi.....	51
Şekil 3.24.Ekoturist tipleri	54
Şekil 3.25.Sheena ve arkadaşlarına göre ekoturist tipleri	54
Şekil 3.26.Şu anda kapalı olan Wilkes istasyonundaki yakıt bidonları	60
Şekil 3.27.Penguenlerin üreme alanlarında dinlenen turistler	61
Şekil 3.28.Turistler tarafından izlenirken avlanan bir kaplan.....	61
Şekil 3.29.Hayvanlara dokunan ve besleyen turistler	62

Şekil 3.30.Yumurtlamak için sahile çıkmaya çalışan <i>Olive ridley</i> kaplumbağaları ..	63
Şekil 3.31.Svalbard’da öldürülen kutup ayısı	64
Şekil 3.32.Maya körfezini ziyaret eden çok sayıda turist	65
Şekil 3.33.Machu Picchu kalesini ziyaret eden turistler	66
Şekil 3.34.İnla patikasına yürüyerek zarar veren turistler.....	66
Şekil 3.35.Muğla Köyceğiz Kavakarası ekoturizm rotası tanıtım afişi	68
Şekil 3.36.Muğla’da diğer bir ekoturizm rotası olan Çandır Köyü	69
Şekil 3.37.Fethiye’de bir ekolojik çiftlik	72
Şekil 3.38.Fethiye’de odalarında klima ve buzdolabı olan bir eko çiftlik	72

SEMBOLLER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
BM	Birleşmiş Milletler
COP	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirmesi
DTÖ	Dünya Turizm Örgütü
FAO	Dünya Tarım Örgütü
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TTS	Türkiye Turizm Stratejisi
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNWTO	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
WMO	Dünya İklim Örgütü
WHO	Dünya Sağlık Ö

1. GİRİŞ

Turizm faaliyetleri ve seyahat etmek gelişmekte olan ülkeler için en önemli gelir kaynağı olarak çok hızlı büyüyen endüstri kollarından biridir. Dünya turizm rgt (DTÖ) her geçen yıl turizmden elde edilen gelirin arttığını bildirmektedir. Turizmin ekonomiye olan katkıları ise birçok ülkenin dikkatini çekmektedir. Yerel halk için istihdam sağlaması ve döviz getirisi yüzünden de turizm hkmetler tarafından teşvik edilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin ana nakit para akış kaynağı turizm haline gelmiştir ve dünya geneline baktığımızda en fakir ülkelerde bile turizm petrolden sonra gelen en önemli ikinci döviz kaynağıdır (Mastny, 2001).

Dünyada ulaşımın kolaylaşması, havayolu endüstrisindeki kuralsızlaşma, düşük vergiler ve şirketler arasındaki rekabetten dolayı ucuzlayan uçak biletleri sayesinde turistler dünyanın her yerine özellikle de gelişmekte olan ülkelere çok rahat bir şekilde seyahat etme fırsatı bulmaktadırlar. Birçok gelişmiş ülke de ise yurt içi seyahat bu gelişmekte olan ülkelerdeki tatil paketlerine göre çok daha ucuz alternatifler sunmaktadır ve dolayısıyla da turistlere cazip gelmektedir. Çünkü bu gelişmekte olan ülkeler çoğunlukla kendi ülkelerindeki soğuktan sıkılan ve güneşi özleyen turistlerin gitmek istediği coğrafik bölgelerde yer almaktadırlar.

Aynı zamanda turizmin uluslararası platformda hızlı ve kontrolsüz bir şekilde büyümesi ise sınırlı doğal kaynaklarımız, biyolojik çeşitlilik, tarihsel ve kültürel değerlerimiz açısından tehdit oluşturmaktadır. Bu yüzdendir ki ekoturizm tanımını ve uygulanması uzun zamandır gündemi meşgul etmektedir. Ekoturizm, doğa ve vre üzerindeki negatif etkileri minimuma indirgeyen ve sınırlı kaynakları korumayı amaçlayan bir turizm şeklidir. Ancak bu konu ile ilgili pek çok farklı görüş bulunmaktadır. Birçok kişi ekoturizmi çok masum ve vre için ortaya çıkmış bir süper kahraman gibi görse de çoğu uzman ekoturizmin sadece doğayı seven ve

çevreye duyarlı gezginlerden kâr etmeyi amaçlayan bir pazarlama stratejisi olarak düşünülmektedir. Birçok ekoturizm uygulaması sürdürülebilirlik ilkelerini dikkate almadan sadece turistleri çekebilmek için, reklamlarında yeşilden ve doğadan bahsetmektedirler. Bu durum bir satış planı olarak doğaya karşı saygılı ve hassas turistleri kendilerine çekse de ek olarak, turistleri çok hassas, kırılgan bölgelere seyahat etmeleri için yönlendirilmektedirler ve bu durum hem ekosistemi hem de yaban hayatını olumsuz etkileyebilmektedir. Genel olarak bakıldığında ekoturizm iyi niyetli bir yaklaşım gibi gözükse de ona eleştirel bir gözle bakılmalıdır. Ekolojik çiftlikler, ekolojik köyler ve ekolojik oteller yine pazarlama stratejileri arasında önemli bir yer tutmaktadır. Oysaki altyapı, yol ve bina inşaatları da doğal yaşama zarar veren yerel ekosistemi bozan etmenlerdendir. Bu işletmelerde tatil yapmak sanılanın aksine o kadar da ‘yeşil’ değildir. Bu tür ekolojik otellerde sürdürülebilirlik en ön planda olmalıdır, karbon ayak izi en aza indirgenmeli, her türlü atığı minimum seviyeye indirecek şekilde tasarlanmalıdır. Isıtma ve soğutma gibi fazla enerji harcanan durumlarda yenilenebilir enerji kaynakları kullanılmalı, duş ve tuvaletlerde düşük akışlı bataryalar kullanılıp su tasarrufu sağlanmalıdır. Bu işletmeler özellikle yerel olarak yetiştirilen yiyecekleri müşterilerine sunmalıdır ki ekoturizmin en önemli amaçlarından biri de yerel halkın ekonomik anlamda refahını arttırmaktır. Çevre dostu temizlik ürünleri kullanmak ise yine bu işletmelerin kesinlikle uyması gereken kurallardan biridir. Ekolojik bir otelde konaklamayı tercih eden bir turist çevreye en az düzeyde zarar verdiği bilinci ile huzurlu bir tatil geçirmelidir.

Ekoturizm pazarlaması için yapılan çalışmalarda hem yerel halkın çıkarlarını düşünülmeli hem de kırılgan ve hassas olan alanları koruyacak şekilde planlanmalıdır ancak ne var ki turizm endüstrisinin temelinde arz talep ilişkisi bulunmaktadır bu durum da iki hedef arasında kafamızın karışması normaldir. Bu çelişkili durumda en belirgin tartışma konusu korunan alanların işlevi ve amacı hakkındadır. Bu çatışma ‘koruma’ ve ‘kullanım’ kavramları arasındadır ve ekoturizm tamda bu noktada korunan alanların kullanımını somutlaştırır. Artık tartışma konusu bu alanları korumalı mıyız ya da kullanmalı mıyız tartışmasından ziyade nasıl biz bu hassas ve kırılgan bölgeleri kullanırken koruyabiliriz noktasına gelmiştir (Wearing & Neil , 2009).

Her an her şeyin hızlı bir şekilde değiştiği bir dünyada yaşamaktayız, olaylara ve değişen koşullara karşı oluşan düşüncelerimiz ise baktığımız yöne göre değişir. Ekoturizmi sadece bir turizm endüstrisi olarak düşünebiliriz, arz- talep ilişkisine göre tamamen para kazanma odaklı hizmet sektörü olarak uygulamalar yapabiliriz bu tamamen bize bağlıdır ancak bakış açımızı değiştirip ‘ekoloji’ sözcüğünden gelen eko ön ekine odaklandığımızda Yunanca ev ya da yaşadığımız yer anlamına gelen ‘oikos’ sözcüğünden türetildiğini görürüz. İnsanların içinde yaşadığı en temel evimiz, habitatımızdır, yaşamın kaynağıdır. Ekoturizmin tanımı göreceli olarak yeni olsa da kökenleri çok eski olup kendine özgü çevresel bir felsefeye dayanmaktadır. Bu felsefi mirasa sadece doğaya karşı hassas ve saygılı olan bir grup insan değil hepimiz tüm dünya olarak sahip çıkmalıyız.

İnsanoğlunun doğa ile arasına mesafe koyması ve antroposentrik bir yaklaşımı benimsemesi, uzun bir süreç içinde gerçekleşen kültürel bir yozlaşma, farklılaşan düşünce ve değişen eylemler vasıtasıyla olmuştur. Tabiat ananın bir parçası iken doğaya hükmeden bir canavara dönüşen insanoğlu artık doğa ile özdeşleşmekten ziyade doğanın cömertçe sunduğu kaynakları bencilce tüketmeye başlamıştır. Şimdilerde ise, bize hiçbir çıkarı olmadan her şeyi veren doğaya karşı yaptığımız yanlışların vicdan azabıyla kaybettiğimiz cennetimizi tekrar bulmak istiyoruz (Kozman & Andrei , 2018).

Ekolojik olarak çevreyi koruma hareketleri doğanın insan refahı için gerekli olduğu kanısından dolayı başlamıştır ancak yapılan son bilimsel çalışmalarda; doğanın ve biyolojik çeşitliliğin sadece insan refahı için değil türümüzün neslinin korunması ve hayatta kalmamız için kesinlikle gerekli olduğunu ortaya koymuştur. Aynı zamanda birçok bilim insanına göre doğanın insan çıkarları doğrultusunda hareket edip etmemesi önemli değildir, bizlere yarar sağlamasa bile var olma hakkı vardır ve insanların, diğer tüm türlerin kaderini belirleme gibi bir hakları olmadığı kanısında ortak görüştedirler (Nash, 1989).

Ancak turizmin doğasında kendi evlerimizden uzağa, bize ait olmayan başka insanların veya canlıların yaşam kaynağı olan evlerine yani ‘eko’larına seyahat etmek vardır. Dünya, insanların bilinmeyen keşfetmek için dolaştığı sihirli bir sahnedir ve başka kültürleri, doğayı, manzaraları, sesleri, kokuları tecrübe etmek için

bitmek bilmeyen bir arzu ile tüm dünyayı uzun uzun adımlarla gezmek isterler. İşte şimdi tam da bu nokta da ekoturizmin bir bölge için faunası, jeolojisi ve ekoturizmin doğaya dayalı felsefesini unutmamalıyız. Doğal alanların korunması ve sürdürülebilir kaynak yönetimi ekoturizmin planlanması, geliştirilmesi ve çok iyi yönetilmesi gerekmektedir.

Sürdürülebilirlik adına iyi bir potansiyeli olan ekoturizmin ileride nereye doğru gideceğine dikkat etmeliyiz. Turizmden elde edilen gelirin yerel halkın refahını arttırmak için kullanılıp kullanılmadığını kontrol edebilecek yetkililere ihtiyaç vardır, daha fazla gelir eşitsizliğine, turist akınına, artan çevre kirliliğe, yabancıların yerel halkın karlarına el koymaları gibi olumsuz durumlarının faydalarının önüne geçmesine izin verilmemelidir.

1.1. Amaç ve Kapsam

Turizm kavramı çok boyutlu bir olgu olduğu için çağlar boyu turizm kavramı farklı özellikleri bakımından ele alınmıştır. 80'li yıllarda Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği ise bugünkü anlamı ile turizmi şöyle açıklamışlardır; *'insanların sürekli ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışında seyahatleri ve buralardaki, genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ya da hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür'*.

Dünya genelinde gelir artışı, eğitim seviyesinin yükselmesi, teknolojideki gelişimler, moda ve alışkanlıklardaki değişimler, ulaşım sektöründeki gelişimler ve petrol fiyatlarındaki düşüşler özellikle de tur ve seyahat pazarlaması yapan acentelerin çabasıyla turizm hızlı bir şekilde gelişim göstermiştir (Türksoy, 2016). Zaten hızlı bir şekilde artan turizm faaliyetlerinin hava taşımacılığının da gelişmesiyle kitlelere hitap etmiş ve yıllar içinde seyahat eden turist sayısının artmasına dolayısıyla da overtourism ya da mass tourism olarak da bilinen kitle turizmi ön plana çıkmıştır.

Birleşmiş Milletler çevre programı kitle turizminin zararlarının çok arttığını, seyahat edilen yerlerdeki yeme- içme kültürünün ve yaşam biçiminin turistlerin istekleri

üzerine şekillendiği, yerel kültürün kimliğini kaybettiği ve zanaatlarının ucuzlaştığını aynı zamanda tarihi dokusu olan şehirlerde, caddeler dar olduğu için kalabalıktan kendisini işgal altında zanneden halk bu durumdan dolayı turizm fobisi oluşturmaktadır tespitinde bulundu. Ancak kitle turizminin doğaya verdiği zararlar yanında bu bahsedilenler önemsiz kalmaktadır.

Klasik kitle turizminin yoğun olarak yaşandığı bölgemizde her geçen yıl geri dönüşümsüz olarak bozulan doğal güzelliklerin gelecekte aynı şekilde dikkat çekemeyecek kadar azalması hatta yok olması ve bölgenin turizm gelirinin azalması ile maddi ve manevi olarak zarar görmesi durumuna karşılık planlı bir şekilde gerçekleştirilen ekolojik turizm faaliyetleri ile sürdürülebilir turizmin olabileceği, değişen dünya koşullarında artık insanların deniz kum güneş üçlemesinden ziyade kültürel ve eğitsel seyahatlere ve doğal çevrede yaşama verdikleri önemin günden güne artması söz konusudur.

Birleşmiş Milletlerin 2002 yılını 'ekolojik turizm yılı' olarak ilan etmesiyle de tekrar gündeme gelen ekoturizm kavramı çok tartışılrsa da genel olarak hassas ve kırılgan bölgelere yapılan sorumlu seyahat olarak tanımlanabilir.

Ekoturizm alanında yapılan çalışmaların kültürel ve doğal yapısı bozulmamış destinasyonlar üzerine yoğunlaşması, turizme etkin bir şekilde sunulması açısından önemlidir (Özcan & Arman, 2021). Ancak buradaki önemli ama gözden kaçırılan husus, eko-turist kimliğine bürünmüş olan insanın neden olacağı olası doğa tahribatının göz ardı edilmesidir.

Ekoturizm uygulamaları her bölgede aynı sonucu vermeyebilir. Bunun oldukça farklı nedenleri de olabilir. Örneğin bölgenin hangi tip turizme ev sahipliği yaptığı, bölgeye gelen turistin gelir, eğitim ve sosyo-kültürel düzeyleri ve beklentileri, bölgenin doğal dokusu, flora ve fauna çeşitliliği gibi faktörler de bu hususta oldukça büyük bir rol alır.

Bu araştırmanın temel amacı dünya genelinde ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel getiriye sahip olduğu öne sürülen ekoturizmin Fethiye, Göcek ve Dalaman bölgeleri bakımından değerlendirilmesinin yapılması ve bu hassas bölge özelinde nasıl bir sonuç verebileceğinin nitel yöntemlerle analiz edilmesi ve yorumlanmasıdır.

Öncelikle küreselleşen dünya da nüfusun artmasına bağlı olarak gıda yetersizliği, mevcut doğal kaynakların bilinçsiz tüketimi, toprak ve su kaynaklarının verimsiz

kullanımı ve çevre kirliliği sonucu ile ön plana çıkan sürdürülebilirlik kavramının tanımı ve tarihsel süreci incelenecektir, daha sonra sürdürülebilirlik ve turizmin birbirleriyle olan etkileşimleri analiz edilerek değerlendirilecektir.

Çalışmamız turizm ve ekoturizm tanımlamalarını, tarihsel süreçlerini inceledikten sonra hem dünya da hem de Türkiye'deki uygulama örneklerine eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirecektir. Gerçekten ekoturizm var mıdır? İnsanın ayak bastığı bir yer bozulmadan kalabilir mi? Hırs ve egolarına çağlar boyu yenik düşen insanoğlu ekoturist olabilir mi? Gerçekten ekoturist var mı? Turizm ve ekoloji birbirleri ile dost mudur yoksa düşman mı? sorularına cevap aranacaktır.

1.2. Kaynak Özetleri

Wall (1997), 'İs Ecotourism Sustainable' başlığı altında yaptığı çalışmada turizmin sürdürülebilir kalkınmaya yarar sağlayıp sağlamadığı, ya da yararın ne şekilde olduğunu sormuştur. Turizmin sürdürülebilir olması demek ekonomik olarak uygulanabilir, ekolojik olarak duyarlı ve kültürel olarak da uygun olduğu anlamına gelmektedir tezini savunup ekoturizm ve sürdürülebilir turizm tanımının terminolojideki çelişkilerinden bahsetmiştir.

Fennell (2007), 'Ecotourism' başlığı altında yaptığı çalışmada ekoturizm uygulamalarında teoride ve pratikte yaşanan çelişkiler, ekonomik, sosyal ve ekolojik tutarsızlıklara odaklanmıştır. Ekoturizmin diğer turizm çeşitlerinden ayıran özellikleri, politikası ve yönetimi konusundaki etik sorunlarıyla ilgilenmiştir.

May (1991), 'Tourism, Environment and Development: Values, Sustainability And Stewardship' adlı çalışmasında çevrenin korunması ve sürdürülebilir turizm arasındaki ilişkiyi açıklar. Kalkınmanın hızlı bir şekilde gerçekleşmesinin doğal çevreyi tahrip ettiğinden yeni kullanım alanlarını arttırmak için daha fazla turizm destinasyonuna ihtiyaç duyulduğundan bahsetmiştir.

Eagles P.J.F (1992), 'The Travel Motivations of Canadian Ecotourists' başlığı altında yaptığı çalışmada Kanadalı normal turistler ile eko turistlerin genel ilgi alanlarını karşılaştırmıştır. Ekoturistler seyahate çıkma motivasyonlarının en önemlilerinden

biri kendileri ile aynı şeylerden hoşlanan insanlarla tanışmak ve vahşi doğa, göller, akarsular gibi kırsal alan içeren destinasyonlara ilgi duymaları normal turistlere göre daha fazla olduğunu ortaya koymuştur.

Mieczkowski (1995), 'Environmental Issues of Tourism And Recreation' adlı çalışmasında turizm ve rekreasyonun çevre üzerine etkilerini üç başlık altında incelemiştir. Turizm ve turistler üzerindeki çevresel etkiler, turizmin doğal çevre üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri, turizmi çevresel olarak sürdürülebilir kılmak için turizmin doğa üzerindeki olumsuz etkilerinin minimuma nasıl indirilebileceğine dair önerilerde bulunmuştur.

Wight (2001), 'Ecotourists; Not a Homogeneous Market Segment' başlığı altında yaptığı çalışmada dünyadaki ekoturizm pazarlarına geniş bir perspektiften bakmıştır. Eko turistlerin kimliği, ekoturizmi etkileyen eğilimler, turistleri etkileyen motivasyonlar, ekoturizmi pazarlama yolları, ekoturizmin birçok özelliği ve değişebilen uzmanlaşmış niş pazarlarından bahsetmiştir.

Wearing & Neil (2009), 'Ecotourism: Impacts, Potentials And Possibilities' adlı çalışmasında ekoturizmin eleştirel analizini yapmıştır, alana yönelik post-modern yaklaşımları ve felsefesini araştırır. Örnek olayları kullanarak ekoturizmin potansiyel olumlu sosyal ve çevresel faydalarını inceler, ekoturizmi kapsayan çevresel konuların yerel, bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde sınırlı kaynaklar ile ilişkisini incelemiştir.

Munt (1994), İngiliz coğrafyacı 'Eco- tourism or Ego- tourism' başlığı altında yaptığı çalışmada, ekoturizme eleştirel gözle yaklaşmıştır ve ekoturizmi sürekli değişen dünyada insan egosunun ortaya çıkardığı bir moda akımı olduğunu savunmuştur. Özellikle zengin Avrupalı turistlerin birbirlerini etkilemek için üçüncü dünya ülkelerini sömürdüklerinden bahsetmektedir.

Kozak (2020), 'Sürdürülebilir Turizm Kavramlar – Uygulamalar' adlı kitabında suyun ve tarım ürünlerinin tüketimindeki hassasiyetimizin gıda üretimi için ne kadar önemli olduğundan ve yine turizm sektöründe de kısıtlı kaynakların tükenebilir olmasından kaynaklı çevre bilimcilerin endişe etmesinden ve daha az seyahat edebilmenin yollarını aramaktadırlar. Bu kitap sürdürülebilir turizm kavramı, sürdürülebilir turizm ve unsurları, mikro ve makro düzeyde sürdürülebilir turizm olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Çeken (2016), ‘Sürdürülebilir Turizm’ isimli editörlüğünü yaptığı kitapta sürdürülebilirlik kavramı, tanımı ve sürdürülebilirliğin tarihsel gelişimi, sürdürülebilirliğin boyutları, sürdürülebilir turizmde planlama, önemi ve alternatif turizm türlerinden bahsedilmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmada veri toplama araçları olarak, anket kapsamında olmayan görüşme, ekoturizm bölgelerinin ve eko-köylerin yerinde görülerek incelenmesi ve nitel bir analiz yöntemi olan doküman analiz yöntemi kullanılmıştır. Farklı çalışmaların ve yöresel ekoturizm uygulamalarının incelenip analiz edilerek, Muğla ili özelinde ekoturizmin uygunluğu ve sürdürülebilirliği hakkında bir yoruma gidilmesi amaçlanmıştır.

Fethiye, Göcek, Dalaman bölgeleri bu şekilde detaylı incelenmesiyle edinilen özgün verilerin değerlendirilmesi için en uygun metodun yine nitel araştırma yöntemlerinden biri olan örnek olay incelemesi yoluyla gerçekleştirilmesidir. Bu yöntem, bir konu, olay, işletme veya bölge hakkında ayrıntılı bilgi toplamaya olanak sağlayarak yeni kuramların geliştirilebilmesine fırsat vermesi nedeniyle tercih edilmektedir (Yin,1994). Böylece araştırma konu ve hedefiyle incelenen materyal arasındaki ilişki etkin bir şekilde analiz edilebilmiştir.

3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

3.1. Sürdürülebilirlik kavramının tanımı

21. yüzyılın en dikkat çeken ifadesi olan sürdürülebilirlik öyle bir kavramdır ki hemen hemen her kelimenin önüne gelebilir ve anlamını derinleştirir. Artık tüm dünyanın bildiği hatta okullarda ders olarak müfredata giren sürdürülebilirliğin çok basit bir şekilde tanımını yapmak oldukça güç olsa da en temel anlamıyla hayatın devamlılığıdır, gelecektir.

İnsanoğlunun bitmek bilmeyen hırsı, hep daha fazlasına sahip olma isteği; doğamıza çevremize ve çok kısıtlı miktarlarda sahip olduğumuz kaynaklarımıza zarar vermektedir. Bu durum bizden sonra gelecek olan nesillere bırakın yaşanabilir bir dünya bırakmayı belki de rahatça nefes bile alamayacakları ormansız, hayvansız, susuz çorak bir gezegen vadetmektedir.

İşte bu durumdan dolayıdır ki olayın vahametinin farkına varılması ile birlikte Birleşmiş Milletlere kayıtlı 113 ülke temsilcisinin katılmış olduğu ve 1972 yılında Stockholm’de yapılan Dünya – İnsan Çevresi Konferansı’nda ilk kez sürdürülebilirlik kavramı dünyaya duyurulmuştur (Kahraman & Türkay , 2006).

Dünya için çok yeni bir kavram olan sürdürülebilirlik zaman için de birçok kişi tarafından da tanımlanmıştır. Sürdürülebilirliğin ilk bakışta çevreyle ilgili olduğu düşünülse de aslında hayatımızın her alanında var olması gereken, geniş kapsamlı bir kavramdır.

Brundtland raporuna göre tanımlanan sürdürülebilirlik; günümüz ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillerinde bizim gibi kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesidir. Bir başka tanım ise 1989 yılında yayınlanan Dünya Bankası Raporunda ele alınmıştır. Bu raporda sürdürülebilirlik için geçmiş ve gelecek nesillerin eşit şartlarda yaşaması yani herkes için ‘azalmayan fayda’ olarak tanımlanmıştır. Diğer bir tanım ise 1991 yılında Dünya Vahşi Yaşam Fonu tarafından yapılan nüfusunda dahil edildiği tanımdır. Bu tanıma göre ekosistemlerde nüfusun taşıma kapasitesine ulaşması

durumunda dahi yaşam kalitemizin arttırılması anlamına gelmektedir (Karabıçak & Özdemir, 2015).

Bu tanımlamalardan sonra artık anlaşılmaktadır ki sürdürülebilirlik kavramı sadece çevre ve ekoloji ile ilgili değildir. Birleşmiş milletlere göre sürdürülebilirliğin üç boyutu vardır. Bunlar;

- Çevresel sürdürülebilirlik
- Sosyal sürdürülebilirlik
- Ekonomik sürdürülebilirlik

Son yıllarda karşı karşıya kaldığımız birçok ekolojik sorun karşısında çevresel sürdürülebilirlik kavramının önemi daha da artmaktadır. Sınırlı olan doğal kaynaklarımızın günümüz insanların tüketim çılgınlığı karşısında uzun süre dayanabilmesi mümkün gözükmemektedir. Bu yüzden ekolojik sürdürülebilirlik adına atılacak her adım çok önem arz etmektedir.

Birleşmiş milletlere göre sürdürülebilirliğin boyutları asla birbirinden ayrılamaz aksine birbirlerini tamamlarlar. Ekonomik sürdürülebilirliğin temelini sürdürülebilir teknoloji, yeşil bankacılık gibi uygulamalar oluşturmaktadır.

Küresel boyutta Refah düzeyini arttırmak, güvenli yaşama ve barınma alanları oluşturmak, kaliteli sağlık ve eğitim hizmeti vermek sosyal sürdürülebilirliğin amaçları arasındadır.

3.2. Geçmişten günümüze sürdürülebilirlik

1970’li yıllardan itibaren sanayi devriminin de gelişmesiyle sürdürülebilirlik kavramı çeşitli uluslararası toplantılarda gündeme getirilmiş ve dünya genelinde kabul görmüştür (Ekiztepe, 2016).

Sürdürülebilirlik temel anlamda canlıların uzun yıllar boyunca var olabilmeleri için yapılan planlardır. Şimdinin ve geleceğin doğasını korumak ve hem ekonomik hem de sosyal anlamda eşitliği sağlamak sürdürülebilirliğin tanımı içerisinde yer alır.

Yirminci yüzyılda sürdürülebilir kalkınma fikrinin ortaya çıkmasına sebep olan maalesef birçok sosyal ve ekolojik kriz yaşandı. Bunlardan bazıları;

- 1954 Rongelap nükleer serpinti
- 1956 Minamata'nın Merkür krizi
- 1957 Torrey Kanyonu petrol sızıntısı
- 1976 Seveso felaketi
- 1984 Bhopal felaketi
- 1986 Çernobil nükleer felaketi
- 1989 Exxon Valdez petrol sızıntısı
- 1999 Erika felaketi

Bunlarla beraber aynı zaman da ozon tabakasındaki ciddi sorunlar küresel ısınma ve dolayısıyla biyolojik çeşitlilikte azalmalar meydana gelmiştir.

Doğanın ciddi anlamda bozulmaya başladığı bu yıllarda ekolojist ve filozof Garret Hardin ilerleyen zamanlarda insanların fevri davranacaklarını, kişisel çıkarlarını ön planda tutarak toplumun ortak çıkarlarını göz ardı ederek dünyanın doğal kaynaklarını bilinçsizce tüketceklerini savunan 'ortak malların trajedisi' başlıklı bir makale yazdı. Yine bu makalede canlıların içgüdüsel olarak nesillerini devam ettirmek istemeleri ve sınırsızca çoğalmaları doğal kaynakların aşırı tüketilmesine, dolayısıyla insanlığın bir felakete sürükleneceğini öngörüyordu. Hardin'e göre bu felaketi önlemenin en önemli yolu gelecek nesillerin de faydalanması gereken doğal kaynakları kullanma şeklimizin tamamen değiştirilmesi ve sürdürülebilirlik kavramının tüm dünya tarafından benimsenmesi gerekliliği idi (Hardin,1968).

Hardin 'in makalesinden etkilenen bir grup ekolojist The Club Of Rome'nin görevlendirilmesiyle bir bilgisayar simülasyonu çalışması yaptılar. Bu simülasyonda sınırlı kaynaklara sahip olan bir gezegende yaşamın devamı beş farklı boyutta incelendi. Bunlar nüfus artışı, kirlilik, yenilenemez kaynakların tüketilmesi, gıda üretimi ve sanayileşmenin katlanarak büyüdüğü ve teknolojik gelişmelerinde var sayıldığı çalışmalardı. En iyi senaryo bile bu büyümeye bir sınır koymadığımız takdirde 21. Yüzyılın sonunda çok büyük bir çöküşle karşı karşıya kalacağımızı gösteriyordu. Nitekim ünlü yazar Jared Diamond'da 2019 yılında yazdığı "Çöküş (Toplumlar Başarısızlığı ya da Başarıyı Nasıl Seçerler?)" adlı best-seller kitabında;

toplumların kendilerini yok etmeyi tercih etmelerinin nedenlerini sorgulayan ve atalarımızın mahrum olduğu bir şeyi; geçmişimizden nasıl yararlanabileceğimizi ve hayatta kalmak için neler yapabileceğimizi gözler önüne sermiştir.

İnsanoğlu, doğanın merkezinde yer alma arzusundan ödün vermeksizin aynı zamanda da on yıllardır sürdürüldüğü doğal tahribatı sözde kısmen maskeleyen adına uluslararası konferanslar da düzenlemekten geri kalmamıştır. Bunlardan bazıları olan Sürdürülebilir Kalkınma ile ilgili yıllar içinde düzenlenen bildiri ve konferanslar aşağıda tarihlerine göre sıralanmıştır.

- 1972 Birleşmiş Milletler Stockholm Konferansı
- 1979 1. Dünya İklim Konferansı
- 1987 Çevre ve Kalkınma Raporu (Brundtland Raporu)
- 1988 Değişen Atmosfer Dünya Konferansı
- 1992 Rio Zirvesi
- 1993 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları ve Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı
- 1996 Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı
- 1996 Dünya Gıda Zirvesi ve Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı
- 1997 Kyoto Protokolü ve Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı
- 2000 Milenyum Zirvesi ve Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı
- 2002 Johannesburg Zirvesi
- 2005 New York Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi
- 2009 Kopenhag Zirvesi ve Sürdürülebilir Kalkınma
- 2012 Rio20+ BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı
- 2014 BM İklim Değişikliği Konferansı ve Sürdürülebilir Kalkınma
- 2015 COP21 (Conferans Of the Parties) ve Sürdürülebilir Kalkınma için Paris Anlaşması
- 2015 New York ve Yeni Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
(sürdürülebilir kalkınma araçları)
- 2018 COP24, Katowice, Polonya

1972’ de Stockholm’de düzenlenen BM Çevre Konferansının en önemli özelliği doğal kaynakların tüketimi ve çevre ile ilgili kaygılardan dolayı ilk kez gerçekleşen

bir konferans olması ile amacı kısıtlı olan doğal kaynakların ve çevrenin korunmasında ortak bir yol belirlemektir.

1979' İsviçre' de Birinci Dünya İklim Konferansı düzenlendi. Bu konferansta Dünya İklim Örgütü (WMO), Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programının katılımı ile iklim değişikliği, nedenleri ve gelecekteki etkileri üzerine analizler yapıldı.

1988' de Toronto' da gerçekleşen Değişen Atmosfer Dünya konferansında çevre kirliliği ve neden olduğu atmosferdeki değişiklik gündeme getirilmiştir.

1992 Rio de Janeiro Dünya Zirvesi ve Sürdürülebilir Kalkınma konferansında, yenilenemez kaynakların aşırı tüketimi ve çevre kirliliğine çözümler bulunmaya çalışıldı, benzin yerine geçebilecek alternatif enerji kaynaklarının geliştirilmesi üzerinde duruldu.

1995 yılında Berlin' de düzenlenen 1.COP ve Sürdürülebilir Kalkınma konferansında daha sonra Kyoto protokolünde kabul edilecek olan gelişmiş ülkeler için sera gazı emisyonunu azaltma prosedürü için yasal bağlayıcı yetkiler görüşüldü.

1997 Kyoto Protokolü ve Sürdürülebilir Kalkınma Konferansında sera gazlarının küresel ısınmayı arttırdığını kabul eden ülkeler metan, azot oksit, karbondioksit, kükürt hekza florür, hidroflorokarbon, perflorokarbon gibi sera gazlarının salınımını minimuma indireceklerini taahhüt etmişlerdir. Ancak 2005 yılında yürürlüğe giren Kyoto protokolünü Amerika Birleşik Devletleri imzalamamıştır, Türkiye ise 2009 yılında taraf olmuştur.

2000 yılında ABD'nin New York kentinde düzenlenen Milenyum Zirvesi ve Sürdürülebilir Kalkınma konferansına 147 devlet ve hükümet başkanı, 189 ulus temsilcisi katılmıştır. Zirvede Bin Yıl Kalkınma planı olarak 2015 yılına kadar ulaşılması gereken sekiz hedef belirlenmiştir (Akyıldız, 2011). Bu sekiz hedef aşağıda maddeler halinde belirlenmiştir.

- Aşırı yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması
- Cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve kadınların güçlendirilmesi
- Çocuklarda ölüm oranının azaltılması
- Anne sağlığını iyileştirmek
- Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak

- Evrensel ilköğretimi gerçekleştirmek
- HIV/ AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele
- Kalkınma için küresel ortaklık sağlamak

Şekil 3.1 Binyıllık Kalkınma Hedefleri (UNDP, 2015)

2002 Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Konferansında daha somut ve elle tutulur projeler tartışılmıştır hem özel sektör hem de sivil toplum örgütlerinin konferansa katılması ve dolayısıyla bu projelerin uygulanmasında ellerini taşın altına koyacakları beklenmiştir (Bozdoğan, 2005).

2009’ da Kopenhag da düzenlenen Sürdürülebilir Kalkınma Konferansında ortak bir mutabakata varılamamıştır, küresel sıcaklık artışının iki dereceden daha az olması gerektiği konusunda hem fikir olan taraflar bu senaryo için azaltılması gereken sera gazı emisyonu miktarı konusunda bir anlaşmaya varamamışlardır. Türkiye ise bu konferansta indirim hedefi belirtmemiştir (Baykan, 2009).

2012 Rio20+ Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı iklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilik konusunda önemli farkındalıklar yaratsa da geçmiş konferanslarda alınan kararlarının boşluklarını kapatmak veya sorunların çözümü noktasında hayal kırıklığına uğratmıştır (Özcüre, 2014).

3.3. Sürdürülebilirliğin Geleceği

2015’ de New York’ da düzenlenen Birleşmiş Milletler kurulunda sürdürülebilir kalkınma için 2030 gündemi kabul edilmiştir. Bu gündemde üye ülkelerden 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi istenen 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi belirlenmiştir. Bu 17 ana hedef aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir.

Şekil 3.2 Sürdürülebilir Kalkınma Planları (UNDP, 2020)

- Hedef 1. Her tür yoksulluğu, nerede olursa olsun sona erdirmek.
- Hedef 2. Açlığı bitirmek, gıda güvenliğini sağlamak, beslenme imkânlarını geliştirmek ve sürdürülebilir tarımı desteklemek.
- Hedef 3. İnsanların sağlıklı bir yaşam sürmelerini ve herkesin her yaşta refahını sağlamak.
- Hedef 4. Herkesi kapsayan ve herkese eşit derecede kaliteli eğitim sağlamak ve herkese yaşam boyu eğitim imkânı tanımak.

- Hedef 5. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve kadınların ve kız çocuklarının toplumsal konumlarını güçlendirmek.
- Hedef 6. Herkes için suyun ve sıhhi koşulların erişilebilirliği ve sürdürülebilir yönetimin güvence altına alınması.
- Hedef 7. Herkes için erişilebilir, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerji sağlamak ve güvence altına alınması.
- Hedef 8. Sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik kalkınmayı sağlamak, tam ve üretici istidamı ve insan onuruna yakışır işleri sağlamak.
- Hedef 9. Dayanıklı altyapı inşa etmek, sürdürülebilir ve kapsayıcı sanayileşmeyi ve yeni buluşları teşvik etmek.
- Hedef 10. Ülkelerin içinde ve aralarındaki eşitsizlikleri azaltmak.
- Hedef 11. Kentleri ve insan yerleşim yerlerini herkesi kapsayan, güvenli, güçlü ve sürdürülebilir kılmak.
- Hedef 12. Sürdürülebilir tüketimi ve üretimi sağlamak.
- Hedef 13. İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acil olarak adım atmak.
- Hedef 14. Okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını sürdürülebilir kalkınma için korumak ve sürdürülebilir şekilde kullanmak.
- Hedef 15. Karasal ekosistemleri korumak, restore etmek ve sürdürülebilir kullanımını sağlamak, ormanların sürdürülebilir kullanımını sağlamak, çölleşme ile mücadele etmek, toprakların verimlilik kaybını durdurmak ve geriye çevirmek ve biyoçeşitlilik kaybını durdurmak.
- Hedef 16. Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve herkesi kucaklayan toplumları teşvik etmek, herkesin adalete erişimini sağlamak, her seviyede etkin, hesap verebilir ve kucaklayıcı kurumlar inşa etmek.
- Hedef 17. Sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığın uygulama araçlarını güçlendirmek ve küresel ortaklığı yeniden canlandırmak.

1972 yılından beri çok büyük umutlarla başlayan sürdürülebilirlik serüveni günümüze kadar yapılan onlarca anlaşma ve yüzlerce toplantıya rağmen hem sosyo – ekonomik dengesizliklere hem de çevresel sorunlarımıza çözüm bulunamamış aksine

krizler daha da derinleşmiştir. Görünen o ki insanoğlunu kendini eğitmedikçe ve hırslarına hakim olamadığı sürece yıkım gücü artarak çoğalacaktır (Özcüre, 2014) .

3.4. Ekolojik ve Tarımsal Sürdürülebilirlik

II. Dünya savaşından sonra sanayileşme hız kazanmış, nüfus artmış ve dolayısıyla da beraberinde de birçok çevre sorunu da ortaya çıkmıştır. Sanayileşmenin geliştiği dönemlerde çevre sorunları dikkate alınmamış, oluşan sorunlar görmezden gelinmiştir ve bu durum gitgide küreselleşip tüm dünyanın problemi haline gelmiştir. Kalkınma ve çevrenin korunması gerektiği konusu birbirinden ayrı tutulmamalıdır, aksi takdirde tüm insanlık bu doğal dengenin bozulması ve çevre sorunlarından dolayı olumsuz etkileneceği ortadadır.

Dünyayı tehdit eden küresel ısınma ve su seviyesinin yükselmesi, kırsal kesimde yaşayan ve tarımla uğraşan toplulukları çok daha fazla etkilemiştir. Gelişmekte olan ülkelerin nüfus olarak büyüme potansiyeli, gelişmiş ülkelere göre daha fazladır. Hızlı bir şekilde artan nüfusu doyurmak için yeterli tarımsal üretim yapılamamaktadır ve bu durum ise gıda fiyatlarının artmasına, gıdaya ulaşımın zorlaşmasına yol açmaktadır. Su kaynaklarının verimli kullanılmaması ve tükenme noktasına gelmesi tarımsal üretimi azaltmaktadır çünkü etkili, verimli bir tarımsal üretim ancak toprak ve suyun kusursuz birlikteliği ile var olabilmektedir. Toprak erozyonu da verimli tarım arazilerini yok etmektedir, bilinçsizce tüketilen fosil yakıtlar da toprak ve suyun sürdürülebilirliğini imkânsız hale getirmiştir (Kaypak, 2011).

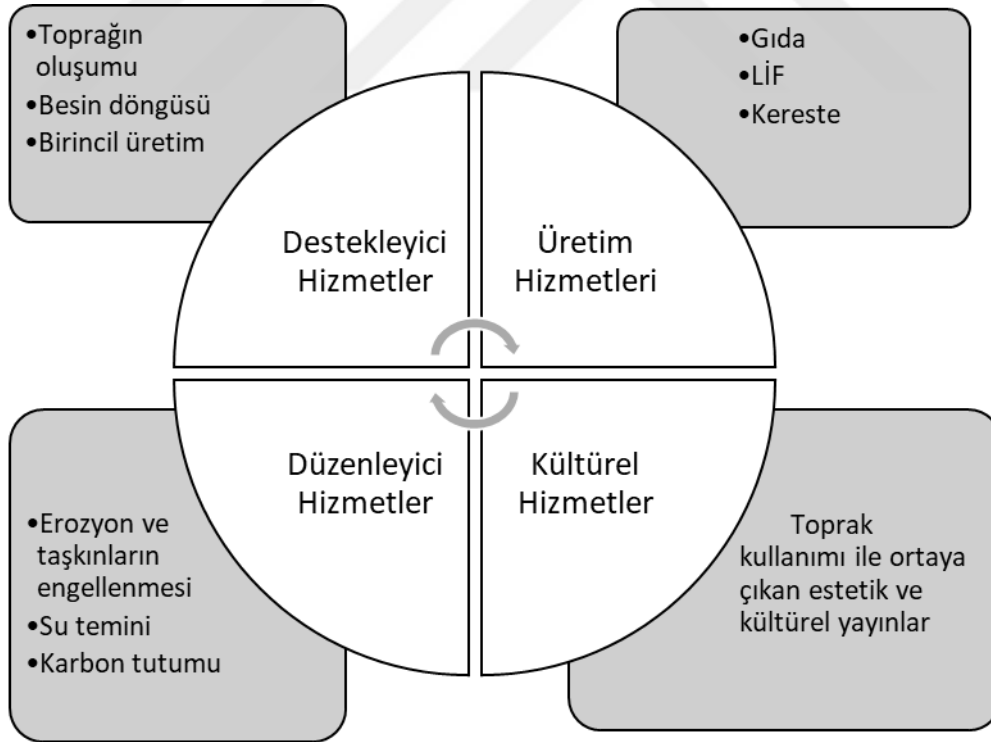
Çok büyük öneme sahip olan su ve toprak birlikteliği sürdürülebilir şekilde düzgün kullanılmazsa başta ekoloji olmakla beraber global düzeyde gıda sıkıntısına yol açacak dolayısıyla da insan sağlığı tehlikeye girecek ekonomik olarak da kayıplar yaşanacaktır. Yapılan çalışmalarda dünya üzerinde daha fazla tarım için kullanılabilecek arazilerin kalmadığı, var olan arazilerinde planlı bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Tarım arazilerinin planlı kullanımı konusunda özellikle

toprak kirliliği, erozyon, ulusal toprak bilgi sistemi, toprak etüt ve haritalama, sürdürülebilir su ve toprak yönetimi başlıkları değerlendirilmelidir (Daknı, 2020).

‘Sürdürülebilir toprak yönetimi’ kapsamında toprağın bozulmasını engelleyen ve iyileşmesi için yapılan her türlü eylem düşünülebilir. Verimli topraklar ise sağlıklı gıdaların yetişebildiği topraklardır. FAO’nun 2015 yılında Yenilenmiş Dünya Toprak Beyannamesinde yaptığı tanımlama aşağıdaki şekildedir.

Toprak tarafından sağlanan destekleyici, üretici, düzenleyici ve kültürel hizmetler, bu hizmetleri mümkün kılan toprak işlevlerine veya biyolojik çeşitliliğe önemli ölçüde zarar vermeden sürdürülebiliyor veya geliştirilebiliyorsa, toprak yönetimi sürdürülebilirdir. Bitki üretimi için kullanılan destekleyici ve üretici hizmetler ile toprağın su kalitesi ve su mevcudiyeti ve atmosferik sera gazı bileşimi için sağladığı düzenleyici hizmetler arasındaki denge ise ayrıca özel bir değerlendirme konusudur (FAO, 2015).

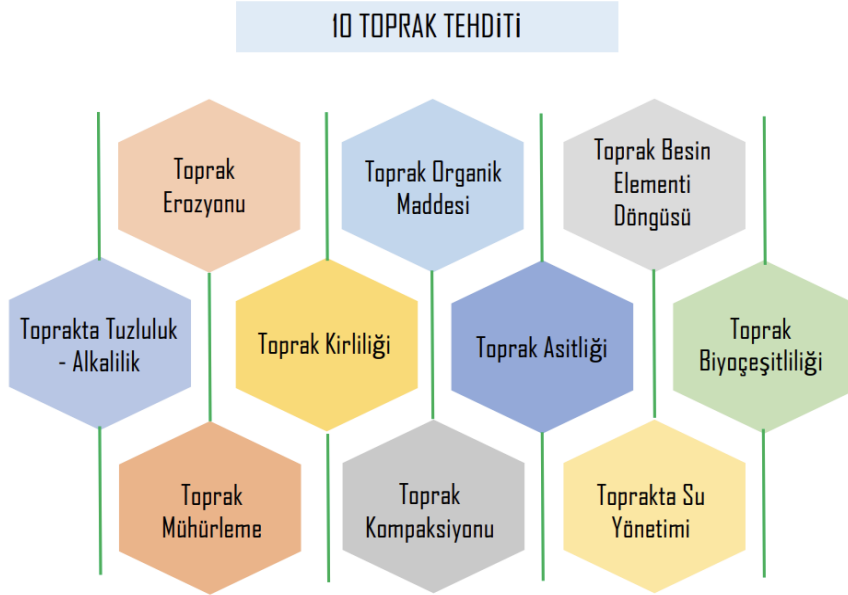
Bu ekosistem hizmetlerinin aşağıdaki gibi açıklayabiliriz:

Şekil 3.3. Ekosistem hizmetleri (FAO, 2015)

Toprak; üzerinde yaşayan hayvanlara, bitkilere, mikroorganizmalara ev sahipliği yapan canlı bir oluşumdur, yaşamın devam edebilmesi için mutlak gerekli olan doğal kaynağımızdır. Maalesef artan nüfus için daha fazla gıdaya ihtiyaç vardır, bu ihtiyacı karşılamak için toprağın işlenmesi, bilinçsiz sulanması ve gübrenilmesi toprağın doğal yapısını bozmaktadır. Mevcut tarım arazileri yeterli olmamakla beraber üretim için çok daha fazla toprak kullanılmaya başlanmıştır. Metrekare başına ürün miktarını arttırmak için ilaçlar ve gübreler kullanılarak gıda kalitesi düşürülmüştür ve aynı zamanda da toprağın sağlığı ve sürdürülebilirliği dikkate alınmamıştır. Artan nüfusun yarattığı sorunlardan biri de verimli tarım arazilerini plansız şehirleşme sonucunda kaybetmemizdir. Barınma ihtiyacı ve şehir hayatının getirdiği çeşitli yapılar özellikle alışveriş merkezleri ya da oteller verimli tarım arazilerinin üzerine yapılabilmektedir.

Yine 2015'te FAO tarafından yayınlanan dünya kaynakları durum raporuna göre küresel ölçekte belirlenen 10 toprak tehdidi aşağıda gösterilmiştir.

Şekil 3.4. Toprak Tehdidi (FAO, 2015)

Her geçen gün toprağa olan ihtiyacımız artmaktadır bu durum tüm dünyayı toprağı sürdürülebilir bir şekilde kullanmak için çeşitli uygulamalar yapmaları gerektiğini

kesinleştirmiştir. Toprağın karakteristik özellikleri bilinmeli buna göre gruplandırılmalı ayrıntılı etüt ve haritalanması yapılmalıdır. Ancak böylelikle bu ekosistem için en önemli doğal kaynağımız olan toprak doğru bir şekilde yönetilebilir (Çullu, 2012).

II. dünya savaşından sonra birçok ülke toprak etüt çalışmalarını yapmış ve uygulamaya başlamışlardır. Ülkemizde toprağımızı korumak, geliştirmek ve karakteristik yapısını belirlemek gibi çalışmaların yapılması için 1960 yılında kurulan Topraksu Genel Müdürlüğü görevlendirilmiştir. 1984 yılında ise Topraksu Genel Müdürlüğü, Yol Su Elektrik Genel Müdürlüğü ile Toprak İskan Genel Müdürlüğü birleştirilip Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 13 Ocak 2005 tarihinde ‘5286 Sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Kaldırılması’ kanununla beraber Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü kapatılmış ve 03.07.2005 tarihinde ‘5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu’ ile toprak kayıplarını engellemek arazilerin planlı kullanılması, gruplandırılması, sürdürülebilir kalkınma planlarına uygun olarak korunabilmesi için yasalaştırılmıştır (Daknı, 2020).

Toprak oluşumu ana kayalardan fiziksel, kimyasal ve biyolojik ayrışmalar sonucu iklimlerin ve mikroorganizmaların faaliyeti ile uzun zaman içinde gerçekleşir, oluşumu zaman alır ve bu yüzden de kıymetlidir. Bu durumdan dolayı mevcut toprak potansiyelimizi korumalı gelecek nesillere aktarıp sürdürülebilirliğini sağlamalıyız. Bu konuda bilinçli olmalı tarım için ilaçlama ve gübreleme ile toprağı kirletmemeliyiz, verimli topraklarımızı imara açıp konutlar yapılmasına, ekoturizm adı altında yeni işletmeler açılmasına izin vermemeli, yasalara uymalı ve kulaktan dolma bilgilerle değil bilimsel esaslara uygun olarak çalışma yapmalıyız.

3.5. Dünyadan ve Türkiye’den Sürdürülebilirlik

Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye bir yandan ekonomik olarak gelişmeli ama aynı zamanda da gelecek nesiller için çevreyi korumalıdır. Bu süreçte Türkiye’de kısıtlı kaynakların dikkatli kullanılması, doğa bilinci, gelecek nesillerinde bu kaynaklardan faydalanması gerektiği ile ilgili çeşitli politikalar ve stratejiler

geliştirilmeye başlanmış ve ‘sürdürülebilirlik’ kavramı gündeme gelmiştir (Tutar, 2011)

Çevremizin canlılar için önemi ve gelecek nesiller için korunması ile ilgili anayasamızda birçok yasa, tüzük ve yönetmelik bulunmaktadır. Dünya da 1972 Birleşmiş Milletler Çevre Konferansının yarattığı etkilerle beraber Türkiye’de de çevresel planlama kapsamında Beş Yıllık Kalkınma Planlarında özellikle çevre ile ilgili ülke genelinde stratejiler geliştirildiği dikkat çekmektedir (Görmez, 1997).

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı içerisinde çevre ve önemi ile ilgili bir bölümün bulunmadığı ancak Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1973 – 1977) çevreyi korumanın önemi ilk kez gündeme getirildiği gözlenmiştir. Bu kapsamda sadece tatil köyleri ve milli parkların kurulması, iç turizmin geliştirilmesi, personelin eğitilmesi konuları görüşülmüştür (Ekiztepe, 2016).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1972 Stockholm Konferansı ve Avrupa Birliği Çevre Eylem Program’larından esinlenmiştir, kısıtlı kaynakların kullanılması ve korunması dengesine dikkat edilerek mevzuat oluşturulmuştur.

1978 Geçiş Programı; dördüncü beş yıllık kalkınma planı birçok nedenden dolayı yetiştirilememiş dolayısıyla bir geçiş programı hazırlanmıştır. Bu programda Türkiye’nin tanıtım çalışmalarının başlatılması ve kıyı kanunlarının çıkartılması için planlamaların yapılması gerektiği konusu gündeme getirilmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979 – 1983) çevre kirliliği üzerine oluşturulmuşken, deniz göl ve nehir kıyılarının kamu yararına kullanılmasının sağlanması ve ikinci konut yapımının engellenmesine ilişkin çalışmaların sonuçlandırılması görülmüştür.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985 – 1989) yenilenebilir enerji kaynaklarının verimli kullanımı ve gelecek nesillere aktarılması hususuna dikkat çekilmiştir, çevreyi kullanma ve koruma dengesi aynı zamanda turizm çalışanlarının dinlenme gibi temel ihtiyaçlarını gidermek maksadıyla turizmin sosyal boyutu üzerinde de durulmuştur (Tutar, 2011).

Altıncı beş yıllık kalkınma Planı'nda ise (1990 – 1995) ilk kez 1992 Rio Konferansı'nda benimsenen sürdürülebilirlik yaklaşımına yer verilmiştir. Yine bu dönemde 'insanlık tarihsel bir dönüm noktasındadır' sözü ile başlayan Yerel Gündem 21 Eylem Planı Uygulanmaya Başlanmış ve Çevre bakanlığı kurulmuştur. Yedinci beş yıllık kalkınma planında (1996 – 2000) mevcut durumda çevre bakanlığının, çevreden sorumlu örgüt ve kuruluşlarla koordineli çalışmadığı ve çevre kirliliği, erozyon, tıbbi ve kimyasal atık sorunlarında öne sürülen çözümlerin yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu yüzden etkin bir sürdürülebilir çevre koruma için çevre bakanlığı, yerel yönetimlerin ve çevre koruma örgütlerinin görevleri yeniden düzenlenecek aralarında oluşan yetki karışıklığı ortadan kaldırılacaktır (DPT, 1996) Sekizinci beş yıllık kalkınma planı (2001 – 2005) çerçevesinde mevcut sorunların devam ettiğine dikkat çekilmiştir. Sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda planlanan hedeflere ulaşmada halkında turizm ile ilgili söz hakkı olması gerektiği doğayı, tarihi ve sosyal çevreyi korumaları gerektiği ön plana çıkarılmıştır. Milli park alanlarında sürdürülebilirlik açısından gerekli uygulamaların planlanması gerektiği görüşülmüştür.

Dokuzuncu beş yıllık kalkınma planı (2007-2013), 2005 yılının sonunda biten AB mali takvimini de kapsamaları için yedi yıllık bir aralık belirlenmiş ve 2006 yılı plan dahiline alınmamıştır. En önemli özelliği eko turizmin geliştirilmesini hedeflemek ve sürdürülebilir turizmi teşvik etmek için konaklama tesislerinin çevreye duyarlılıklarının standartları belirlenmiş ve belgeleme çalışmaları başlamıştır. Dokuzuncu beş yıllık kalkınma planında ayrıca turizmin ekonomik avantajlarından faydalanma yönünde dengesizlik yaşanmaması adına ilgi çekici yönleri olan turizme uygun ama şimdiye kadar yeterince dikkatleri üzerine çekmemiş yerlerin turizm açısından geliştirilmesi yönünde kararlarda alınmıştır.

Onuncu beş yıllık kalkınma planı (2014-2018), bu planın en temel amacı; turizm hizmetlerini çeşitlendirmek kalitesini dünya standartlarına getirmek ve üst düzey gelir seviyesine sahip turist portföyünü ülkemize gelmesini sağlayarak uluslararası platformda marka haline gelmesini sağlamaktır. Şimdiye kadarki kalkınma planlarından farklı olarak bu planda ilk defa sosyo-kültürel sürdürülebilirlikten bahsedilmiştir. Aynı zamanda en başta sağlık turizmi olmak üzere kongre, kış,

kurvaziyer, golf ve kütür turizmlerinin geliştirilmesi ve eksikliklerinin giderilmesi kapsamında çalışmalara başlanması gerektiği konuşulmuştur. Bu doğrultuda turizm için alternatif türler desteklenmeli, potansiyelleri ön plana çıkarılmalı ve pazar çeşitlendirilmelidir. Dış tanıtım faaliyetlerine önem verilerek uluslararası pazarda payımıza düşenin alınması hedeflenmektedir.

On birinci beş yıllık kalkınma planı (2019-2023), Türkiye Turizm Stratejisi (TTS), Bu planın vizyonu “*Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımı Doğrultusunda İstihdamın Arttırılmasında ve Bölgesel Gelişmede Turizmi Öncü Bir Sektör Konumuna Ulaştırmak ve Türkiye’yi 2023 Yılına Kadar, Uluslararası Pazarda Turist Sayısı ve Turizm Geliri Bakımından İlk Beş Ülke Arasında Önemli Bir Destinasyon ve Uluslararası Bir Marka Haline Getirmek*” olarak ifade edilmiştir. Aynı zamanda TTS 2023’ün temel amacı; sürdürülebilirlik ilkelerine uygun bir şekilde planlama yapılarak 50 milyon turiste ulaşmak ve 50 milyar dolar gelir elde etmektir.

Bu strateji kapsamında geliştirilen politikalar aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir.

PLANLAMA: Ekonomik gelişimi destekleyen, sürdürülebilir turizm ilkesini içeren bir planlama yaklaşımının ortaya konması, varış noktası odaklı planlama.

YATIRIM: Teşvikler ile turizm sektöründe yatırımların artması, Teşviklerin sağlanması

ÖRGÜTLEME: Ulusal, bölgesel, il ve noktasal düzeyde turizm sektörü ile ilgili kamu, özel sektör kuruluşların ve STK’ların karar verme süreçlerine katılımlarının sağlanması, Yasal düzenlemelerin ve konseylerin oluşturulması

İÇ TURİZM: İç turizmde her ekonomik gelir seviyesine uygun olarak kaliteli alternatif ürünlerin servis edilmesi; İç turizmin tanıtımının ve reklamının yapılması, alternatif seçeneklerin oluşturulması

ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME: Öncelikli olarak AR-GE çalışmalarının dikkate alınması, markalaşma ve sürdürülebilirlik

ULAŞIM VE ALTYAPININ GÜÇLENDİRİLMESİ: Yoğun olarak turizmin hızlandığı bölgelerde altyapı ve ulaşım sorunu. Yolların düzeltilmesi, alt yapı tesisatının iyileştirilmesi.

TANITIM VE PAZARLAMA: Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine başlanması, Sürecin takibi, kamu ve özel sektörün birlikte çalışması, iyi bir imaj çizilmesi

EĞİTİM: Meslek bazında turizmci eğitiminin alınması; Kaliteli nitelikli eleman yetiştirilmesi

HİZMET KALİTESİ: Turizmin her kolunda kaliteli hizmetin sunulması. Kaliteyi ölçülebilir kılmak ve kalite anlayışını oluşturmak.

KENTSEL ÖLÇEKTE MARKALAŞMA: Kültürel ve doğal güzellikler bakımından zengin şehirlerin markalaşması. Fiziksel, sosyal ve kültürel dinamiklerin düzenlenmesi

TURİZMİN ÇEŞİTLENDİRİLMESİ: Sağlık, golf, termal, kış, yayla ve eko turizminin geliştirilmesi. Turizm sezonunu bütün bir yıla yayılmasını sağlamak

MEVCUT TURİZM ALANLARININ REHABİLİTASYONU: Yoğun olarak kullanılan turizm alanlarının her anlamda yenilenmesi ve hazırlanması. Altyapı birliğinin sağlanması.

TURİZM GELİŞİM BÖLGELERİ: Özellikle kırsal bölgelerde turizmin ekonomik anlamda geliştirici gücünün kullanılması. Tematik bölgelerde idari yapının kurulması

TURİZM GELİŞİM KORİDORLARI: Güzergahlar belirleyip, güzelleştirmek. Bu güzergahlarda idari yapının kurulması

TURİZM KENTLERİ: Dünya ile rekabete girebilecek turizm alanlarının oluşturulması. Turizm çeşitliliğini artırma

EKO TURİZM BÖLGELERİ: Temelinde doğa olan turizm planı ve gelişimi. Tarım dışı istihdam alanlarının yaratılması (Aslan, 2014).

3.6. Turizmin Tanımı ve Doğuşu

Turizm dünyada çok hızlı gelişen endüstri dallarından biridir ve birçok ülke için hızlı para akışını sağlayan hem sosyal hem ekonomik etkisi olan bir etkinliktir.

Latince ‘tornus’ kelimesinden türetilen ‘tur’ kelimesi dönme hareketi anlamına gelir. Turizm ise insanların yaşadıkları yerden tekrar geri dönme düşüncesi ile en az 24

saat en fazla 6 ay süreyle olmak üzere eğlenme amaçlı seyahat etmesi olarak tanımlanabilir.

Roma’da 1963 yılında düzenlenen turizm konferansında turizmin tanımı olarak yerli turistleri hesaba katmayıp, kişinin sadece başka bir ülkeye seyahati olarak tanımlanmıştır. DTÖ’ye (1993) göre ise turizm insanların hem iş hem eğlence için her zamanki ikamet ettikleri yerden en fazla bir yıl başka yerlere seyahatleridir.

UNWTO’ya göre turizm, seyahat edilen yerlerde para harcama faaliyetinin gerçekleştirildiği iş veya eğlence amaçlı olabilen ama bir yıldan fazla olmayan geziler olarak tanımlarken, İngiltere Turizm Derneği insanların yaşadıkları yerlerden geçici olarak hareket etmeleri ve gittikleri yerde yaptıkları faaliyetlerin tamamı olarak tanımlayıp seyahat amacının her türlü nitelikte olabileceğini açıklamıştır.

UNWTO tüzüğü’nün kabul edildiği 1970 yılından itibaren turizm konusunda uluslararası bir farkındalık yaratmak için her yıl 27 Eylül’de dünya turizm günü olarak kutlanmaktadır.

Ülkemizde ise turizme değişik bir bakış açısıyla yaklaşılmıştır. 1980’li yıllarda henüz turizm ülkemizde yeteri kadar gelişmemişken, üretim yapılmamasına rağmen sanayi kadar gelir getirdiği için turizme bacasız sanayi terimini uygun görmüşlerdir. Bacasız sanayi denmesi aslında o yıllarda turizmin fabrikalar kadar çevreye zarar vermediğinin düşünülmesinden dolayıdır.

Oysaki turizmi çevre ve doğa dostu bir kazanç kapısı olarak görmek o yıllarda yaptığımız en büyük hatalardan bir tanesiydi. Gelecekte uğruna yakılacak ormanları, yok edilen sulak alanları, gezi teknelerinin bıraktığı kimyasallarla dolan denizlerimizi, habitatları tahrip edilen endemik türlerimizi, metropole dönüşen, zamanın sessiz sakin kendi halindeki kıyı kasabalarımızı görselerdi yine aynı şekilde turizm için bu kadar masum bir tanım kullanılabilir miydi? Zamanımızı kabusa çeviren, sınırlı doğal kaynaklarımızı para kazanma hırsı ile hiçe sayıp hunharca yok edip yerine çirkin renksiz ve ruhsuz beton blokları diken dünyaca ünlü otel zincirlerine izin verilmesi ne kadar bacasız sanayi tanımına uyuyor tartışılır.

1980’li yılların başında ulaşım araçlarının gelişip çoğalması, açılan yeni hava alanları, daha çok yolcu taşıyan gemiler uçaklar, medya ve basın yayın organların da

artan çeşitlilik, ülkemizde turizm faaliyetlerini arttırsa da dünya da turizm tarihi çok uzun ve eski bir geçmişe sahiptir.

Turizmin ne zaman ve nerede başladığı tam olarak bilinemese de bazı tahminlerde bulunmaktadır. Tarih öncesi çağlarda insanlar düşmanlarından kaçmak, avlanmak, doğal afetlerden korunmak için bulundukları yerden ayrılmak zorunda kaldılar. Eski mısır döneminde ise belli zümreye ait insanlar Mekke'ye ya da Ganj nehrine çeşitli ritüeller yapmak için seyahatler yapmaya başladılar (Riemann, 2022).

Birçok topluluk sınırlarını genişletmek, ticaret yollarını kendi kontrolleri altında tutmak için askeri birliklerini hareket ettirmeleri seyahatin temellerini oluşturmuştur. Mısır, Roma ve Doğu Akdeniz imparatorluklarının yaptığı seyahatler ise turizm olarak adlandırılabilir çünkü Fenikeliler sadece ticaret yolları için değil Akdeniz'in ötesinde neler olduğunu merak ettikleri için de seyahat etmişlerdir (Stainton, 2022).

Orta çağda Roma imparatorluğunun da yıkılmasıyla seyahat etmek tehlikeli bir hal aldı. Toplulukların dilleri, para birimleri birbirinden ayrıldı, ulaşım kısıtlandı ve bu durum turizmin gelişmesini çok zorlaştırdı. Kutsal toprakları geri almak için düzenlenen Haçlı seferleri ve diğer savaşlar insanların eğlenmek için yaptıkları seyahatlerden çok uzaktı. Başarısız olarak sonuçlanan dokuz haçlı seferinden sonra Marco Polo gibi tüccarlar iş amaçlı tekrar seyahat etmeye başladı ve böylece seyahat etme isteği uzun yıllardan sonra tekrar doğdu.

Tarihçilere göre ilk turist olan Anconalı Cyriacus Yunan ve Roma tarihini öğrenmek için tüm Akdeniz'i dolaştı ve insanlığa daha önce neler olduğunu öğrenme arzusunu aşıladı (Stainton, 2022).

Turizm tarihinin en önemli bölümü Grand Tur dönemidir (1613 – 1785). Kısa süre içinde zenginler arasında moda olan sanat, mimari ve bilim için gerçek anlamda turizm olarak kabul edilen gezilerin yapıldığı dönemdir. Birkaç yıl boyunca süren 'Büyük Tur'lardı en fazla ziyaret edilen ülkeler Almanya, Fransa, İtalya ve İsviçre oldu. 1750 yıllarında artık iş hayatının önem kazanması ve sanayileşmenin hızlanmasıyla Grand Tur gibi uzun süren seyahat dönemi de bitmek zorunda kalmıştı. İnsanların gelir seviyesinin artması boş zamanları azalması seyahatlerin

kısalmasına neden olmuş, insanlar daha çok eğlence ve iş amaçlı geziler düzenlemeye başlamıştı (Stainton, 2022).

Turizmin gelişmesinde ve yaygınlaşmasında en önemli etken seyahat araçlarının değişmesi ve çoğaltılmasıdır. Seri şekilde üretilmeye başlanan arabalarla başlayan seyahatler daha sonrasında dünya geneline yayılan havalimanları ve sefer sayılarını vergi vermedikleri için gün geçtikçe arttıran havayolları şirketleri sayesinde dünyanın her yerine ulaşım çok kolaylaşmıştır. Sosyal medyada görüp beğendiğimiz bir yer için bilet alıp otel rezervasyonu yaptırmak artık saniyelerimizi alıyor. İşte bu kadar kolaylık peşinden kitleleri sürükleyerek 1980' lerde sandığımız masumluğundan uzaklaşan turizm bir doğa katiline dönüşüyor. Kitle turizmi, overtourism (aşırı turizm) olarak da adlandırılan bu olay günümüzün en önemli çevre sorunlarından bir tanesidir.

3.7. Bacasız Sanayi Olarak Turizmin Önemi

Devletlerin en önemli amaçları arasında halkının ekonomik düzeyini arttırarak yaşam koşullarını iyileştirmektir. Ekonomik büyüme ile refah artışı ise doğru orantılıdır. Fakat her ülke ekonomisini üretim ile sağlayamaz. Doğal kaynaklar bakımından zengin ancak sermayesi olmayan ülkeler için insanların refah seviyesini arttırmak kolay olmayabilir. En önemli sorun sermaye için finans kaynağıdır. Bu açıdan düşünüldüğünde turizm sektörü daha az sermaye ile daha kısa sürede ülkeye döviz girişi sağlayabilmesiyle önemli bir kazanç kapısıdır. Bu yüzden ki turizm en az ithalat ihracat kadar gelir getirisi sağladığı için bacasız sanayi olarak da adlandırılmaktadır. Doğal kaynaklara, tarihi ve kültürel varlıklara sahip ülkeler turizm sektöründe kendini geliştirerek ülkelerine döviz girişi sağlar, yerel halka çalışma ve para kazanma fırsatı sunar, istihdam yaratır ve ekonomiye olumlu anlamda katkı sağlar. Özellikle gelişmekte olan ülkeler turizmin getirdiği dövizlerle ekonomilerini büyütüp finansman ihtiyaçlarını karşılayabilmeyi öncelik hedefleri arasına almaktadırlar (Topallı, 2015).

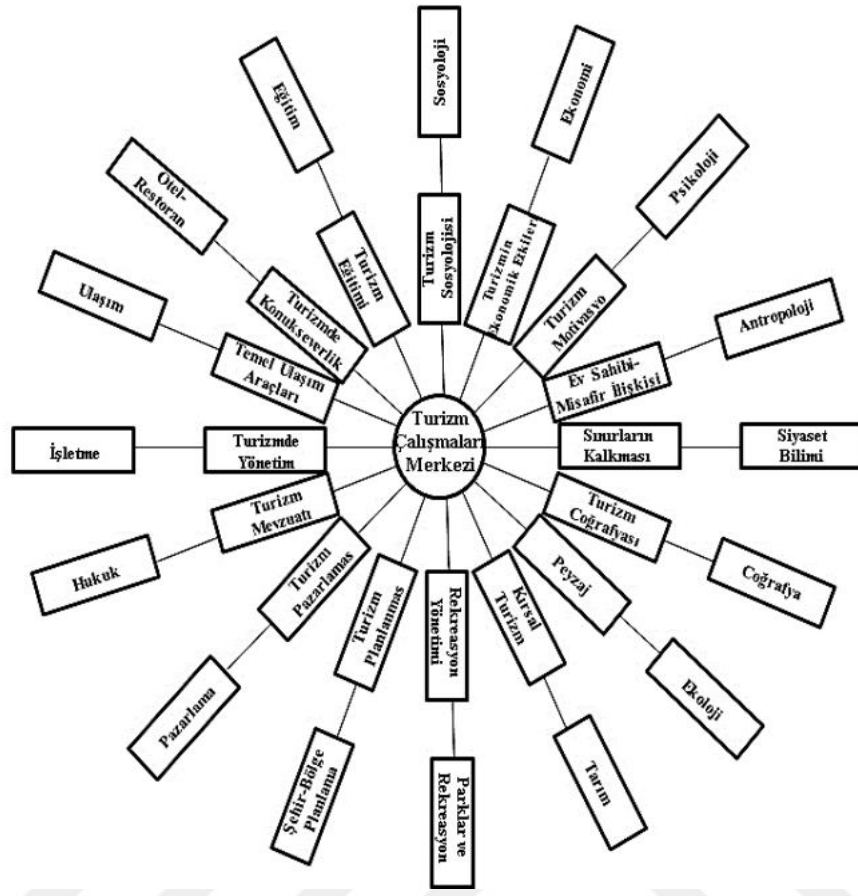
Uluslararası platformda turizm sektörünün gelişmesi ve ekonomik olarak kazançların sürekli olarak artması Türkiye'nin de bu pastadan payını alma isteği altında birçok neden vardır. Bunlar aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir.

- 1) Turizm sektörüne katılanların sayısı günden güne çoğalmaktadır.
- 2) Turizm hızlı bir şekilde dış ticaret açıklarını kapatabilir.
- 3) Turizm birçok siyasi ya da engelleme durumlarında bile en az etkilenen sektördür.
- 4) Turizmde hizmet ihracatı olamayacağına göre turist o hizmet için ülkeye gitmek zorundadır.
- 5) Turizm giderek artan işsizlik oranları için istihdam sağlayarak işsizliği azaltır.
- 6) Turizm için ziyaretçi artmasıyla beraber Türkiye'nin de turizm geliri artacaktır (Bilgiçli & Altınkaynak, 2016).

Turizm sektörü ülkelerde kalkınmayı sağlarken ulaşım, ticaret, sağlık, konaklama, yiyecek-içecek sektörlerinin de gelişmesine katkı sağlar ve bir ülkenin bölgeleri arasında ekonomik olarak farklılıkların da azalmasına neden olur.

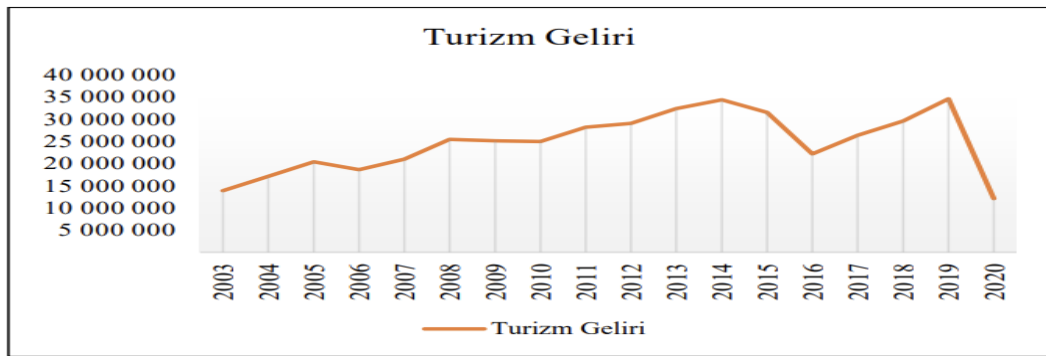
Turizm böylesine önemli bir şekilde ekonomiyi etkilediği için çok kolay bir şekilde ülkelerin vazgeçebileceği bir gelir kaynağı değildir. Bir ülke ne kadar ekonomik anlamda üst düzeyde olursa olsun, daha çok para kazanma hırslarımız, hep daha fazlasını isteyen egomuz yüzünden doğamıza sahip çıkıp gelecek nesillere taşıyabilmek ile sadece bugünü düşünüp daha çok turist ile daha çok döviz ülkemize sokmak arasında seçimimiz tabii ki kapitalist düzenden yana eğilim göstermektedir.

Turizmin birçok iş kolu ile çalışması da karmaşık bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu kadar farklı ve birbirini bütünleyici iş kolu ile insanları gelir kaynağı oluşturmak ve toplum refahını arttırmak turizmin en önemli vazgeçilmez özelliklerinden sadece bir tanesidir.

Şekil 3.5. Turizmde İş Kolları (Yağcı, 2003)

Turizm gelirleri incelendiğinde Covid-19 salgını dönemi hariç genellikle artış göstermiştir. 2020 yılında salgının en yoğun yaşandığı dönemde turizm gelirlerinde önemli bir düşüş yaşanmamıştır.

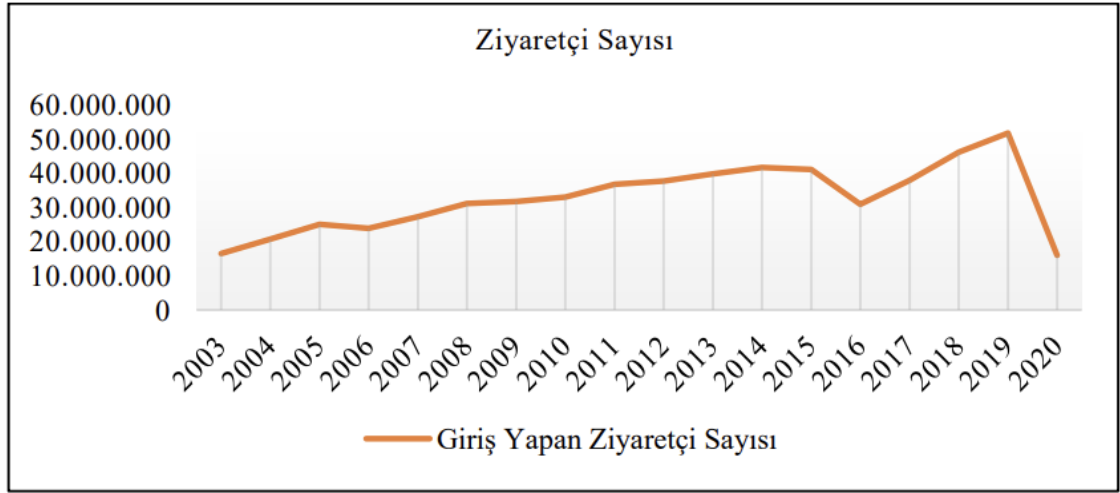

Şekil 3.6. Yıllara Göre Turizm Geliri Dağılımı (Akkaşoğlu & Akyol, 2022)

Yıllar	Turizm Geliri	Ortalama Harcama	Turizm Gideri	GSYİH İçerisindeki Payı
	(bin \$)	(\$)	(milyon \$)	
2003	13.854.866	850	2.425	4,4
2004	17.076.607	843	2.954	4,2
2005	20.322.111	842	3.395	4,1
2006	18.593.951	803	3.271	3,4
2007	20.942.500	770	4.043	3,1
2008	25.415.067	820	4.266	3,3
2009	25.064.482	783	5.090	3,9
2010	24.930.997	755	5.875	3,2
2011	28.115.692	778	5.531	3,4
2012	29.007.003	795	4.593	3,3
2013	32.308.991	824	5.254	3,4
2014	34.305.903	828	5.470	3,7
2015	31.464.777	756	5.698	3,7
2016	22.107.440	705	5.050	2,6
2017	26.283.656	681	5.137	3,1
2018	29.512.926	647	4.896	3,8
2019	34.520.332	666	4.404	4,6
2020	12.059.320	762	1.105	1,7

Şekil 3.7. Turizm geliri, gideri, ortalama harcama, GSYİH verileri (Akkaşoğlu & Akyol, 2022)

Krizler ve salgın hastalıklar döneminde turizm gelirleri genelde düşmektedir ancak kişi başı turizm geliri aynı paralellikte etkilenmemiştir, bunun sebebi olarak insanların kitle turizminden ziyade bireysel turizm aktivitelerine önem vermelerinden kaynaklanabilir. Yine GSYİH ile turizm gelirleri aynı doğrultuda artma ve azalma göstermiştir. Özellikle Covid-19 salgının yoğun olarak yaşandığı 2020 yılında ciddi şekilde turizm gelirlerinin GSYİH içindeki payı düşüş göstermiştir.

Şekil 3.8. Yıllara göre giriş yapan ziyaretçi sayısı (Akkaşoğlu & Akyol, 2022)

Tablolardaki veriler incelendiğinde yıllar içinde ülkemizi ziyaret eden turist sayısı artmıştır, 2020 yılındaki hızlı düşüş Covid-19'dan dolayı ülkelerin sınırlarını kapatması ya da giriş çıkışların sınırlandırılmasından dolayı gerçekleşmiştir.

Bu koşullarda dahi turizm ülkelerin en önemli kazanç kaynağıdır, o yüzden zaman içinde doğa ve çevre üzerine oluşturduğu etkilerden dolayı turizm kaynaklı gelirlerden tamamen vazgeçmek çok da kolay değildir.

Milyonlarla ölçülen turist sayısı ve beraberinde getirdikleri döviz bize yine Brundtland raporundaki o en önemli maddeyi hatırlatmaktadır; 'hiçbir ekonomik neden çevreyi ihmal etmememizin gerekçesi olamaz'.

Yıllar	Giriş Yapan Ziyaretçi Sayısı	Çıkış Yapan Ziyaretçi Sayısı
2003	16.463.623	16.302.053
2004	20.753.734	20.262.640
2005	25.045.142	24.124.501
2006	23.924.023	23.148.669
2007	27.239.630	27.214.988
2008	31.137.774	30.979.979
2009	31.759.816	32.006.149
2010	32.997.308	33.027.943
2011	36.769.039	36.151.328
2012	37.715.225	36.463.921
2013	39.860.771	39.226.226
2014	41.627.246	41.415.070
2015	41.114.069	41.617.530
2016	30.906.680	31.365.330
2017	37.969.824	38.620.346
2018	46.112.592	45.628.673
2019	51.747.198	51.860.042
2020	15.963.997	15.826.266

Şekil 3.9. Yıllara Göre Giriş-Çıkış Yapan Ziyaretçi Sayısı (Akkaşoğlu & Akyol, 2022)

3.9. Sürdürülebilirlik ve Turizm Çakışması

Turizm ve sürdürülebilirliğin tanımı büyük ölçüde birbirine paralel bir ilişki grafiği göstermektedir. Eğer turizmin gelişmesini ve bir geleceği olsun istiyorsak sürdürülebilirlikten bağımsız bir turizm kavramı düşünmemeliyiz. Turizm sektöründeki arz ve talep arasındaki çok hassas olan dengenin korunmasında sürdürülebilirlik son derece önem arz etmektedir. Kitle turizmi olarak bilinen daha çok tüketmeye odaklı, plansız yapılarla konaklama sağlanan, yoğun kapasite ile çalışan turizm işletmeleri ve aktiviteleri hepsi bir araya gelip birleşerek geri dönüşü imkânsız sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunların sürekli artması karşısında 1970’li yıllardan sonra Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler gibi kuruluşların liderliğinde çok sayıda konferanslar düzenlenmiştir ve bunların sonucunda sürdürülebilir turizm kavramını gündeme getirmişlerdir.

Sürdürülebilir turizm, turizme sebep olan ilgi çekici doğal kaynakların gelecek nesiller için muhafaza edilmesi ve geliştirilmesi anlamına gelmektedir. Bu ziyarete ve görülmeye değer ilgi çekici arz kaynakları uzun kitle turizminden ziyade sürdürülebilir turizme fayda sağlamaktadırlar. Bu kaynakların sürdürülebilirlik kavramına uygun olarak kullanımı, başıboş bırakılmadan gereken değeri verilmesi son derece önemlidir.

Türkiye bakımından konuyu ele aldığımızda çok ciddi bir turizm potansiyeline sahip olan ülkemiz; kültürü, tarihi, plajı, koyları, doğası ile çok az ülkeye nasip olan endemik bitkileri, faunası ile dünyada avantajlı bir konuma sahiptir. Bu avantajların dezavantaja dönüşmemesi için turizmin sürdürülebilirliğin ilkelerine bağlı bir şekilde uygulanması gerekmektedir (Çeken, 2016).

1950’li yıllardan günümüze kadar Türkiye için ekonomik bir gelir kapısı olan Alman ve Orta Avrupalı turistlerin, seyahatlerinden beklentileri zaman içinde önemli bir değişime uğrayıp, farklılaştığı görülmektedir. O yıllarda Türkiye’yi ziyaret eden turistlerin amacı minimum ücret ile maksimum oranda güneş, deniz, kum üçlüsünden faydalanmak ve eğlenmekti, ancak günümüzde baktığımızda zaten Akdeniz ülkelerinin çoğunu birkaç kez gören Avrupalıların bu aktivitelerden sıkıldığı, bu yüzden daha özel ve farklı tatil seçeneklerini tercih ettiklerini görmekteyiz. Çok sayıda tur operatörü bu değişime dikkat etmiş ve daha az geliri olan düşük sayılı turist grupları ile kültür ve doğa temelli turizm anlayışını geliştirmiş ve programlarını bu yönde değiştirmişlerdir.

Doğal güzellikler ve etnik değerler ile turizm arasında çok sağlam bir ilişki vardır bu yüzden ki bu ikilinin olmadığı yerde turizmden de bahsedemeyiz. Başka bir deyişle; bir yerde turizmi sonlandırmak istiyorsanız orada doğayı ve kültürel mirası yok etmeniz yeterlidir. Eğer ki turizm sektöründen sadece bölgesel ya da ülke içinde değil uluslararası platformda maddi ve manevi payımızı almak istiyorsak elimizde çok olan çok sınırlı doğal kaynaklarımızı, kültürel ve tarihsel değerlerimiz etkili bir şekilde kullanmalı ve korumalıyız (Kozak, 2020).

Şekil 3.10. Sürdürülebilir Turizmin Genel İlkeleri (Çakılcıoğlu, 2002)

Özetlersek, turizm faaliyetleri karakter bakımından kısıtlı doğal kaynakları tüketmesi ve kültürel değerleri koruma kapsamında en çok olumsuzlukları ortaya çıkaran sektördür. Ancak varlığını devam ettirmesi de bu arz edilen kaynakların korunması ile doğrudan ilişkilidir. Turizm ve sürdürülebilirliğin çakıştığı nokta da burasıdır. Turizmin zararlarının ortaya çıkmasında planlama ve yönetim eksikliği en önemli etkidir. Sürdürülebilir turizm ilkelerine uymak, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için en etkili araçtır (Kozak, 2020).

3.9. Dünyadan ve Ülkemizden Turizm Uygulama Örnekleri

Kontrolsüz turizm dünyadaki doğal güzellikler adına potansiyel tehdit oluşturmaktadır. Bu hassas bölgeler üzerinde oluşturulan baskılar, erozyona, endemik türlerin yok olmasına, doğal habitatların tahrip edilmesine, denizlerin kirlenmesine ve orman yangınlarına karşı hassasiyeti arttırabilir.

En hassas ve aşırı tüketimi çok ciddi sorunlara yol açabilecek olan su kaynaklarından olan tatlı sular turizm endüstrisinde yüzme havuzlarında, golf sahalarında ve kişisel kullanımda, otel odalarında kullanılan havlu ve nevresimlerin günlük olarak yıkanması sırasında yoğun bir biçimde kullanılır. Özellikle kurak bölgelerde bu şekilde aşırı tüketim su kıtlığı konusunda endişe vericidir.

Turizmin gelişmesi aynı zaman da yeni yollar, konaklama yerleri, havalimanları, daha geniş kaldırımlar, otoparklar ve restoranlar demektir. Kayak pistleri yapmak için ormanları yok etmek, daha fazla yer için kıyı sulak alanların kurutmak ya da doldurmak yerel ekosistemlerde ciddi kayıplara sebep olur.

Turistlerin ulaşımı için sadece yeni yolların yapılması sorun değildir bunun yanı sıra turist taşımacılığında kullanılan enerji kaynakları, karbondioksit emisyonları küresel ısınma, asit yağmurları ve hava kirliliğine katkıda bulunurlar.

Jet ski, araba, uçak, kar motosikletleri ve turist otobüslerinin çıkardıkları gürültüler insanlarda stres hatta işitme sorunlarına bile yol açtığı gibi vahşi yaşam da hayvanlar arasında çeşitli davranış bozukluklarına sebep olmaktadır (Sirinivas, 2022).

Turistler genelde insanoğlunun yeni keşfettiği ama çok hassas olan yerlere seyahati tercih ediyorlar. Örneğin mercan resiflerine şnorkelle dalmak, yağmur ormanlarında yürümek bu doğası bozulmamış güzelliklere zarar verebilecek aktivitelerdendir. Teknelerin mercanların üzerine çapa atması veya turistlerin sürekli aynı patika üzerinde yürümesi doğal bitki örtüsünü olumsuz yönde etkiler (Sees, 2021).

Turistler hassas yerlere gidip doğaya zarar veren aktiviteler yapmayı sevdikleri gibi aynı zamanda acımasız hayvan kaçakçıları da para kazandırmaktadırlar. Havuzlara sıkışıp kalmış yunuslarla yüzmek, kötü muameleye maruz kalan fillere binmek, anneleri gözleri önünde öldürülen yavru maymunlar ile fotoğraf çekilmek gibi zevklere sahip turistler ya da çok ciddi paralar ödeyerek soyu tükenmekte olan hayvanları sırf zevk olsun diye avlamaları ve bunları bir eğlence kaynağı olarak görmeleri insanlığın bir diğer karanlık yüzüdür (Bougacha, 2022).

Her on turistten sekizi çok popüler olan destinasyonlardan biri olan plajları tercih etmektedir. Bu durum deniz ekosistemleri için negatif bir durumdur çünkü sahillerin arıtılmamış kanalizasyon, atık su ve çöplerle kaplanmasına neden oluyor. BM çevre

gözlemine göre Akdeniz turizminin en yoğun olduğu dönemde deniz çöprü de %40 oranında artmaktadır. Bu da bize şu ironiyi hatırlatmaktadır ‘dünyanın doğal güzelliğine bağlı olan turizm, dünyanın bozulmasına muazzam katkı sağlıyor’ (Cross, 2020).

Ege bölgesinin güneyinde yer alan Muğla, Antalya ve İstanbul’dan sonra en fazla turist ağırlayan doğal ve kültürel güzelliklerinin yanı sıra plajları, 1480 km’yi bulan sahil şeridi uzunluğu, arkeolojik sit alanları, müzeleri, ören yerleri, kamp alanları, anıt ağaçları ile önemli bir turizm merkezidir. Türkiye de tesis ve konaklama olanakları bakımından 2. Sıra da olan Muğla yoğun kitle turizmi etkisi altındadır.

Fethiye, Marmaris, Bodrum, Datça, Ören, Dalyan Muğla’nın en çok ilgi gören ilçelerindendir ayrıca Dalaman ve Milas ta bulunan havalimanları ise dünyanın her yerinden gelen turiste kolay ve hızlı bir ulaşım sağlar.

1980’den itibaren adı duyulmaya başlayan tarihi ve doğal güzellikler ile dolu kendi halindeki bu bölgenin en hassas yerlerine hızlı bir şekilde konaklama tesisleri yapılmaya başlandı. Zaman içinde artan talebi karşılamak için ise daha çok yol daha çok otel yapılmaya dolayısıyla da daha çok doğal habitat tahrip edilmeye başlandı.

Bilinen bu tahribatlardan en eskisi ise maalesef Sarıgerme ’deki Pisilis örneğidir. Muğla’nın Ortaca ilçesine bağlı Osmaniye köyünün güneyinde bulunan Sarıgerme plajında 1987 yılına kadar Pisilis yerleşkesine ait kalıntılar büyük ölçüde ayakta kalıp varlıklarını koruyabilmişti. 1987 yılında başlayan otel inşaatları öncelikle bu kalıntılar üzerine yapıldı daha sonra ise çevresine yayıldı. Arkeolojik açıdan çok önemli olmasının yanı sıra jeomorfolojik önemi de fazla olan bölgenin Dalaman ovasının Holosendeki gelişimi için de çok önemli bulgular taşımaktaydı. 1981 de Pisilis ve çevresi I. Derece sit alanı olarak kabul edilmişken 1986 yılında ise yapılaşmaya izin verilmiştir. Otel inşaatı sırasında tarihi kalıntıların yok edildiği, inşaat için kum çekerken surların kale duvarlarının yıkıldığı, antik evlerin taşlarının otel inşaatı sırasında kullanıldığı, eski eserlerin yanı şantiye binasına çevrilerek çöplük olarak kullanıldığı belgelenip konu mahkemelere taşınsa da bir sonuca ulaşılammış hatta ilerleyen yıllarda Pisilis yerleşkesine yakın üç otel daha yapılmıştır. Tahribat bu kadarla da kalmamış oteller için daha fazla yer açmak adına

bölgede bulunan Kara göl de kurutularak orda yaşayan birçok canlının habitatı yok edilmiş biyolojik çeşitlilik zarar görmüştür (Doğu, 1994).

Şekil 3.11. Kara göl 'ün kurutulmadan önceki hali (Doğu, 1994)

Şekil 3.12. Sarıgerme plajında inşa edilen otel (Doğu, 1994)

Şekil 3.13. Milli park sınırları içinde bulunan otel inşaatı (Cumhuriyet, 2022)

Günümüzde ise geçmişten hiç ders alınmadan tahribatlar devam etmektedir. Bunlardan en çok dikkat çekenini ise Marmaris 'in İçmeler mahallesinin Kızılkum mevkiinde 30 yıl önce başlayan otel inşaatıdır. 2010 yılında inşaat izni verilmeyen bu alana 2021 yılında Muğla valiliği 'ÇED gerekli değildir 'kararını vermiştir. Marmaris kent konseyi ise bu durum karşısında ekosisteme geri dönüşümsüz bir şekilde zarar veren bu inşaat için yürütmenin durdurulmasını talep ettiler. 7 akademisyen ve uzman ekip tarafından yapılan keşfin 57 sayfalık raporu ise şaşırtıcı değildi. Bu raporda; 7121 sayılı kıyı kanuna (uyulmadığına dikkat çekilmiştir. Bu kanuna göre; kıyı, herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olup, buralarda hiçbir yapı yapılamaz; duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz. Kıyılarda, kıyıyı değiştirecek boyutta kazı yapılamaz; kum, çakıl vesaire alınamaz veya çekilemez. Kıyılara moloz, toprak, cüruf, çöp gibi kirletici etkisi olan atık ve artıklar dökülemez. Milli park içinde olan alanda izinsiz ağaç kesilmiş, fauna ve flora ait habitatların tahrip edildiği tespit edilmiştir milli Parklar kanuna göre ise bu alanlarda tabii ve ekolojik denge ve tabii ekosistem değeri bozulamaz ve her türlü müdahaleler ile çevre sorunlara yaratacak işlemler yapılamaz.

Çekilen fotoğraflarda ise inşaat alanının yapılan kazılarla topoğrafyasının değiştirildiği görülmüştür. Ayrıca yoğun hafriyat çalışmalarından dolayı toz ve gaz emisyonları hesabı yapılmadığı 2 ekskavatör yerine 9 ekskavatör ile çalışma yapılması açısından Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği yasalarına uyulmadığı görülmüştür.

Şekil 3.14. Doğal alanlara zarar veren otel inşaatının arka plan fotoğrafı (BİRGün, 2022)

2007 yılında Güvercinlikte 4 farklı yerde çıkan orman yangını sonrası tekrardan ağaçlandırılacağı söylenen Pina yarımadasına 1000 yatak kapasiteli otel yapılması turizm adına yapılan yanlışlardan sadece bir tanesidir.

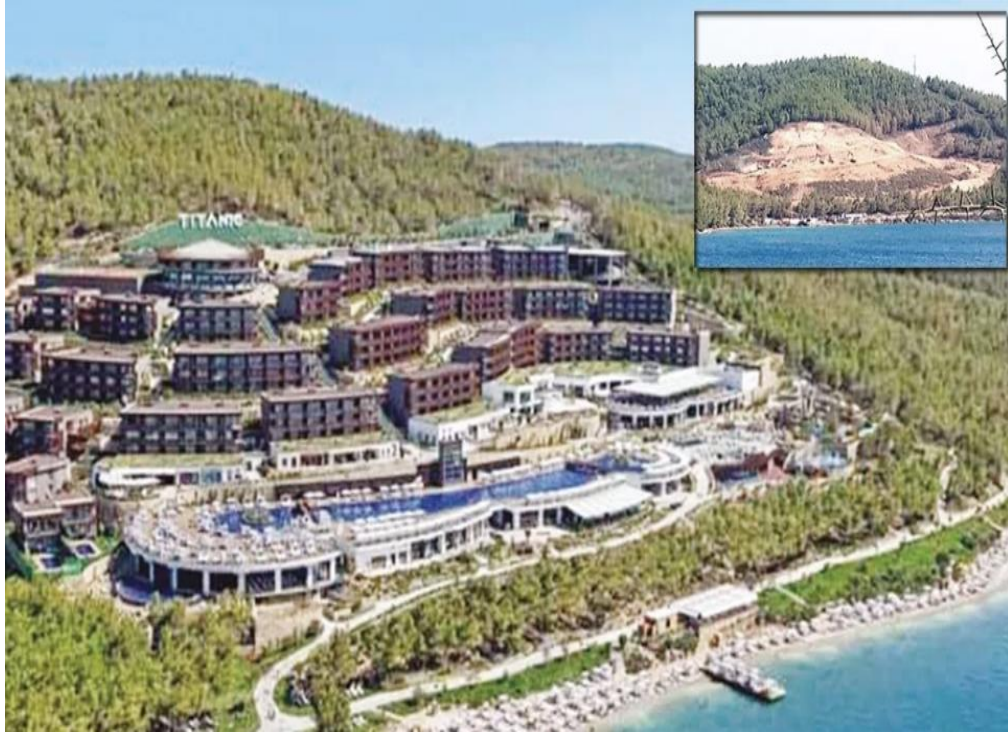
Şekil 3.15. Güvercinliğin Yangın Sonrası Hali -2007 (Teyit, 2018)

Şekil 3.16. Yangından Sonra Yapılaşmanın Başlaması (Teyit, 2018)

Şekil 3.17. Tamamlanan ve Tamamlanmak Üzere Olan Otel İnşaatı (Teyit, 2018)

Şekil 3.18. Otel inşaatının tamamlanmış hali (Akşam, 2021)

2007 yılında meydana gelen yangından sonra 2021 yılında da otelin arka bölümünde yangın meydana geldi. Bu yangın akıllara yeni bir otel inşaat yapımı için sabotaj ihtimalini getirmektedir.

Bu durumda bilinçsiz turist ve işletmeci ile maalesef turizm adı altında doğaya çok daha ciddi zararlar verebilen faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Bunun bir örneği de Marmaris te Kızkumu plajında meydana gelen tahribat örneğidir. Kızkumu plajı denizin üzerinde yürüme hissi yaratması, doğal bir oluşum olması ve efsaneleri ile dikkat çeken bu yüzden de çok fazla turistin akın ettiği bir bölgedir. Bu plajda bir de kız kumu efsanesindeki Bybassos kralının kızının anlatıldığı yaklaşık olarak 1,5 metre boyundaki ‘prenses’ heykeli bulunmaktadır. Ancak yoğun ve bilinçsiz turist topluluğu bu doğal güzelliğin simgesi olan heykele havlularını asıp, küllük olarak kullandıkları için tahrip etmişlerdir. Aynı zamanda günde beş binden fazla turist yürüdüğü doğal kumdan yolun zarar gördüğü 25 yıl öncesine kadar kumdan yolun daha yüksekte olduğu yürüyenlerin sadece topuklarını (Munt, 1994) ıslattığı şimdi ise suyun insanların dizlerine kadar geldiği bilinmektedir. Yüksekliği değişen yolda doğal akıntılar dan dolayı denizin fauna ve flora örtüsü de zarar görmüştür. Bu durumu engellemek için Özel Çevre Koruma kız kumu plajı girişine turnike koyacaklarını ve aynı anda en fazla 50 kişinin yürümesine izin vereceklerini bildirmiştir ancak bu proje henüz faaliyete geçmemiştir.

Muğla’nın Dalyan ilçesinde ise turizmin olumsuz etkileri çok daha fazladır. Kitle turizminin artması ile tarıma elverişli olmayan bölgelerde yapılan otel ve restoranlar yetersizlik nedeni ile tarım alanlarına kadar gelmiştir, Dalyan kanalındaki motorlu tekne trafiği hem doğaya zarar vermekte hem de gürültü kirliliği yaratmaktadır. Sürekli oluşan dalgalar sazlıklara zarar vermekte, kanalda yaşayan birçok canlı türünün doğal habitatını bozmaktadır. Ayrıca ilçede yaz aylarında nüfus üç dört kat artmakta ve taşıma kapasitesi aşıldığı için su ve altyapı problemleri yaşanmaktadır. En önemlisi de İztuzu plajına her yıl yumurtlamaya gelen *Caretta caretta*’ lar için hem insan yoğunluğu hem de çevre kirliliği olumsuz etki yaratmaktadır (Kaya ve ark., 2011).

Şekil 3.19. Kızkumu Plajı'nda doğal sete zarar veren turistler (Keşfet, 2017) Fotoğraf: Erkut Özen

Muğla'nın bir diğer turizm ilçesi olan Bodrum da ise oteller plajlarına beyaz kum adı altında kuvars tozu dökmektedirler. Daha beyaz yapay bir kumsal yaparak Maldivler görüntüsü yaratmaya çalışan bu işletmeciler hem insan sağlığıyla oynamaktadırlar hem de deniz canlılarını yok etmektedirler. Kuvars tozu çocuklarda işitme kaybına, akciğer kanserine ve slikozis hastalığına neden olmaktadır. Bu durumdan dolayı özellikle denizlerin oksijen kaynağı olan deniz çayırları (*Posidonia Oceanica*) yok olmaktadır ve kıyı habitatı olumsuz etkilenmektedir. Sadece görüntü olarak farklılık yaratmak için Maldivler'e benzetilmek istenilen kumsalların ölüm saçmaya başlaması turizm sektörünün insanoğlunu memnun etmeye çalışırken doğayı kendine küstürdüğünün bir diğer örneğidir.

Şekil 3.20. Kumsalı zehirli kimyasallarla kaplayan işletme (Haberturk, 2020)

Muğla'nın bir diğer turistik ilçesi olan Akyaka aynı zaman da Türkiye'deki 21 Cittaslow kentinden birisidir. Yaz ayları boyunca nüfusu 20 katına çıkabilen bu küçük Kadın Azmağı adı verilen doğal çevresel güzelliği, mevcut balık yatakları ve gelişmekte olan balıkçılık potansiyeli sayesinde de ilçe için önem arz etmektedir. Gökova körfezi tarihi eserleri ve mavi bayraklı plajları ile de turizmin gözde merkezleri arasında yer almaktadır. Bu konumundan dolayıdır ki Azmak nehrinde mevsimsel kirlilikler yaşanmaktadır. Yıl boyu 5 farklı istasyondan alınan örneklerde özellikle yaz aylarında sudaki tuzluluk, asitlik ve baziklik, amonyum azotu, nitrat azotu, çözülmüş oksijen, elektriksel iletkenlik, orto fosfat değerleri farklılık göstermektedir. Bu değerlerin artması veya değişiklik göstermesi özellikle hafta sonu artan kalabalık tekne seferleri ile bağlantılıdır. Bu teknelerin motor yapıları bile nehir için uygun değildir, teknelerin pervanelerine su bitkilerinin takılması, kuş yuvaları ve yumurtalarının yakınlarından geçmeleri, anadrom ve katadrom balıklar için de tehlike yaratmaktadırlar. Yine az da olsa nehir etrafında yapılan tarım faaliyetleri tarım ilaçlarının ve pestisit kirliliğine de yol açmaktadır. Doğal akvaryum görüntüsüne sahip olan Azmak nehrinin çok acil bir şekilde koruma altına alınması gerekmektedir öncelikle etrafındaki restoranların atık yağları belediye tarafından toplanmalı, çalışanları çevre ile ilgili bilinçlendirilmeli ve özellikle teknelerin sintine toplama tankları aktif hale getirilmelidir. Azmak boyunca demir atmış teknelerin ise başka park alanlarına yönlendirilmeleri gerekmektedir (Döndü & Özdemir, 2019).

2021 yılında kuraklık nedeniyle Azmak Nehri'nin su seviyesi çok düşmüştür, insanların nehre girmesi, nehirde yürümesi ve yüzmesi ise balık yuvalarının bozulmasına, bitki köklerinin kopmasına neden olmuştur. İnsanların bilinçsizce suya masa koymaları, mangal yakmaları ve çöplerini nehre atmaları sonucu kirlenmeye neden olmuşlardır. Bu yüzden nehir geçici bir süre insan girişine kapatılmıştır.

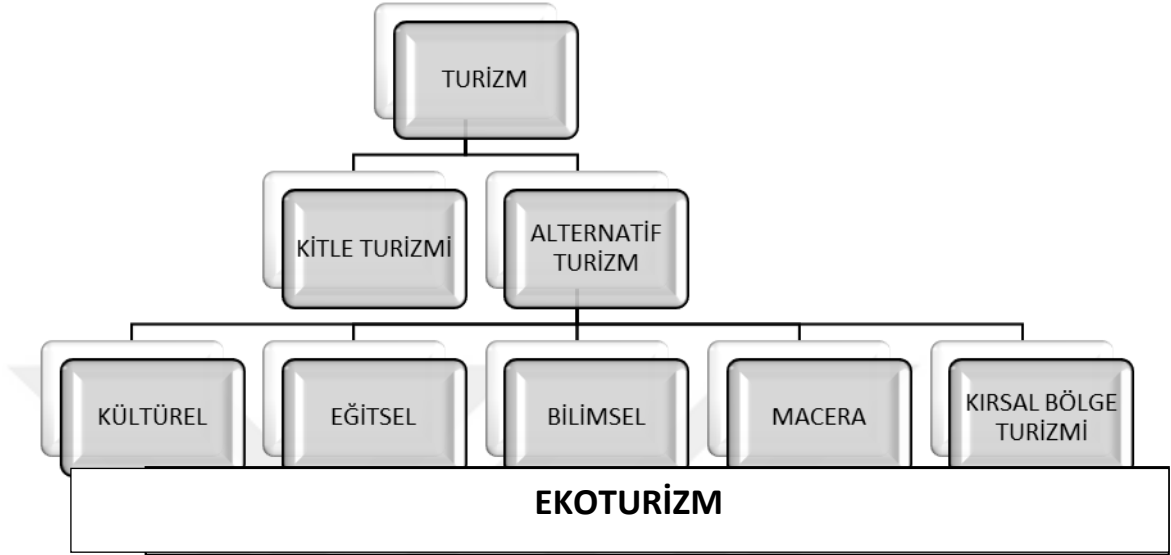
3.10. Ekoturizm nedir, ne değildir?

Ekoturizm, aslında çok basit bir kelime gibi gözüксе de aslında tartışmalı ve çoğu zamanda çelişkili bir tanımdır. Çağımızda ortaya çıkan yeni bir akım mı yoksa geçici bir heves mi şu an için tam olarak bilemiyoruz. Dünya çapında nesli tükenen hayvanlar, yok edilen yağmur ormanları veya bozulan topraklar, araziler ve bu alanların korunması ile ilgili görüşler ve fikirler artık siyasi gündemin başında olması ya da sebebi her ne olursa olsun doğa bir şekilde bizi çağırıyor ve insanlar bu çağrıya kitleler halinde cevap veriyor. Alışılmışın dışında olma isteği insanları hassas ve kırılgan olan alanlara yani vahşi doğaya doğru seyahat etme isteğini de beraberinde getirmektedir. Bu yüzden ekoturizm kolayca açıklanamıyor çünkü insan davranışlarını açıklamak kolay değildir ve bu akım aslında insan davranışlarında gerçekleşen temel bir değişimin sonucudur. (Wearing & Neil , 2009).

Alternatif kelimesi tam anlamıyla zıtlığı ifade eder, alternatif turizm ise olumsuzlukları ve zararlarıyla bilinen kitle turizminin tam tersidir. Alternatif turizmin teriminin ortaya çıkmasında farklı görüşler vardır. Bunlar;

- Kısıtlı kaynakların azalması, doğallıklarının kaybolması
- Turizmde sürdürülebilirlik görüşünün benimsenmeye başlanması
- Sadece yaz aylarında değil tüm yıl boyunca turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi anlayışının ön plana çıkması
- Turistler için artık deniz kum güneş üçlüsünün cazip gelmemesi
- Turistlerin artık daha heyecan verici değişik destinasyonları ziyaret etme isteği

- Genel olarak insanların turizme bakış açısının değişmesidir (Erdoğan, 2003).

Şekil 3.21. Alternatif turizm (Mieczkowski, 1995)

27 Ocak 1988 de Ceballos-Lascurain tarafından Mexico Journal dergisinde ‘ekoturizmin geleceği’ adlı makalede ilk defa literatüre giren ekoturizm kelimesinin aslında daha önce 1981 yılında İspanyolca turismo ecologico olarak kullanılmaya başlandığı daha sonra ise ecoturismo olarak kısaltıldığı bilinmektedir.

Ceballos-Lascurain’ e göre ekoturizmin tanımı henüz bozulmamış kirletilmemiş, zarar görmemiş doğal alanlara ve buradaki yabani bitki ve hayvanları ayrıca kültürel mirası, adet, gelenek ve görenekleri incelemek amacıyla seyahat etmektir.

Bu tanımlar yıllar içinde değişiklik gösterse de hepsinde ortak bir amaç vardır. O da doğayı korumak ve yerel halkın çıkarlarını gözetmek, gelecek nesillerinde bu imkanlardan faydalanmasını sağlayarak sürdürülebilirliği korumaktır.

Aşağıda literatüre girmiş ekoturizm kavramları ve yazarları tablo halinde belirtilmiştir.

Tanımlayan Literature	Tanım Definition
Kutay, 1989	Ekoturizm toplumsal hayat içerisindeki ekonomik sektörlerle açıkça ilişkilendirilen biyolojik kaynaklar ile turizmin bir parçası olarak planlanan doğal alanların kalkındırılmasında-geliştirilmesinde kullanılan bir modeldir.
Ceballos ve Lascrain, 1989a	Nispeten bozulmamış, dokunulmamış doğal alanlara, bu alanların yabancı bitki ve hayvanlarını, manzaralarını ayrıca kültürel çekiciliklerini dışlamadan öğrenmek, duygusal olarak tatmin olmak gibi özel amaçlarla seyahat etmektir.
Boo, 1991a	Ekoturizm doğa turizmi ile sinonimdir. Ekoturizm kuş, balina gözlemi, yabancı bitki fotoğrafı gibi tüketici olmayan bir rekreasyondur.
Boeger, 1991	Ekoturizm dünyanın yenilenebilen kaynakları yanında, diğer kültürlerin çeşitliliği ve saygınlığına itibar gösteren, çevresel olarak güvenli turizmdir.
Ecot.Association of Australia, 1992	Çevresel ve kültürel anlayış, koruma ve kıymet bilirliliği güçlendiren, ekolojik olarak sürdürülebilir turizmdir.
Norris, 1994	Yerel ekonomik faydaların sağlanması ile kaynakların korunmasını bir arada yürütmedikçe, bu çeşit turizm ekoturizm değildir.
Scace ve ark., 1992	Yerel halkın katılımını dikkate alarak, ekosistem korumaya katkı yapan doğa seyahatidir.
Ecotourism Society, 1993	Çevrenin doğal tarihini ve kültürünü anlamak için, yerel halka doğal kaynakların korunması konusunda ekonomik fırsatlar yaratırken, ekosistem bütünlüğünü değiştirmeyen doğal alanlara yönelik özel amaçlı seyahatlerdir (daha sonra şu şekilde kısaltılmıştır: yerel halkın yaşam olanaklarını sürdüren ve çevreyi koruyan, doğal alanlara yönelik sorumlu seyahattir).
Commonwealth Department of Tourism, 1994	Ekoturizm, doğal çevrenin eğitimini ve yorumlanmasını içeren ve ekolojik olarak sürdürülebilir bir anlayışla yönetilen, doğaya dayalı turizmdir.
Eagles, 1994	Sürdürülebilir turizmin tüketim karakterli olmayan dört şekilden biri ve bir alt piyasasıdır. Yabancı doğal çevreleri öğrenmeyi ve keşfetmeyi amaçlayan seyahatleri içerir.
Tickell, 1994	Herhangi birine zarar vermeksizin, insan kültürü ve doğal hayatın şaşırtıcı çeşitliliğinden zevk almak amacıyla yapılan seyahatlerdir.
Blamey, 1997	Ekoturizm, insanların nispeten bozulmamış, evlerinden 40 km den daha uzak doğal alanlara, yöredeki yabancı bitkileri, hayvanları, manzaraları ve bunların yanında, alanda bulunan kültürel değerleri keşfetmek, öğrenmek ve onlara kıymet vermek ana amacıyla yaptıkları bireysel faaliyetlerden biridir.

Şekil 3.22. Ekoturizm tanımları (Rahemtulla & Wellstead, 2001)

Ekoturizm için en iyi tanımı yapamamanın sebebi altında çeşitli zorluklar yatar. Bu zorluklar öncelikler var olan kavramların çok boyutlu içeriğinden ve her boyutun birbiri içinde sürekliliği olmasından kaynaklanmaktadır.

Mesela, ekoturizmin en önemli bileşeni olan doğayı düşündüğümüzde, doğayı deneyimlemenin tam olarak ne olduğuna dair karışıklıklar ortaya çıkar. Ormanda yürüyüş yapmak ya da eski bir maden sahasını gezmek doğa deneyimi olarak adlandırılabilir mi? Otobüs turları doğa turizmi sayılır mı? Yenilenmekte olan bir ormanda yürümek doğaya saygısızlık sayılmaz mı? ve doğa deneyimi için özel bir eğitime ihtiyaç var mı? Bu eğitimi özel rehberler mi vermeli yoksa turistler kendi kendilerini mi geliştirmeli? Eğitim zorunlu olmalı mı? ve çevresel etkiyi minimuma indirmek için ekolojik sürdürülebilirliği nasıl açıklarız? (Rahemtulla & Wellstead, 2001).

Ekoturizmi tanımlamayı daha da zorlaştıran sürdürülebilirlik kriterleridir, ekoturizmde çevrenin taşıma kapasitesi ve ölçeklendirme hakkında konuşulsa da bu durum araştırmacılar arasında hala kesin ve net belirlenmemiştir. Taşıma kapasitesi ise en basit haliyle bir kaynağın sahip olduğu alanın kullanım yoğunluğu ile yönetim hedefleri arasındaki ilişkiyi tanımlamanın bir yoludur (Farrell & Runyan, 1991).

Genel olarak ekoturizmin düşük sayıda turist ve doğaya karşı minimum etkili faaliyetler olarak tanımlansa da minimum etkinin tam olarak ne olduğu açıklığa kavuşturulamadı.

DTÖ (1993), ekoturizm uygulamalarının minimum ziyaretçi yoğunluğuna sahip olduğunu bu yüzden düşük bir sermayenin yeterli olacağını ancak kontrolleri noktasında dikkatli olunmasını ve çevreyle uyum içinde olunması gerektiğini belirtmiştir. Bazıların göre gerçek ekoturizm budur, yani düşük kapasiteli ziyaretçi ve çevreye duyarlılık yeterlidir. Ancak bu sınırlı tanım doğrultusunda her yıl yaklaşık 250.000 kişinin akın ettiği Kenya'daki Amboseli Milli Parkı'na yapılan ziyaretler ekoturizm olarak adlandırılmamalıdır.

Bu durumda ekoturizm derneği 1998 yılında bu katı sınırlar ile ekoturizmin tanımlanamayacağını, kişi kapasitesinden ziyade çevresel ve kültürel etkilerin önemine dikkat çekmiştir.

Özetlersek kısa vadede ekoturizm için akademik bir tanımlama yapılabileceği gözükmemektedir. Farklı durumlar için farklı adaptasyonlar gerekmektedir ve başka bir tanım için uygun olmayan durumlarda taviz verilmesi gerekebilmektedir. Bu nedenle doğası gereği ekoturizmi tanımlamak öznel bir yaklaşım gerektirir (Blamey, 1997).

Tanımlar arasında ekoturizm faaliyetlerinin tüketimle uzaktan yakından ilgisi olamamalıdır, zaten aşırı tüketime karşı çıkan bir felsefi yaklaşımdır o yüzden avcılık ya da balıkçılık ekoturizm faaliyeti olarak adlandırılmaz ancak bu ayrım yine beraberinde birçok tartışmayı doğurmaktadır. Örneğin yakala bırak balıkçılığı ekoturizm faaliyeti olabilir mi yoksa olamaz mı?

Ekoturizm bedeni kullanan macera seyahati, çevreye duyarlı, geçilen yolların patikaların, kumsalların temizlenmesi, yağmur ormanların yapılan seyahatler gibi

evre bilincine sahip aynı zamanda korumaya odaklanan ekolojik bir turizmdir. Bu faaliyetlerin ekoturizm sınırları içinde olup olmaması ise ekoturizm tanımının duruma göre değişken olmasından dolayı tartişmaya açıktır.

Bu faaliyetleri gruplayabilmek, önemli ölçüde ekoturizmin hangi tanımını kullandığımızı, bu tanımın sınırlarına ve kriterlerine göre farklılık gösterebilmektedir. Örneğin bir tanıma göre doğayı koruma kriteri öğrenme kriterinden daha önemli olabilir bu yüzden bir faaliyet turistler açısında yüksek bir farkındalığa ve aydınlanmaya sebep olsa da istenilen düzeyde çevresel etki gösteremezse ekoturizm faaliyeti olarak kesinlikle adlandırılmaz. Bu rnek ekoturizmin gerçekten neden tam bir tanıma olamadığını gözler önüne sermektedir. Bir tanım içinde kabul edilebilir bir durum başka bir tanımın savunucuları için kesinlikle taviz verilemeyecek bir durumdur. Bu nedenle ekoturizm uygulamaları ve bu faaliyetlerin tanıma genel anlamda özneldir (Rahemtulla & Wellstead, 2001).

Bu nedenle ekoturizmi tüm bu karışıklıklar ortasında en azından bir tanımlama girişimi olarak, ekoturizmi yakından ilgilendiren, ilgilendirmeyen veya konuyla hiç ilgisi olmayan faaliyetler şeklinde aşağıda belirtilmiştir.

Ekoturizmin zellikleri;

- Korunan ya da korunmayan fark etmez doğal ve eşi benzeri olmayan bir alana ihtiyaç vardır.
- Ziyaretçileri doğayı koruma konusunda teşvik eder.
- Doğal kaynakları ve çevreyi bozmaz.
- Yaşanılan duygulara önem verir, kaliteli hizmet ve beş yıldızlı tesisler turistleri etkileyebilir ancak bunlar yeterli değildir.
- nceliği insan değil doğadır.
- Vahşi yaşama ve doğaya faydalıdır.
- Ziyaretçilerin memnun olup olmaması aradıkları heyecanı bulabilmeleri ile değil yeterli eğitimi alıp almamaları ile ölçülür.
- Sektörde hizmet edecek tüm personelin eğitimli olması gerekmektedir.
- Yerel halk için istihdam sağlar ve refahı attırır (Ceballos-Lascurain, 1987).

Ekoturizmle ilgili	Ekoturizmle ilgili değil	Nötr
Vahşi hayatı izleme	Balık tutma	Botla gezmek
Kano	Avcılık	Kamp yapmak
Kros kayağı	Kar motosikleti	Ata binme
Kültürel faaliyetler	Buzda balık tutma	Bisiklete binme
Çalışma veya araştırma		Rafting
Kuzey ışıklarını izlemek		Köpek kızıağı
Fotoğrafçılık		Fosil avcılığı
Botanik Çalışma		Yakala bırak balıkçılığı
Tarihi turlar		

Şekil 3.23. Etkinlikler ve ekoturizmle ilişkisi (Rahemtulla & Wellstead, 2001)

Sonuç olarak ekoturizm, kitle turizmine göre çok daha kaliteli bir turizmdir ve bu yüzden hem turistlerden hem de hizmet sağlayıcıdan çok daha fazlasını talep eder. Ekoturizmde en büyük yanlış doğa turizmi olarak görülmesidir, oysaki doğa ve kültür turizmi ile sadece belli paydaşlar altında örtüşmektedirler. Ekoturizm yine macera turizmi ile de karıştırılmaktadır ancak macera turizmi sorumlu değildir ve ekoturizm ürünleri macera öğeleri içermez.

3.11. Ekoturizm ve Sürdürülebilirlik İlişkisi

Doğanın korunması, habitatların devamlılığı, çevre bütünlüğünün sağlanması ile turizm faaliyetleri arasındaki gerilimli ilişki geçmişten beri çok tartışılan bir konudur.

Ekoturizm taraftarları son zamanlarda moda olan bu faaliyetlerin doğaya zarar vermediğini ve aynı zamanda da ekonomik olarak karlı olabilme potansiyelinden dolayı bu tartışmalara bir son vereceğini düşünmektedirler. Oysaki birçok görüşe göre ekoturizm sadece ‘yeni şişelerdeki eski şarap’ gibidir (Wall, 1997).

Turizm dünyadaki en büyük endüstri kazancına sahip olmasa da petrol, borsa ya da silah sanayi ile yarışabilecek potansiyele sahip olmasına rağmen sürdürülebilirlik tanımının en geniş kapsamlı konuşulduğu Ortak Geleceğimiz (Dünya Çevre ve Kalkınma Raporu 1987) raporunda turizmden bahsedilmemiştir bile. Bu da bizlere aslında turizmin oluşturabileceği tehlikelerden ya da bir şeyleri yok etme potansiyelini yeteri kadar ön göremediğimizi ve önemsemediğimizi göstermektedir. Turizm araştırmacıları ise kalabalık tatil köylerinden tek kişilik yapılan gezilere kadar planlı olup uygulanması gereken kriterlere uyulduğunda turizmin sürdürülebilir olabileceğini düşünmektedirler. Tabi ki turizm endüstrisi ile ilgilenen insanların bu işi uzun yıllar yapmak istemeleri çok da beklenmedik bir durum değildir ancak amaçları turizmi her şekilde, ne pahasına olursa olsun devam ettirmek olmamalıdır (Wall, 1997).

Doğal çevrenin sürdürülebilir olabilmesi için tüm ekoturizm faaliyetlerinde çevrenin zarar görmesini engellemek ve korumak gereklidir. Ekolojik, sürdürülebilir ya da yeşil turizm olarak pazarlanan turların çok iyi planlanması, kuralların önceden belirlenmesi ve tüm sorumluluğu üzerine alabilecek, turist kafilesini yönlendirebilecek ve öncülük edebilecek uzman bir rehber kullanılması en temel unsurlardandır (Munt, 1994).

Ekoturizm daha çok kırsal alanlara yapılan seyahat olarak adlandırılabilir, bu bölgelerde yaşayan yerel halk daha önce turizm gibi yüksek bir gelir kaynağına yabancıdır. Sosyal medyanın gücünden ve hızından faydalanan sözde ekoturizm acenteleri henüz yeterli alt yapı ya da konaklama kapasitesi olmayan ama harika bir doğaya, endemik türlere sahip, geçimini ise hayvancılık ve tarımdan sağlayan bir köyü şöhrete ulaştırdıklarında maalesef çirkin yapılaşmalar ve yaban hayatının gelişigüzel kullanılması çok da beklenmedik bir durum değildir.

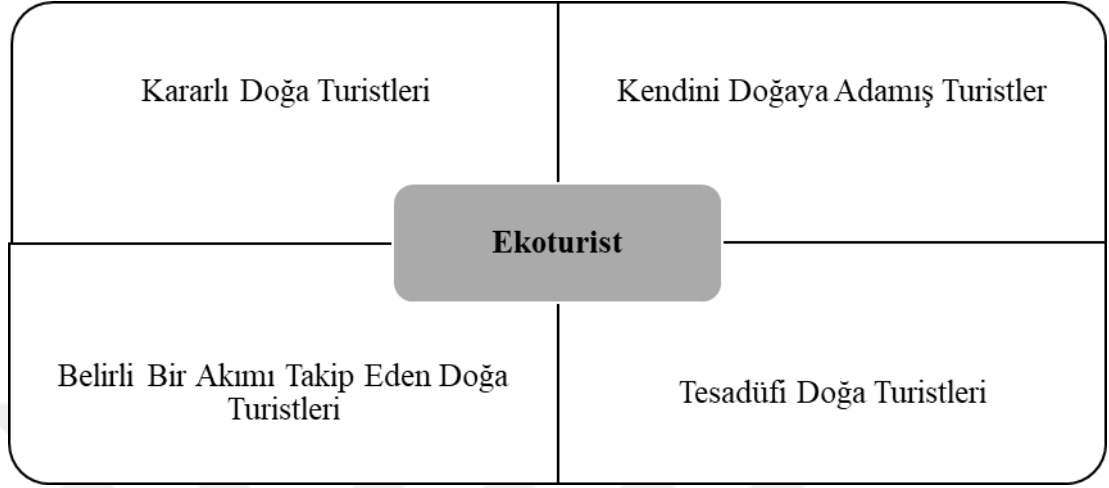
Öncelikle böyle bir bölgeye tur düzenlenmeden önce bölgenin taşıma kapasitesi ve doğal habitatlarında bulunan bitkilerin ve hayvanların türleri hatta sayılarına kadar

ayrıntılı bir şekilde envanterinin çıkarılması gerekmektedir. Bölge bir milli park ya da doğal koruma alanı sınırları içindeyse kurumların koyduğu kurallara kesinlikle uyulmalı ve sadece kamp yapılmasının yasaklanmadığı yerlerde konaklanmalıdır. Çevreye kesinlikle zarar verilmemeli, çöp bırakılmamalı, yaban hayvanlarını rahatsız etmemek ve doğal davranışlarını engellemek için sessiz olunmalıdır. Tur rotalarının fauna ve flora zarar vermemesi adına düzenli aralıklarla değiştirilmesi gerekmektedir, bilinmektedir ki sürekli aynı rota üzerinde hareket eden turist kabileleri bastıkları yerde floranın zarar görmesine hayvanların ise rahatsız olup yer değiştirmelerine hatta üreme davranışlarının bile etkilenmesine dolayısıyla sayılarının azalmasına neden olabilmektedir. Tur rehberlerinin ise çok iyi bir eğitimden geçmeleri, uluslararası sertifikasyon sistemini kullanmaları bölgeleri hakkında bilgi ve tecrübeye sahip olmaları şarttır. Ekoturizm turları eğer pazarlanacaksa ki birçok turizm acentesi için ‘eko’ kelimesinin altı çok boş ve anlamsız, sadece doğaseverleri çeken bir strateji planı gibi gözükmektedir. Oysaki ekoturizmin başarılı bir şekilde sürdürülebilir olması için tüm bu planlardan daha fazlasına ihtiyaç vardır.

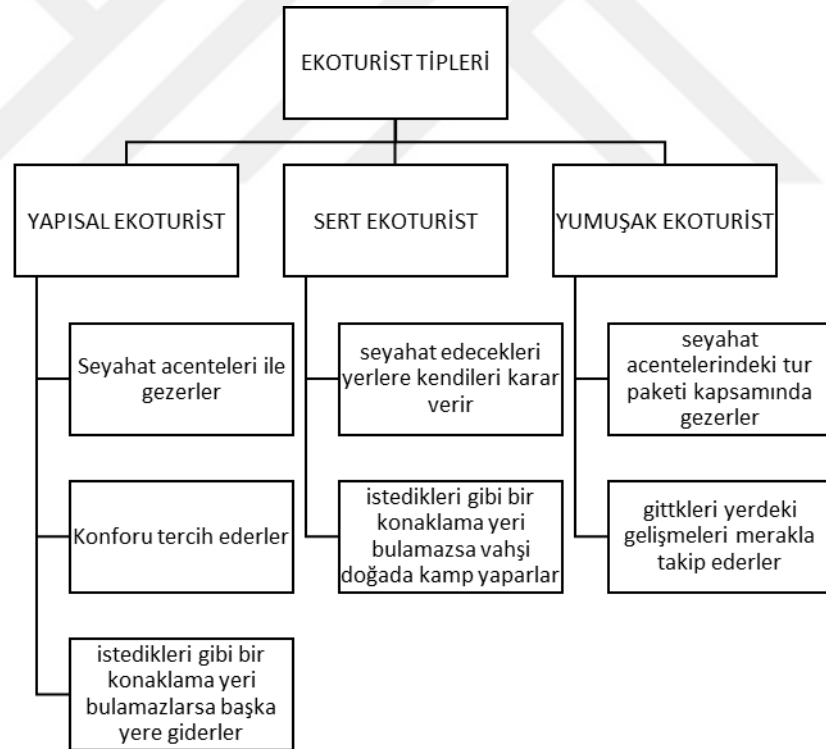
3.12. Ekoturist gerçeği

Ekoturist kelimesinin tam olarak anlamı ve sınıflandırılması benzer şekilde ekoturizmi açıklamak kadar zordur. Tam keskin sınırları olmasa da doğanın değerini bilen, hassas, duyarlı ve görece olarak tabii güzellikleri koruma altında olan habitatları ziyaret etmekten hoşlanan eğitilmiş, maceraperest, gözü kara kişiler olarak tanımlanabilirler. Ekoturistler kısıtlı kaynakları kullanırken aşırı tüketimden uzak dururlar, yaban hayatına saygılıdır, gittikleri yörenin kültürüne zarar vermekten imtina ederler, bölgenin ekonomisine katkıda bulunur, refah düzeylerinin artmasını sağlarlar (Bayram & Zengin, 2012).

Ekoturistler birçok araştırmacı tarafından sınıflandırılmıştır. Bunlardan bazıları aşağıdaki şekillerde gösterilmiştir.

Şekil 3.24. Ekoturist tipleri (Fennell, 2007).

Şekil 3.25. Sheena ve arkadaşlarına göre ekoturist tipleri (Bidin, Mariapan, & Azlizam, 2015)

Ekoturistler neden seyahat etmek isterler ya da onları motive eden nedir? Eagles'e göre;

- Dağlar
- Kuşlar
- Fotoğraf çekmek
- Aktif bir şekilde seyahat etmek
- Koruma altındaki milli parklar
- Vahşi doğayı tanımak
- Endemik bitkiler
- Göller
- Irmaklar
- Okyanuslar
- Zamanı en iyi şekilde değerlendirme
- Kendileri gibi insanlarla bir araya gelme
- Kırsal bölgeleri merak etme
- Tropikal ormanlar
- Memeli hayvanları kendi habitatlarında görme olarak özetlenebilir (Eagles, 1992).

Peki kitle turizmine katkı sağlayan insanlar ile Ekoturistler arasındaki farklar nelerdir? Ekoturist olarak kendini adlandıran insanlar kalabalıklardan uzak sessiz ve sakin yerlere seyahat etmekten hoşlanır, yaban hayatını, yerel halkı ve kültürlerini merak eder, canlıları doğal habitatlarında gözlemlemek isterler, doğayla baş başa kalmak ve hatta ona meydan okumak isterler (Wight, 2001).

Birçok anket ve araştırma sonucuna göre ekoturist profili 35 – 54 yaş aralığında çevre bilinci yüksek bireylerden oluşmaktadır. Ve bu bireyler zaman içinde gelişen teknolojiye de ayak uydurabilmelidir. Özellikle pandemi döneminde eğitimlerin çoğu online olarak gerçekleşebildi. Bununla birlikte birçok uygulama ve programda geliştirildi. Kendini doğaya saygılı, sürdürülebilirliğe önem veren, gelecek nesilleri düşünen bir turist olarak tanımlayan herkes için erişimi çok kolay olan uygulamalar artık yanımızdan hiç ayırmadığımız cep telefonlarımızın içinde yerini aldı. Bilgiye

ulaşmanın artık çok kolay olduğu dönemimizde çevreye minimum zararlar gerçekleştirebileceğimiz seyahatlerimizde bizlere rehber olacak uygulama örneklerine değinecek olursak;

- Closca Water: Turistlerin yoğun olarak bulunduğu yerlerde plerinde birikmesi göz ardı edilemez. Özellikle pet şişe atıkları geri dönüşümü olamayan ülkelerde çok büyük sıkıntılara sebep olmaktadır. Bu uygulama konumunuza göre size en yakın olan su doldurma noktalarını gösterir. elik termoslara doldurulan su ile seyahat edilir ve bir sonraki su doldurma noktasının nerde olduğu da uygulamada gösterildiği için başka bir plastik şişeye ihtiyaç duymazsınız.
- Green Travel: Bu uygulama tüm seyahatiniz boyunca karbondioksit emisyonlarınızı takip eder. Uak, araba veya motorla yaptığınız transferlerinizin doğaya verdiği zararı hesaplar ve taşıtların karşılaştırmalı olarak hangisinin karbon ayak izinize nasıl katkıda bulunduğunu gösterir.
- Fairtrip: Bu uygulama turistlere gittikleri yerlerin yerel konaklama tesislerini ve otantik alışveriş merkezlerini gösterir. Ekoturizmin tanımında da olduğu gibi asıl hedef yerel halkın refahıdır ve uygulama seyahat edenleri özellikle yerel halkla buluşturur.
- Eco tourism: Bu uygulamanın amacı gezginleri eğitmektir. Aynı zamanda çevreyi korumak adına da fon sağlar. Uygulama her şeyden önce doğanın hassasiyetine ve kırılganlığına karşı insanları duyarlı hale getirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Tam bir koruma, kara ve deniz ekosistemlerinin tarihi ve kültürel geleneklerin başarılı bir şekilde nasıl muhafaza edilmesi gerektiğinin insanlara aktarılması ile olur.
- Ecotourism and Adventures Fide: Bu uygulama ise Meksika'nın güney doğusunu Campeche, Chiapas, Guerrero, Oaxaca, Puebla, Quintana Roo, Tabasco, Veracruz ve Yucatan eyaletlerini seyahat edecekler için doğal, kültürel ve macera kaynaklarını tanıtır. Yerel flora ve fauna hakkında kırılgan alanlar hakkında bilgi verir, turistlerin çevreye en az zararlar seyahat etmeleri için yapmaları gerekenleri açıklar.

- Kerala Forest Ecotourism: Hindistan'ın en önemli doğal güzelliklerinden biri olan Kerala ormanının tüm fauna ve florasıyla beraber kabile topluluklarını, tüm sakinlerini sürdürülebilir bir şekilde korumaya çalışan bir uygulamadır. Aynı zamanda orman girişi biletleri, yerel halkın organize ettiği gezi paketleri satışı yapan da bir uygulamadır.

Bu uygulamalar, insanlara sürdürülebilir turizmin boyutlarını kavramada ve çevreye karşı daha hassas bireyler olmaları hakkında farklı bir bakış açısı kazandırabilir mi? Yeni bir trend mi ya da geçici bir heves mi olup olmadığı tartışılan bir konu olan ekoturist olma konusunda yardımcı olabilir mi? Belki de bir şeyler yapmak isteyen ama nereden başlayacağına veya tam olarak ne yapmaları gerektiğini bilmeyen turistler için bir yol haritası olabilirler mi? Daha iyi bir gezgin daha iyi bir çevreci olabilmek, yeşil seyahat trendlerini benimsemek açısından, bu çevre dostu uygulamaları kullanmak sürdürülebilir yaşam konusunda kendi kendini eğiten yenilikçi turistler için doğru bir yol belki olabilir. Seyahat eden eğer bir insan ise maalesef gittiği yerde bırakacağı hasar asla sıfırlanamaz ve elbette ki insanların seyahat etme isteklerini engellemek de mümkün değildir.

3.13. İnsan ve doğa ilişkisi

Turizm ve doğa, doğa ile de insan arasındaki ilişkiden bahsetmeden ekoturizmi açıklamak ve anlamaya çalışmak imkansızdır çünkü doğa kelimesinin karşılık geldiği birçok farklı anlam vardır. Örneğin canlının içine doğduğu ve etrafında hazır olarak bulunan her şey doğadır. Oysaki tek anlamı bu değildir, bizler halk arasında insanın doğasından da bahsetmekteyiz. İnsanın doğası; karakteri, olaylara tepkileri kısaca mizacıdır. Felsefede kullanılan biçimi ise 'öz' anlamına gelen 'kendisi gibi olan, olduğundan başka şekilde olamayan' demektir.

İnsanın evrende varoluş serüvenini çeşitli yönlerden değerlendirmekte fayda vardır çünkü insanın evrendeki konumu tarihsel süreçler içinde toplumdan topluma ve doğaya bakış açılarına göre farklı şekillere dönüşmüştür. Bunlarda ilki eski uygarlıklarda ortaya çıkan insanın doğanın doğal bir parçası olarak görülmesi

sürecidir. Daha sonra ise her şeyi anlamlandırmaya çalışan insanoğlunun sağduyusu kendisini evrenin merkezine koyan bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu düşüncüyü geliştirmesinde temel argüman şudur; insan yeryüzünde yaşamaktadır ve dolayısıyla insan ve yer evrenin merkezindedir ve tam bir gün boyunca 24 saat Güneş dahil tüm evren Yer'in çevresinde dönmektedir. 16. Yüzyılın ortalarında bu düşünce Mikolaj Kopernik adlı bilginin Güneşin Yer'in etrafında değil, Yer'in Güneş etrafında dönüyor fikrini savunmasıyla değişmeye başladı. Modern dünyada ise Darwin ve Freud bu düşüncelerin tersini savunarak gelenekleri yıkmışlardır. Darwin tüm canlıların birbirleri ile olan benzerliğinden bahsederek insanın diğer canlılardan çok da farklı olmadığını savunmuştur. Freud ise insanoğlunun davranışlarının iç güdüsel olduğunu ve dürtüleri tarafından yönetildiğinden bahsederek insanların düşünme yeteneğini basite indirgemıştır (Topdemir, 2011).

İnsanların doğa ile ilişkisinde dinlerinde yeri çok fazla önem arz etmektedir. Başlangıçta özellikle İslam dininde doğa olaylarını gözlemlemek gerekmektedir. Ramazan ayının başlangıcı ya da namaz vakitleri için Ay ve Güneş'in hareketlerini takip etmek doğayı yakından izlemek astronomi biliminin gelişimine de katkı sağlamıştı. Hem matematik hem de astronomi de meydana gelen gelişmeler sayesinde artık yüz yıl sonraki Ramazan ayının başlangıcını bile hesap edebilmekteyiz, bu durum toplum refahı için çok olumlu gibi gözükse de insanın doğa karşısında kendisini daha güçlü hissetmesine ve doğandan uzaklaşmasına neden oldu. Doğaya yabancılaşan insanoğlu ise ona her şeyi karşılıksız olarak sunan eski dostuna acımasızca davranmaktan çekinmedi.

Bu açıdan bakıldığında bilimin, insan ve doğa ilişkilerine yön verdiği söylenebilir. Bilim varsa hayat vardır, bilim var olmanın temelidir, sadece şu an için değil, gelecek içinde etkili bir unsurdur. Geleceğimizi planlamak istiyorsak bilgiyi ve bilimi üreten bir toplum olmalıyız. Günümüzde maalesef durum böyle değildir, bilim insanların egolarından ve hırslarından beslenmektedir, bu hırs bilimi beslerken doğaya zarar vermektedir. İnsan ve doğa arasındaki ilişkilerde en etkili faktör bu yüzyılda bilimdir.

Kapitalizm yönünden insan ve doğa ilişkilerine baktığımızda durum daha da kötüleşmektedir. Sorun şudur ki kapitalizmin amacı kardır ve işin içinde kar varsa insan, doğa veya evren hiç fark etmez vahşice sömürür. Ekoturizmde aslında

kapitalizminin bir girişimidir diyebiliriz çünkü amaç kardır. Doğa, çevre, doğal kaynaklarımızın geleceği veya sürdürülebilirliğini kapitalizmin koruması altında değildir.

Antikçağlarda Güneşin ve Ayın düzenli hareketlerini takip ederek hayatta kalmayı başaran insanoğlu bu şekilde doğa ile iç içe ve kendisini doğanın bir parçası olarak kabul ederken zamanla uygarlaşma ile insan ve doğa ilişkisi doğal olmayan bir hal almaya başlamıştır. Bu ters durum doğanın dengesini bozmuştur, küresel ısınma ve ozon tabakasında meydana gelen tahribat, artan sera etkisi ve iklimlerin değişmesi çok büyük afetlerin meydana gelmesine sebep olmuş ve doğa kendisine yapılan bu yanlış ve haksızlığa karşı sessiz kalmamıştır (Kozman & Andrei , 2018).

Doğal kaynakların aşırı kullanımı ve olumsuz anlamda değişen iklimden dolayı doğal flora zarar görmüştür. Bitki örtüsünün zarar görmesi besin zincirinin ilk halkasına zarar verdiğinde diğer tüm canlılarda bu olaydan etkilenir dolayısıyla sağlıklı beslenen otçulardan başlayarak diğer tüketicilere kadar birçok canlıda istenmeyen hastalıklar ortaya çıkmış ve toplu ölümlere bile sebep olmuştur. Aynı zamanda artan nüfusa yetecek kadar ürün almak için ekilebilir alanlara aşırı gübreleme ve ilaçlamayı tek yol olarak görüp toprağın yapısını bozup, verimsizleştirip bir de üstüne sağlıklı ürünler elde edilmeye başlanmıştır. Hatta bazı ülkeler kendi topraklarını verimsizleştirdiği yetmiyormuş gibi bir de sömürdükleri az gelişmiş ülkelerin topraklarını da kullanmaya başladılar. Düşmanlığımız sadece doğaya karşı değildir. Bitmek bilmeyen para kazanma hırslımız, hep daha fazlasını isteyen egomuz yüzünden kendi ırkımıza da zarar vermekteyiz.

3.14. Ekoturizm tahribatının örnekleri

Ekoturizmin iyi niyetli olduğunu savunanlar genellikle ziyaretçi sayısının az olması veya ziyaretçilerin doğal kaynaklara karşı hassas davrandıkları varsayımına dayanarak bu faaliyetlerin çevre için iyi olduğunu düşünürler. Oysaki ziyaretçilerden sadece fotoğraf çekip, doğaya sadece ayak izi bırakmaları istense de bilinmelidir ki bıraktıkları ayak izlerinin bile izi kalır ve dolayısıyla ekoturizmde diğer tüm turizm faaliyetleri gibi çevreye çeşitli tahribatları söz konusudur. Gerçekte ekoturizmin

tahrip edici potansiyelinin olduğunu kanıtlayan birçok neden vardır. Bunlardan en çok dikkat çeken dört tanesi aşağıdaki gibidir.

Birincisi; Ekoturizm turları genellikle insan yoğunluğuna ve ziyaretine karşı dirençsiz, hassas bölgelere ziyareti teşvik eder çünkü ilgi çekici yanları vardır. Bu bölgeler çok hassastır ve kısa bir süre sonra artık var olmayabilirler, böyle turlara ‘son şans’ turizmi de denmektedir. Son bir kez olsa da bu hassas bölgeleri ziyaret eden turistler için tabuta son bir çivi çakmak için bilet almaktadırlar diyebiliriz. Bunlara en iyi örnek Antarktika’dır.

Bozulmamış ve ayak basılmamış olarak düşündüğümüz Antarktika artık eskisi gibi değildir. Yılda en az 35.000 turistin ziyaret ettiği Antartika da balinalar, penguenler ve foklar kendi yaşam alanlarında ziyaret edilmekte, yakından izlenmekte ve çok kırılgan ve hassas olan buzulların etrafında tekneler ile gezintiler yapılmaktadır.

Şekil 3.26. Şu anda kapalı olan Wilkes İstasyonu’ndaki yakıt bidonları Fotoğraf; Troy Metcalfe (Antarctica, 2012)

Öncelikle Antarktika’ya gitmek isteyen bir turistin kendisine şu soruları sormalı; Antarktika benim yaşam alanım mı? Orada olmalı mıyım? Bu hassas ekolojii ve dünyadaki son büyük vahşi doğayı kirletiyor muyum?

Şekil 3.27. Penguenlerin üreme alanlarında dinlenen turistler Fotoğraf: Burnham Arlidge (Antarctica guide, 2018)

İkincisi; Ekoturizm faaliyetleri hayvanların çiftleşme veya üreme mevsimlerine ya da avlarını takip eden bir avlanma macerasına denk gelmesi de bu durumun olumsuz etkilerindendir.

Şekil 3.28. Turistler tarafından izlenirken avlanan bir kaplan (Onegreenplanet, 2018)

Yapılan araştırmalarda insanların iletişimi artan hayvanların davranışları ve biyolojilerinin olumsuz etkilendiği ortaya çıkmıştır. İnsanların varlığına alışan vahşi

hayvanların sömürüye açık hale geldikleri ve kaçak avcılara karşı daha savunmasız kaldıkları gözlenmiştir. Eko turistlerin varlığı bile avcı hayvanlar için stres kaynağı olabilir, bu hayvanlar daha bozulmamış bir alan bulmak için yaşam alanlarını terk edebilir ve bu sırada yolları acımasız avcılarla ya da bilinçsiz yerel halkla kesişebilir.

Yine Cebelitarık, Saint Kitts, Japonya, Malezya ve Güney Afrika'daki vahşi yaşamı koruma alanlarında yapılan görüşmelerde turistlerin hayvanlara enfeksiyon bulaştırma risklerinin farkında olmadıkları görülmüştür. Bizim için soğuk algınlığı ya da kızamık, suçiçeği önemsiz olabilirken bir maymun için ölümcül olabilir. Yine insan kaynaklı uçuk virüsü ise nüfusun büyük bir kısmını yok edebilir. Vahşi yaşam parkların her yerinde hayvanları beslemeyin ya da dokunmayın tabelaları olsa da turistler bu kurallara uymamakta ısrar ediyorlar. İşin daha acı yanı ise turistlerle yapılan görüşmelerde; herhangi bir enfeksiyon durumunuzu bildiğiniz halde yine de hayvanlara dokunur musunuz? Sorusuna çoğunluğun evet demesidir (Muehlenbein, 2018).

Şekil 3.29. Hayvanlara dokunan ve besleyen turistler. Fotoğraf: Greg Balfour Evans (Knowable, 2018)

Kosta Rika'nın Pasifik Sahili'ndeki Ostional Sahili'ndeki Olive Ridley deniz kaplumbağalarının yumurtlama alanına toplanan binlerce turistin sadece 4 gün

yumurtlamak için gelen bu kaplumbağalara cehennemi yaşatmaları Dünya basınına yansıdığında çevreciler tarafından çok tepki almışlardır.

Yumurtlamak için sahile çıkmaya çalışan kaplumbağalar insan kalabalığından, öz çekim yapmaya çalışanlardan ve çocuklarını kabuklarının üzerine oturtan insanlar yüzünden yumurtlayamadan geri dönmek zorunda kalmışlardır. Normalde yağmur mevsimi ve kaplumbağaların yumurtlama mevsimi aynı zamana denk gelir ve yükselen nehir suları kaplumbağalarla insanları ayıran, aşılması zor doğal bir bariyer haline gelirdi ancak iklim değişikliklerinden dolayı düşen yağışlar sahile geçişi kolaylaştırmıştır. Bir daha böyle bir olay yaşanmaması için güvenlik önlemleri artırılmıştır, alınan önlemler olarak güvenlikçi sayısını arttırmak, yuvalama alanlarının kenarlarına sınır koyulmuştur ancak kaplumbağaların yumurtlama mevsimi bu bölgeye yapılan turların satışında hala kullanılan bir satış stratejisi olarak devam etmektedir (Malkin & Villegas, 2015).

Şekil 3.30. Yumurtlamak için sahile çıkmaya çalışan *Olive ridley* kaplumbağaları (İnhabitat, 2015)

Norveç'in kuzeyindeki Svalbard Takım Adaları'ndaki Arktik bölgesinde de vahşi hayvanlara yaklaşmanın cezasını maalesef ki sadece doğası gereği davrandığı için bir kutup ayısı ödedi.

Nordaustlandet Adası'na yanaşan MS Bremen adlı Alman bandıralı turist gemisinin güvenlik görevlisi herkesten önce karaya çıktığında kutup ayısının saldırısına uğruyor ve bunu gören arkadaşı da hem kendisini hem de arkadaşını korumak için kutup ayısını vurarak öldürüyor. 1973'ten beri aynı yerde turizm faaliyetleri sonucu 15 kutup ayısı öldürülmüştür. Vakaların çoğu özel kayak gezileri ve kampçılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Svalbard kutup ayılarının yaşadığı bir bölgedir ve hemen hemen her yerinde olabilirler araştırmacılar ve turizm şirketleri bunu bilerek hareket etmelidir. Ama daha da önemlisi kutup ayısına bu kadar yaklaşmak ve kendi habitatında olan bir canlıya zarar verilmesi ekoturizm etkinliklerinin gerçekten doğaya yarar sağlayıp sağlamadığı konusunu ve insanoğlunun kutup ayılarının tek yaşam alanı olan yerde ne işi olduğu sorusunu tekrar gündeme getirmiştir (Avcı, 2018).

Şekil 3.31. Svalbard'da öldürülen kutup ayısı (Milliyet, 2018)

Üçüncüsü: Çoğu zaman bir ekosistemin taşıma kapasitesini hesaplamanız mümkün olmaz, ekoturizm az sayıda turist ile düşük kapasiteli bir faaliyet olarak algılansa da çok az kişi bile bu kırılgan ve hassas alanları etkileyebilir. Araştırmacılar artık taşıma kapasitesi kelimesinden vazgeçip, kabul edilebilir değişim sınırları gibi alternatif kavramlara yönelmiştir. Çünkü el değmemiş, bozulmamış bir ekosisteme insanoğlu girdiği zaman asla ve asla sadece ayak izini bırakmayacaktır.

Şekil 3.32. Maya Körfezi’ni ziyaret eden çok sayıda turist (Theguardian, 2022)

Günde 5000’den fazla turist ve 200 kadar teknenin ziyaret ettiği Ko Phi Phi Lee adasındaki Maya Körfezi çöp, güneş kremi ve pet şişelerden dolayı çok büyük hasar almıştır, yöreye özgü mercan resiflerinin %80’inden fazlasının, kumsalın üzerini örten bitki örtüsünün ise tamamının yok olmasının ardından kumsal dört aylığına turizme kapatılmış ancak yenilenme için bu süre yeterli olmayıp bir yıla çıkarılmıştır. Sahillerin kirlilikten dolayı turizme kapatılması işlemi Endonezya Bali adasında ve Filipinler Boracay sahilinde de altı ay süreyle başlamıştır. Doğanın kendisini tamamen yenilemesi çok daha uzun sürse de turizm firmalarının hoşuna gitmese de bu uygulamaların yapılması mutlak gereklidir (www.theguardian.com, 2019). Peru’daki Machu Picchu Kalesinin 2013’te UNESCO Dünya Mirası Alanı ve daha sonrasında ‘Dünyanın Yedi Harika’sından biri olarak açıklanmasıyla beraber

ziyaretçi sayısı 100.000’lerden 1.2 milyona kadar çıkmıştır. Machu Picchu Kalesine ulaşım için geçilen İnka Patikasında ise toprak ve bitki erozyonunun meydana geldiği, turistlerin taş işçiliğine zarar verdiği iddiaları da vardır.

Şekil 3.33. Machu Picchu Kalesini ziyaret eden turistler (Worldpackers, 2023)

Şekil 3.34. İnka patikasına yürüyerek zarar veren turistler (Travelrebel, 2019)

Kamp alanlarının az olduğu, patikanın çay poşetleri ve su şişeleriyle dolu olduğu belirlenmiştir. Sadece demiryolu ile ulaşımı olan bölgeye 2006 yılında helikopterlerle de ulaşım sağlanmış, tartışmalardan sonra uçuşa yasak bölge oluşturulmuştur. Ziyaretçi sayısına kısıtlamalar getirilmiş, bölgede yeme içme ve öz çekim yasaklanmıştır ancak günlük 2500 kişi sınırlaması yine de zarar vermek için yeterli bir sayıdır.

Avustralya büyük set resifi de aynı hazin sonu yaşamaktadır, yoğun turizm faaliyetleri ve şnorkelle dalış mercanların kırılmasına neden olmakta, artan kirlilik ve suyun ısısı ise mercanların ağarmasına ve ölmesine neden olmaktadır. Mercanların dünya için öneminin anlaşılmaması ve gitgide artan turizm faaliyetleri, küresel ısınmanın da etkisiyle maalesef bu çok önemli canlıları yok olmaktadır. Bazı şeylerin değeri para ile ölçülemez ve en büyük hazine bile vicdan satın almaya yetmeyebilir, parası olanlar her şeyi yapabileceklerini düşünüyor ancak paranın lemeyeceği bir şey vardır ki o da Mercan resiflerinin sağlığı, genel anlamda resifleri her türlü dalışa kapatma gibi önlemler alınmaya çalışılsa da kapitalizm ve daha çok para kazanma isteği maalesef bu durumu engelliyor. Sadece %7'lik bir kısmı turizme açık olan resiflerde maalesef önüne geçilemeyen ağarma devam etmektedir, her yıl artan su sıcaklığı ise algleri mercanları terk etmesine ve açlıktan ölmelerine neden olmaktadır (Nytimes, 2016)

Dördüncüsü: Ekoturizmin zararı sadece etkin olan bölgede değil saha dışında ve bölge yolu üzerinde de olabilir. Örneğin eko turistlerin ziyaret etmek istedikleri yerler genellikle yaşam alanlarından uzak ücra yerler olduğu için ulaşım da zorluklar yaşanır, uçakla kat edilen mesafelerde kişi başı enerji tüketimi çok fazladır, belki de normal bir turistten çok daha fazla küresel iklim değişikliğine sebep olurlar. Bu yüzden seyahat edilecek bölge, zamanlaması, kullanılması, kullanım sonucu oluşan etkiler, kat edilen yollar ekoturizmin hiç de kolay olmadığını göstermektedir (Wall, 1997).

Türkiye'de tanım olarak çok da iyi anlaşılmayan ekoturizm faaliyetleri son zamanlarda inanılmaz bir hızla artmaktadır. Kitle turizminin aşırı derecede yorduğu, zarar verdiği Muğla ilimiz de günümüz modasına uymaya çalışıp sanki topluma daha masummuş gibi gösterilen yeni yeni ekolojik otel ya da eko çiftlik adı altında

işletmeler açılmaya devam etmektedir. Sosyal medyanın gücünü de arkalarına alarak bütün yıl çalışmış, kalabalıktan sıkılmış, doğayla baş başa olmak isteyen turistlerin dikkatini çekmeyi başarmışlardır. Bu işletmelere göre ziyaretçilerinin sadece doğada dinlenmek istemeleri yeterlidir, onların birer eko turist olmaları daha doğrusu ekoturizmin tanımını bilmeleri ve tatillerini bu yönde planlamaları hiç de önemli değildir. Önemli olan bir gecelik konaklama fiyatının fazla olduğu ve her bakımdan lüks olan odalarının ücretlerinin ödenmesidir.

Türkiye de eğer bir ekolojik turizm faaliyetine katılmak istiyorsanız ya da ben çevreye minimum zarar vererek bir seyahat planlamak istiyorum diyorsanız maalesef bu imkânsız gibi gözükmektedir. Çünkü henüz ulaşabileceğiniz gerçek bir ekolojik otel ya da gerçek bir rehber eşliğinde katılabileceğiniz ekoturizm rotası bulunmamaktadır. Zaten iki ucu keskin bir bıçak gibi olan ekoturizmin ne kadar doğru bir şekilde uygulandığı da tartışma konusudur. Muğla Bölgesi'nde Orman Genel Müdürlüğüne ekoturizm rotası olarak adlandırılan 2 proje bulunmaktadır. Bunlar; Köyceğiz ve Çandır Köyü ekoturizm rotalarıdır.

Şekil 3.35. Muğla Köyceğiz Kavakarası ekoturizm rotası tanıtım afişi (OGM, 2021)

Eski Köyceğiz ve Kavakarası Ekoturizm Alanı, Muğla ilinin Köyceğiz ilçesi ile Köyceğiz ve Kavakarası mahallelerinin etrafında bulunmaktadır. Doğa yürüyüşü ve bisiklet parkuru içinde alternatif güzergâh seçenekleri ile 7 bin 726 metre uzunluğundadır. Yürüyüş parkuru kızılçam ormanları ile başlayıp Yuvarlak Çay üzerinden Sığla Ormanına ulaşmaktadır. Hem bisiklet hem de yürüyüş parkuru içinde göl ve sulak alan habitatlarında görülebilecek birçok farklı kuş türü yaşamaktadır. Yol üzerinde yönlendirme tabelaları ve bilgilendirme panoları bulunmaktadır (OGM, 2021).

Ancak burayı ziyaret edecek grupların bilinç düzeyleri bilinmemektedir, bu rotayı çok iyi bilen bir rehber var mıdır? Nasıl ulaşılabilir? Parkuru kullanan turistlerin çevreye verdiği zararın ne derecede olduğunu kontrol eden görevlilerde bulunmamaktadır. Parkurun taşıma kapasitesi nedir, günlük kaç kişiye kadar parkuru ziyaret edebilir? Ya da yol üzerindeki endemik türlerin hassasiyeti turistler için ne kadar önem arz etmektedir? Bu sorular ekoturizm rotası olarak adlandırılan ve reklamı yapılan bu bölgenin zaten turizmle olan kötü ilişkisine bir yenisini daha eklemekten başka bir anlam ifade etmemektedir.

Şekil 3.36. Muğla’da diğer bir ekoturizm rotası olan Çandır Köyü girişi (OGM, 2021)

Çandır Ekoturizm Alanı, Dalyan Boğazı, Kaunos Antik Kenti, Ekincik Mahallesi ve Sultaniye Mahallesi'nin ortasında bulunmaktadır. Tanımlanmış yürüyüş rotası içerisinde yöre halkı tarım, arıcılık ve hayvancılık gibi faaliyetlerle elde ettikleri yöresel mamulleri burada satışa sunmaktadırlar. Bu rotada da dikkat edilmesi gereken en önemli husus taşıma kapasitesidir, Dalyan Boğazının kitle turizminin olumsuz etkilerinden dolayı her geçen yıl daha da fazla kirlenmektedir ve Çandır Köyü ekoturizm alanı olarak projelendirilmiş olsa da hangi ekoturizm türünün yapılacağına karar verilememiştir (Atabey, Gürdoğan , & Yokaş, 2016).

Orman Genel Müdürlüğü'nün ekoturizm rotası olarak tanıttığı birçok alan daha vardır. Bunlar;

- Kartepe, İzmit
- Termal, Yalova
- Oylat, Bursa
- Aladağ, Adana
- Yenice, Karabük
- Ulukaya, Bartın
- Süzek, Zonguldak
- Derbent, Konya
- Kemalpaşa Nazarköy, İzmir
- Başkonuş, Kahramanmaraş
- Büyükada, İstanbul
- Eskişehir Merkez
- Sapadere, Antalya
- Domaniç, Kütahya
- Şehzadeler Yolu, Amasya
- Çoruh, Artvin
- Seben Yaylası, Bolu
- Beyazsu Ekoturizm Alanı, Mardin
- Çamlıyayla Baştepe, Mersin
- Karaçay Şelalesi, Osmaniye

- Hıdırnebi Yaylası, Trabzon

Ekoturizm rotalarında konaklama da önemli bir konudur çünkü bu kadar hassas ve kırılgan alanlarda doğaya zarar vermeyen, geri dönüşüm malzemelerinin kullanıldığı ve enerji tüketiminin minimuma indirildiği konaklama tesislerinin bulunması gereklidir. (Wood, 2002)'e göre 'Ecolodge' olarak adlandırılan ekolojik konaklama tesisleri aşağıdaki kriterlere uymalıdır:

- Yapılışı sırasında hem doğayı hem de kültürel çevreyi korumalı
- Mimari bakımından yöreye uygun olmalı
- Sürdürülebilir su elde etme yönleri kullanılmalı, su tüketimi azaltılmalıdır
- Katı atık ve kanalizasyonun bertaraf edilmesi konusunda çok hassas olmalıdır
- Enerji ihtiyacını kendi tasarımları ile karşılayabilmelidir
- Yerel hakla birlikte çalışır
- Hem çalışanlarına hem de turistlere çevre ile ilgili eğitimler verir
- Sürdürülebilirlik programları ile yerel halkın kalkınmasına katkıda sağlar

Muğla'nın turizm faaliyetleri ile ünlü Fethiye, Marmaris, Datça veya bodrum ilçelerinde tatil yapmak istediğimizde internetten yaptığımız araştırmalarda çok fazla konaklama tesisi karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan çoğu bin kişiden fazla yatak kapasitesine sahip kitle turizmine uygun olan tatil köyleri, son zamanlarda sayıları artan butik oteller ya da daha da düşük kapasiteli çalışan bungalov otelleridir. Aslında bu tarz işletmelerin doğanın sürdürülebilirliği ya da ekoturizm ile ilgili yaptıkları bir çalışmaları yoktur zaten böyle bir iddiaları da yoktur. Amaçları sadece yerli ve yabancı turisti memnun etmek ve en önemlisi de para kazanmaktır.

Ama bir de yine bahsi geçen ilçelerimizde sürdürülebilirlik ve ekoturizm üzerine çok iddialı olan, arama motorlarında ekoturizm başlığı adı altında isimleri ilk sırada çıkan işletmelerde mevcuttur. Bu işletmeleri tek tek incelediğimizde normal bir otelden tek farkları doğanın içinde veya ormana yakın konuşlanmaları, kendilerine ait tarım yapabilecekleri küçük bir alanlarının olması ya da bahçelerinde tavukların gezinebilmesidir.

Şekil 3.37. Fethiye’de bir ekolojik çiftlik (Yoncalodge, 2023)

Şekil 3.38. Fethiye de odalarında klima ve buzdolabı bulunan bir eko çiftlik (Yoncalodge, 2023)

Fethiye deki bu otel TATUTA projesi kapsamında ekolojik tatil işletmesi olarak kendisini tanıtmakta ve reklamını yapmaktadır. Oysaki sadece bahçesinde portakal ağaçlarının olması, tarlasından topladığı domates ve salatalıkla misafirlerine kahvaltı sunmak ya da daha az sayıda yatak kapasitesine sahip olmak ile gerçek anlamda bir ekolojik otel ya da sürdürülebilir bir turizm maalesef yapmış olmuyor. Zaten çalışmamızın başında da karbon ayak izimizden ve bunu minimuma indirmek için yapılması gerekenlerden hatta bilmeyenler için bununla ilgili uygulamaların olduğundan da bahsetmiştik. Odalarda kullanılan klimalar ya da televizyonlar elektrik tüketimini arttırırken yapıların betonarme olması da geri dönüşümsüz malzeme kullandıklarını göstermektedir.

Peki nedir TATUTA projesi? 12 Ağustos 2002 tarihinde Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneğinin öncülüğünde Türkiye'nin hemen hemen her yerinde çalışmalarına başlanan bir projedir. Bu projenin temelde amacı kırsal bölgelerde ekolojik tarım ile uğraşan çiftçilere gönüllü iş gücü sağlamak, ekolojik tarımı ve sürdürülebilirliğin önemini gündeme getirmek ve bu çiftlikleri motive etmektir. Bu projenin işleyişinde her çiftliğe belirli zaman aralıklarında 'konuk' ya da 'gönüllü' olarak katılmak isteyen ziyaretçiler 'tarım turisti' olarak hem hayvancılıkla hem de tarım ile ilgili faaliyetlere bizzat katılırlar, çiftçiliği öğrenirler karşılıklı bilgi alışverişinde bulunurlar ve işletme de bu ziyaretçilerden ücret talep etmez. Bu etkinliklere katılmak istemeyen ziyaretçiler çok az bir ücret ödeyerek misafirhanelerde tatillerini geçirebilmektedirler. Tabi ki bu proje deniz kum güneş turizminden sıkılmış kalabalıklardan uzak tatil geçirmek isteyen, toprakla buluşup değişik kültürlerle tanışmak isteyen insanlar için harika bir proje gibi gözükse de uzun yıllar çiftlikler kendilerine bir ek gelir elde edemediler, kendi ürünlerinin pazarlama ve satışını yapamamış, hatta gelen ziyaretçiler nitelikli işçi olmadıkları için de sürece katkı sağlayamamışlardır. Gitgide doğaya olan özlemin arttığı bu dönemlerde kent yaşamından gelen ziyaretçileri kırsal yaşama uyum sağlamaları ya da tarımın önemini algılamalarına katkı sağlıyor gibi gözükse de yapılan faaliyetler yine de ekoturizm olarak adlandırılmaz (Selvi & Demirer, 2012).

Muğla'nın Datça ilçesinde yine eşsiz doğal güzellikler arasında olup sadece kanunların o bölgede büyük betonarme binalara izin vermemesinden dolayı ahşap

malzemeden yapılmış bungalov tarzı konaklama tesisleri faaliyet göstermeye başlamıştır. Yine bu işletmeler sürdürülebilirlik ya da ekoturizmin amacından uzak bir şekilde sadece ticari birer işletme olarak turistleri kendilerine çekmektedirler.

Bu tarz işletmeler ahşap, birçoğu tekerlekli taşınabilir odalar yapıp imar kurallarına uymaya çalışmışlar ancak plajlar için herhangi bir yaptırım olmadığı için istedikleri malzemeleri kullanmaktan rahatsızlık duymamışlardır. Geri dönüşümü olmayan, sürdürülebilirlikten uzak plastik şezlonglar ve naylon şemsiyeler ekolojik otel adı altında reklam yapan bu işletmelere ve Datça'nın bu güzel koyuna hiç de yakışmamıştır.

Öncelikle ekolojik bir otelin çevreye zararının minimum düzeyde olması gerekir ve bunu yapabilmesi için de uyması gereken çeşitli kriterler bulunmaktadır ve bu kriterler kitle turizmine hizmet eden büyük tatil köylerinden farklıdır. Öncelik ekolojik sürdürülebilirliktir ve o çevrede yaşayan, oraya ait olan canlılara rahatsızlık vermeden canlı çeşitliliğini korumaktır. Çevreyi koruma konusunda eğitimler verebilmeli, enerjiyi verimli kullanmalı, organik sebze ve meyveleri, yöresel gıdaları tercih etmelidirler. Ekolojik otellerin planlanması, inşası, bakımı ve kullanılan malzeme bakımından ise diğer otellere göre daha masraflı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Kullanılacak havlu ve nevresimler keten ya da organik pamuk olmalıdır, aydınlatma ise kompakt floresan sistemi ile gerçekleştirilmelidir. Ortak kullanım alanlarında ise sensörler kullanılarak enerji tasarrufu sağlanmalıdır. Düşük akışlı duş başlıkları kullanılmalı ve temizlik için zehirli temizlik maddelerinin kullanımı engellenmelidir. Atık ve yağmur suları geri dönüşüm için toplanmalıdır, tüm bu yeşil listenin amacı çevreye zararı minimuma indirmek ve turizmin devamlılığını sağlamaktır (Bahtiyar & Kasalak, 2017)

Peki neden ekolojik otel olamamalarına rağmen kendilerini böyle tanıtmak istemektedirler. Sebebi aslında çok açıktır. Şehir hayatından sıkılmış biraz da olsa doğada rahatlamak, nefes almak isteyen ve sadece kısıtlı zamanlarda tatil yapıp dinlenebilen, gelir seviyesi yüksek turistleri kendilerine çekebilmektir amaçları. Daha az kişiden daha çok para kazanmak istemeleri hem de bunu insanların doğaya karşı özelemlerini ve zaafalarını kullanarak yapmalarını ne kadar etik tartışılır.

Türkiye sahip olduğu doğal kaynaklarının sürdürülebilir olması ve ekoturizm potansiyelinin ortaya çıkarabilmesi için çeşitli çalışmalar yapmaktadır, âma maalesef şu ana kadar yapılan projelerin hatalarla dolu olduğu, kar hırsıyla kurulan birçok işletmenin doğal kaynakları tükettiğı, herhangi bir plan dahilinde olmayan bu aktiviteler ve yapılan binalar turizmin sürdürülebilirliğini engellediğı ortaya konmuştur. Ekoturizmle ilgili olarak işletmecilerini turistlerin, yerel halkın bilinçlendirilmesi, turizm okullarının özellikle bu konu hakkında üst düzey donanımlı mezun vermeleri, kamu ve özel sektörle beraber akademisyenlerin ortak projeler geliştirmesi önem arz etmektedir (Tutcu, 2021).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Son yıllarda dünyamızda gerçekleşen teknolojik gelişmeler, sanayileşme ve küreselleşmenin etkisi ile her şey çok çabuk değişebilmekte ve tüketilebilmektedir. Turizm sektörü de hızlı büyüme göstererek ve çeşitlenerek ekonomik anlamda ülkeler açısından ciddi bir gelir kapısı haline gelmiştir. Ancak tüketim çılgınlığı bu alanda da artmakta ve geri dönüşümsüz olarak tüm dünya ya zarar vermektedir. Doğal kaynaklarımızın aşırı tüketimi, turizm adı altında fauna ve flora verdiğimiz zararlar, gelecek nesillere aktaramayacağımız su ve toprak olarak bize geri dönecek, başta iklim değişikliği ve kıtlık olmak üzere insan nesli için yazdığımız kötü sonla biten bir senaryoya dönüşecektir.

Bu durumun farkına varmış ülkeler sürdürülebilirliğin önemi üzerinde durmuş, sayısız kongre ve toplantılar düzenleyip geldiğimiz ve gelmekte olduğumuz noktayı tüm dünyaya duyurmaya çalışmışlardır. 1987 yılında ilk kez Brundtland raporunda sürdürülebilirlikten, doğal kaynaklarımızı korumadan ve zenginleştirmekten bahsedilmiştir. Hiçbir ekonomik sebebin çevreyi ihmal etmemize gerekçe olarak gösterilemeyeceğini savunan ve sürdürülebilirliğin temel planı olarak geleceğe ışık tutan bu cümleler her konferansta güncellenip görüşülse de sadece sözde kalıp yaşama geçirilememiştir.

Turizmin yarattığı ekonomik güç ise çevre için çok daha yıkıcı olmuştur. Çünkü insanoğlunun bitmek bilmeyen hırsı bu sektörü de zehirlemiş, daha fazla para kazanma isteği ile turlar, oteller bulundukları destinasyonların taşıma kapasitesini ve hassasiyetini düşünmeden her yıl milyonlarca turisti bu yerlere taşımış ve doğayı sömürmüşlerdir. Sadece sömürülen doğa değil aynı zamanda yerel kültür de buradan payını almış ve toplumlarda yozlaşmaya neden olmuştur.

Her yıl milyonlarca turiste ev sahipliği yapan İtalya, Fransa, İspanya gibi Avrupa ülkelerinde yaşayan halk, turistlerin yarattığı kalabalık, gürültü ve kirlilikten dolayı çeşitli protestolar düzenlemiş turist sayısının sınırlı kalması gerektiğini savunmuşlardır.

Ekoturizm ise tam da bu olaylardan dolayı devreye girmiş ve popüler olmaya başlamıştır. Çevreye duyarlı olurken bir de yerel halkın refahını düşünen bir yaklaşım tabii ki insanlar tarafından çekici bulunmuştur.

Bu çalışmanın temelinde de aslında gerçekten ekoturizm var mıdır? Gerçekçi midir? Konusu tartışılmaktadır. Ekoturizmin özü gerçekten doğa mıdır? Yoksa kendisini doğanın merkezinde gören insan mıdır? Ekoturizm kırılgan ve hassas bölgeler için koruyucu bir kahraman mıdır? Yoksa onun gizli düşmanı mı? Bu sorular araştırmacılar tarafından kitle turizmine karşı bir tepki olarak doğan ekoturizm için yıllardan beri cevaplanmaya çalışılmaktadır. Ancak içinde insanın olduğu her karmaşık durum gibi bu sorulara da cevap vermek kolay değildir.

Oysaki ekoturizm dediğimiz kavramın gizlendiği anlam şudur; kitle turizmine göre daha az insanı, daha çok para karşılığında, daha hassas bölgelere ziyaret etmelerini sağlayacağız, insan elinin değmemesi gereken buzulları, insan yüzü görmemesi gereken vahşi hayvanları da kendi habitatlarında rahatsız edip hatta bazen de kendimizi korumak için öldürüp, görüp keşfedeceğiz. Kısacası ekoturizm, kitle turizminden bile daha tehlikeli olan ama masum gözüken bir alternatif turizm metodudur. Tur şirketleri çok iyi bir gelir kaynağı olan bu sektörden vazgeçemediklerini *greenwashing* de denilen bir aklama metodu ile insanları kandırmaya çalışmalarından anlayabiliyoruz.

İnsanları korunan hassas alanları ziyaret etmeleri gerektiği ve bunun eğlenceli olabileceği konusunda nasıl ikna ettik? Asıl tartışma konusu bu olmalıdır. Kutup ayılarının yaşadığı, insanlar için şartların zorlayıcı olduğu ve iklim üzerine çok etkili olan Antartika da insanların ne işi olabilir? Ya da sadece üreme mevsimleri kısıtlı olan birçok türü illaki o mevsim de neden gözetlemek isteyelim? Bir eylemi gerçekleştireceksek eğer gerçekten geçerli sebeplerimiz olmalıdır. Ekoturizmin ortaya çıkmasının nedeni her ne kadar kitle turizminin verdiği zararları minimuma indirmek gibi gözükse de bir kutup ayısının sadece kendi habitatında doğal haliyle yaşarken bir turist rehberi tarafından öldürülmesini açıklayamaz.

İnsanoğlunun yıkıcılığı, kendisini doğanın bir parçasıymış gibi görürken daha sonradan kendisini merkeze koyup doğaya hükmetmeye başlaması ile geri dönüşü olmayan bir yola girmiş bulunduk, ekoturizmde de merkez doğa değildir, insandır. İnsanların eğlenmesi önceliklidir, burada doğanın korunmasından ya da

sürdürülebilirliğinden bahsedilemez. Eğer öyle olsaydı tüm okyanus ekosistemini ve dünyanın iklimi üzerine çok büyük etkiye sahip mercan resiflerine, sırf insanlar daha yakından görsün diye turlar düzenlenmez, dalış yapmalarına izin verilmezdi.

Peki neden bu güzellikleri yakından görmeyelim ki? Neden doğal güzelliklerimizi gelecek nesillere taşımak zorunda hissedelim? Neden bir aslanı avını yakalarken görmeyelim ya da dünyayı keşfetmeyelim? Kısacası neden insanoğlu kısacık hayatında bu güzelliklerden ve maceradan mahrum kalsın ki? Bu sorunun cevabı ise çok nettir. Biz insanoğlu hep daha fazlasını isteyen hırslı ve yıkıcı varlıklarız, asla az ile yetinmeyiz bir leoparın doğal yaşamını gördükten sonra kürkünden de faydalanmak isteyebiliriz, bir fili nehirde yıkadıktan sonra dişleri bize çok çekici gelebilir ya da timsahları izlerken derilerinde yapılmış bir çantayı hayal edebiliriz. Çünkü kendimizi her şeyden üstün görüyoruz. Doğanın, tüm hayvanların ve bitkilerin efendisi olduğumuzu düşünüyoruz ve tüm evrenin bize hizmet etmesi gerektiğini savunuyoruz.

Doğa ve insanın dostluğu uzun yıllar önce insanların doğayı yok etmek için ellerinden geleni yapmaları ile son bulmuştur. Havayı ve suyu kirleterek arkalarında bir enkaz bırakmışlardır. Neden olduğumuz bu yıkım yüzünden doğanın bizi affedebileceğini hayal etmek bile zordur. Bu iç karartıcı bir gerçektir ve hızlı bir şekilde kendimizle yüzleşip, eylemlerimizin sorumluluğunu almaktan başka çaremiz yoktur.

Bu açıdan baktığımızda Türkiye'nin doğal güzellikleri, hiç bitmeyecekmiş gibi gözüken kaynakları, kültürel zenginlikleri ve tarihi değerleri ile ekoturizm için biçilmiş bir kaftan gibi gözükse de özellikle Muğla ili özelinde yapılan faaliyetlerin ekoturizm olarak adlandırmak maalesef mümkün değildir.

Oluşturduğumuz ekoturizm rotalarımız, endemik türlerimiz, denizlerimiz koruma altında değil, aksine tüm doğal varlığımızı dünyaya tahrip edilmesi kolay, savunmasız bir şekilde teslim edip para kazanmayı umuyoruz.

Ekoturizmin yapıldığı yerlerde turistlerin sadece ayak izlerini bırakmaları istenmektedir, bunun imkânsız olduğu aşıkardır. Bırakılan hasarın minimuma indirmek ise hem turizm sektörü çalışanlarının hem de turistlerin çok iyi eğitilmesinden geçer. Aynı zamanda ekoturizm ilkeleri yasalarla da sağlanmalı, yerel yöneticiler devreye girerek çok sıkı kurallar ile her türlü ekoturizm faaliyeti denetim

altında tutulmalıdır. Öncelik insan memnuniyeti değil, doğa olmalıdır. Hiç karşılık beklemeden bize her şeyi veren doğa ile yüzyıllardır süren kavgamızı artık bitirme zamanıdır, eğer bu savaş devam edecek olursa kazanan taraf asla biz olmayacağız. Bu durumun bilincine vararak her bireyin sorumluluklarını yerine getirdiği bir geleceğin var olabileceğine inanmak tek isteğimiz olmalıdır.

.

KAYNAKÇA

- Akkaşoğlu, S., & Akyol, C. (2022). Salgın Hastalık Kaynaklı Krizlerin Turizm Endüstrisine Etkileri; Covid-19 Özelinde Bir Araştırma. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, s. 121-134.
- Akşam. (2021) [www.aksam.com.tr: https://www.aksam.com.tr/guncel/sembol-fotograf-da-yalan-cikti/haber-1195425](https://www.aksam.com.tr/guncel/sembol-fotograf-da-yalan-cikti/haber-1195425) adresinden alındı (Erişim Tarihi:15.05.2023).
- Akyıldız, F. (2011) Bin Yıl Kalkınma Hedefleri İnsan Hakları ve Demokrasi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 39 - 60.
- Antarctica. (2012) [www.antarctica.gov.au: https://www.antarctica.gov.au/about-antarctica/environment/human-impacts-in-antarctica/](https://www.antarctica.gov.au/about-antarctica/environment/human-impacts-in-antarctica/) adresinden alındı (Erişim Tarihi:15.05.2023).
- Antarcticaguide.(2018).[www.antarcticaguide.com:https://www.antarcticaguide.com/blog/tourism-in-antarctica](https://www.antarcticaguide.com/blog/tourism-in-antarctica) adresinden alındı (Erişim Tarihi:13.05.2023).
- Aslan, F. (2014). Avrupa Birliği Turizm Politikası ve Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s. 435-436.
- Atabey, S., Gürdoğan , A., & Yokaş, İ. (2016) Organik Tarım Tabanlı Eko- Turizm Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Çandır Köyü Örneği.
- Avcı, E. (2018) [tr.euronews.com. https://tr.euronews.com/2018/07/30/tur-gemisi-gorevli-sine-saldiran-kutup-ayisi-vurularak-olduruldu](https://tr.euronews.com/2018/07/30/tur-gemisi-gorevli-sine-saldiran-kutup-ayisi-vurularak-olduruldu) adresinden alındı (Erişim Tarihi: 14.05.2023).
- Bahtiyar, D., & Kasalak, M. A. (2017) Ekolojik Otellerin Etkilerinin Değerlendirilmesi:Dünya ve Türkiye'deki Örnek Ekolojik Oteller. *Kesit Akademi Dergisi*, s. 362-381.

Baykan, B. G. (2009) *KOPENHAG ZİRVESİ : ZAYIF MUTABAKAT , HEDEFSİZ TÜRKİYE*. [betam.bahcesehir.edu.tr: https://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2009/12/ArastirmaNotu059.pdf](https://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2009/12/ArastirmaNotu059.pdf) adresinden alındı (Erişim Tarihi: 12.05.2023).

Bayram Akay, & Zengin, B. (2012) Ekoturizm Kaynaklarının Geliştirilmesi: Doğu Marmara Bölgesi Örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, s. 115- 122.

Bidin, S., Mariapan, M., & Azlizam, A. (2015) Characteristics of Malaysian Ecotourist Segments in Kinabalu Park. *Tourism Geographies*, s. 1-18.

Bilgiçli, İ., & Altınkaynak, F. (2016) Turizm Endüstrisinin Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi ; Ekonomi Paradigmasıyla Yaklaşım. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dersgisi*.

BİRGün. (2022) [www. birgün.net: https://www.birgun.net/makale/sinpas-in-ruhsati-niye-iptal-edilmedi-405766](https://www.birgun.net/makale/sinpas-in-ruhsati-niye-iptal-edilmedi-405766) adresinden alındı (Erişim Tarihi:13.05.2023).

Blamey, R. (1997). Ecotourism: the Search for an Operational Definition. *Journal of Sustainable Tourism*, s. 109-130.

Bougacha, S. (2022) [www.ivint.org: https://www-ivint-org.translate.goog/tourists-their-negative-impact-on-the-country/? x tr sl=en& x tr tl=tr& x tr hl=tr& x tr pto=sc](https://www-ivint-org.translate.goog/tourists-their-negative-impact-on-the-country/? x tr sl=en& x tr tl=tr& x tr hl=tr& x tr pto=sc) adresinden alındı (Erişim Tarihi:13.05.3023).

BOZLOĞAN, R. (2005) Sürdürülebilir Gelişme Sürecinin Tarihsel Arka Planı. *Dergipark*, s. 1011 - 1028.

Ceballos-Lascurain, H. (1987) The Future of Ecotourism. *Mexico Journal*, s. 13-14.

Cross, D. T. (2020) [www.sustainability_times.com: https://www-sustainability--times-com.translate.goog/environmental-protection/12676/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc](https://www.sustainability-times.com: https://www-sustainability--times-com.translate.goog/environmental-protection/12676/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc) adresinden alındı (Erişim Tarihi: 15.05.2023).

Cumhuriyet.(2022) [www.cumhuriyet.com.tr: https://www.cumhuriyet.com.tr/cumhuriyetin-egesi/sinpas-tarafindan-yapilan-insaat-milli-parkta-yikima-neden-oldu-1941374](https://www.cumhuriyet.com.tr/cumhuriyetin-egesi/sinpas-tarafindan-yapilan-insaat-milli-parkta-yikima-neden-oldu-1941374) adresinden alındı (Erişim Tarihi: 15.05.2023).

Çakılcıoğlu, M. (2002) Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin;Sürdürülebilir Turizm. 10. *Ulusal Bölge Planlama Kongresi*, (s. 5).

Çeken, H. (2016) *Sürdürülebilir Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Çullu, M. A. (2012) Toprak Etüt Haritalama ve Toprak Yönetimi Gerekliiliği. *Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Dergisi*, s. 23-25.

Daknı, A. (2020) *Küreselleşen Dünyada Kaynak İhtiyaç Dengesi Kapsamında Toprak ve Suyun Sürdürülebilir Kullanımı*. MUĞLA: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Doğu, A. F. (1994) Doğal Ve Çevre Tahribatına Bir Örnek : Psilis. *A.Ü. Türkiye Coğrafyası Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi*, s. 309 - 321.

Döndü, M., & Özdemir, N. (2019). Kadın Azmağı'nın Su Kalitesi Yönünden Mevsimsel İncelenmesi. *ADÜ Ziraat Dergisi*, s. 169-178.

Eagles, P. (1992) *The Travel Motivations of Canadian Ecotourists*. Universty of Waterloo.

Ekiztepe, B. A. (2016) Sürdürülebilir Kalkınma ve Gelişim Süreci. *Sürdürülebilir Turizm* (s. 33). ANKARA: Detay Yayıncılık.

Ekiztepe, B. A. (2016) Sürdürülebilir Kalkınma ve Gelişim Süreci. D. D. Çeken, *Sürdürülebilir Turizm* (s. 48). Ankara: Detay Yayıncılık.

Erdoğan, N. (2003) *Çevre ve (Eko) Turizm*. Ankara : Erk Yayın.

FAO. (2015) *Revised World Soil Charter*. Rome: Food and Agriculture Organization of The United Nations.

Farrell, B. H., & Runyan, D. (1991) Ecology and Tourism. *Annals of Tourism Research*, s. 26-40.

Fennell, D. A. (2007) *Ecotourism*. Londra: Routledge.

Görmez, K. (1997) *Çevre Sorunları Ve Türkiye*. Ankara: Gazi kitabevi.

Haberturk. (2020) www.haberturk.com: <https://www.haberturk.com/bodrum-da-bir-otelin-sahiline-dokulen-beyaz-kum-kaldirildi-2702292> adresinden alındı (Erişim Tarihi:16.05.2023).

Inhabitat. (2015) www.inhabitat.com: <https://inhabitat.com/mob-of-tourists-blocks-sea-turtles-from-their-nesting-ground-in-costa-rica/> adresinden alındı (Erişim Tarihi:12.05.2023).

Kahraman, N., & Türkay , O. (2006) *Turizm ve çevre* (s. 77).

Karabıçak, M., & Özdemir, M. (2015) Sürdürülebilir Kalkınmanın Kavramsal Temelleri. *Vizyoner Dergisi*, s. 43-49.

Kaya, L. G., Aslan , F., & Yılmaz , B. (2011) Muğla - Dalyan Turizminin Özel Çevre Koruma Bölgesi Üzerine Etkileri. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, s. 255-266.

Kaypak, Ş. (2011) Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre . *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, s. 19-33.

Keşfet. (2017) www.keşfet.tv: <https://kesfet.tv/kizkumu-efsanesi.html> adresinden alındı (Erişim Tarihi:31.05.2023).

Knowable. (2018) www.knowablemagazine.org:
<https://knowablemagazine.org/article/society/2018/dangers-ecotourism-close-and-infectious> adresinden alındı (Erişim Tarihi:31.05.2023).

Konseyi, M. K. (2022) www.evrensel.net:
<https://www.evrensel.net/haber/455024/bilirkisi-sinpas-projesi-icin-uygun-degil-dedi-marmaris-kent-konseyi-ekolojik-yikimi-durdurun> adresinden alındı (Erişim Tarihi: 11.04.2023).

Kozak, M. (2020) *Sürdürülebilir Turizm Kavramlar - Uygulamalar*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Kozman, A., & Andrei , T. (2018) The Relationship Between Man and Nature As Reflected in Human Conscience. *Journal of Community Positive Practices*, s. 3-12.

Malkin, E., & Villegas, P. (2015) Tourists Thwart Turtles from Nesting in Costa Rica. *The New York Times*.

Mastny, L. (2001) *Travelling Light New Paths For International Tourism*. Washington: Worldwatch Institute.

May, V. (1991, Haziran 1) Tourism, Environment and Development: Values, Sustainability and Stewardship. *Tourism Management*, s. 112-118.

Mieczkowski, Z. (1995) *Environmental Issues of Tourism And Recreation*. Maryland: Universty Press of America.

Milliyet. (2018) [www.milliyet.com.tr: https://www.milliyet.com.tr/dunya/norvece-turistik-gezi-vahsete-donustu-kutup-ayisi-olduruldu-2715497](https://www.milliyet.com.tr/dunya/norvece-turistik-gezi-vahsete-donustu-kutup-ayisi-olduruldu-2715497) adresinden alındı (Erişim Tarihi:10.04.2023).

Muehlenbein, M. (2018) Dangers of Ecotourism: Up Close and infectious. *Knowable Magazine From Annual Reviews*.

Munt. (1994) Eco-tourism or ego- tourism? *Race and Class Dergisi*

Nash, R. F. (1989) *The Rights of Nature*. Sydney: University of Wisconsin Press

NYTIMES.(2016) <https://www.nytimes.com/2016/12/06/opinion/the-great-and-dying-barrier-reef.html> adresinden alındı

OGM. (2021) [www.ogm.org.tr: https://www.ogm.gov.tr/tr/yararli-bilgiler/mutlaka-gormelisiniz/eski-k%C3%B6yce%C4%9Fiz-ve-kavakaras%C4%B1-s%C4%B1%C4%9Fla-orman%C4%B1](https://www.ogm.gov.tr/tr/yararli-bilgiler/mutlaka-gormelisiniz/eski-k%C3%B6yce%C4%9Fiz-ve-kavakaras%C4%B1-s%C4%B1%C4%9Fla-orman%C4%B1) adresinden alındı (Erişim Tarihi: 25.05.2023).

OGM. (2021) [www.ogm.gov.tr: https://www.ogm.gov.tr/tr/haberler/turi%C7%9C%87zmde-yukselen-deger-ekoturi%C7%9C%87zm](https://www.ogm.gov.tr/tr/haberler/turi%C7%9C%87zmde-yukselen-deger-ekoturi%C7%9C%87zm) adresinden alındı (Erişim Tarihi:25.05.2023).

OGM. (2021) [www.ogm.gov.tr: https://www.ogm.gov.tr/tr/yararli-bilgiler/mutlaka-gormelisiniz/mu%C4%9Fla-%C3%A7and%C4%B1r-ekoturizm-alan%C4%B1](https://www.ogm.gov.tr/tr/yararli-bilgiler/mutlaka-gormelisiniz/mu%C4%9Fla-%C3%A7and%C4%B1r-ekoturizm-alan%C4%B1) adresinden alındı (Erişim Tarihi:25.05.2023).

Onegreenplanet. (2018) [www.onegreenplanet.org: https://www.onegreenplanet.org/animalsandnature/ecotourism-always-good-choice-animals-environment/](https://www.onegreenplanet.org/animalsandnature/ecotourism-always-good-choice-animals-environment/) adresinden alındı (Erişim Tarihi:21.05.2023).

Özcan, Z. K., & Arman, H. (2021) Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Ekoturizme Yönelik Projelerin Değerlendirilmesi. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, s. 356-381.

Özcüre, G. (2014) Rio+20 Sonuç Bildirgesi ' nin Okyanuslar ve Denizler Bölümü ; ' istediğimiz gelecek ' mi? *Kent Akademisi*.

Rahemtulla, Y., & Wellstead, A. (2001) *Ecotourism: Understanding the Competing Expert And Academic Definitions*. Canada : INFORMATION REPORT NOR-X-380 .

Riemann, A. (2022) www.traveldifferent.org/en: https://traveldifferent-org.translate.goog/en/blog/how-and-when-did-tourism-start? x tr sl=en& x tr tl=tr& x tr hl=tr& x tr pto=sc adresinden alındı (Erişim Tarihi:14.05.2023).

Sees, S. (2021) www.sallysees.com: https://sallysees-com.translate.goog/the-disadvantages-of-tourism/? x tr sl=en& x tr tl=tr& x tr hl=tr& x tr pto=sc adresinden alındı (Erişim Tarihi:11.04.2023).

Selvi, M. S., & Demirer, D. (2012) Ekolojik Tatil Çiftliklerinin TATUTA Projesi Deneyimine İlişkin Örnek Olay İncelemesi. *Turizm Araştırmaları Dergisi*, s. 187-202.

Sirinivas, H. (2022) www.gdrc.org: https://www-gdrc-org.translate.goog/uem/eco-tour/envi/one.html? x tr sl=en& x tr tl=tr& x tr hl=tr& x tr pto=sc adresinden alındı (Erişim Tarihi:11.04.2023).

Stainton, H. (2022) www.tourismteacher.com: https://tourismteacher-com.translate.goog/history-of-tourism-2/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc adresinden alındı (Erişim Tarihi:10.04.2023).

Teşkilatı, D. (1996) *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996 - 2000)*. Ankara.

Theguardian. (2022) www.theguardian.com: <https://www.theguardian.com/world/2022/sep/13/thai-court-orders-repair-of-the-beach-location-maya-bay-ko-phi-phi-leh-22-years-after-filming> adresinden alındı (Erişim Tarihi:29.05.2023).

Topallı, N. (2015) Turizm Sektörünün Türkiye'nin Ekonomik Büyümesi Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*.

Topdemir, H. G. (2011) Hüseyin Gazi Topdemir ile İnsan ve Doğa İlişkisi Üzerine Söyleşi. *Eskiye*, s. 38-45.

Travelrebel. (2019) www.travelrebel.be: <https://travelrebel.be/mass-tourism-were-still-just-animals-following-the-herd/machu-picchu-2/> adresinden alındı (Erişim Tarihi:27.05.2023).

Tutar, F. (2011) Türkiye 'de Sürdürülebilir Kalkınma Bağlamında Çevre, Kalkınma ve Ticaret. *Mevzuat Dergisi*.

Tutcu, A. (2021) Ekoturizm ve Türkiye'nin Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *ATLAS ULUSAL SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ*.

Türksoy, S. S. (2016) Turizm ve Çevre: Kavramsal Çerçeve . N. Koçak içinde, *Sürdürülebilir Turizm Yönetimi* (s. 2). Ankara: Detay Yayıncılık.

UNDP. (2015) Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri, <https://www.undp.org/india/publications/millennium-development-goals-Report-2015>, (Erişim Tarihi:14.04.2023).

UNDP. (2020) Sürdürülebilir Kalkınma Planları,

<https://www.undp.org/india/publications/millennium-development-goals-report-2020> , (Erişim Tarihi:14.04.2023).

Wall, G. (1997) Is Ecotourism Sustainable? *Environmental Management* (s. 483 - 491). içinde Waterloo - Ontario: Waterloo universty.

Wearing, S., & Neil , J. (2009) *Ecotourism: Impacts, Potentials and possibilities?* Oxsford: Elsevier.

Wight, P. (2001) Ecotourists: Not a Homogeneous Market Segment. D. Weaver içinde, *The Encyclopedia of Ecotourism* (s. 37-62). Australia: CABI international.

Wood, M. E. (2002) *Ecotourism:Principles, Practices & Policies for Sustainability*. Paris: Unep.

Worldpackers. (2023) [www.worldpackers.com: https://www.worldpackers.com/articles/overtourism-what-is-it](https://www.worldpackers.com/articles/overtourism-what-is-it) adresinden alındı (Erişim Tarihi:12.04.2023).

Yağcı, Ö. (2003) *Turizm Ekonomisi*. Ankara: Detay yayıncılık.

Yin, R. (1994). *Case Study Research ; Design and Methods* (2nd ed.) Beverly Hills , CA: Sage Publishing.

Yoncalodge. (2023).[www.yoncalodge.com: https://www.yoncalodge.com/superior-oda/](https://www.yoncalodge.com/superior-oda/) adresinden alındı (Erişim Adresi:22.05.2023).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel bilgiler

Ad Soyad : M***y G***r

Uyruk : T.C.

Doğum Yeri ve Tarihi : Bursa, 2*.*0.19**

Medeni Hali : Evli

Telefon : 0505*****9

E- posta : t***n_m***y@hotmail.com

Eğitim

Alınan derece	Aldığı Kurum/ Üniversite	Mezuniyet Yılı
Lise	Kemal Pireci Süper Lisesi	2002
Lisans	Süleyman Demirel Üniversitesi	2006
Tezsiz Yüksek Lisans	Uludağ Üniversitesi	2008

İş Tecrübesi

Yıl	Yer	Pozisyon/ Görev
2006 -2011	Bursa Final Okulları	Biyoloji Öğretmeni
2011 -	Ortaca- Dalaman Bahçeşehir Koleji	Biyoloji Öğretmeni

Yabancı Dil

Dil (İngilizce)	Başlangıç	Orta	İleri
Yazma		X	
Konuşma		X	
Anlama		X	
Okuma		X	